לציונות—לסוציאליזם—לאחוַת עמים
על המשמר
יום ו', ג' באב תשמ"ו, 8 באוגוסט 1986 / שנה מ"ד מס' 13109 / המחיר 1.10 שקל כולל מע"מ

ריגן ייבדק כדי לקבוע... אם אין הוא צורך סמים

וושינגטון. — הנשיא רייגן ייבדק ביום ב', כדי לקבוע אם אין הוא צורך סמים, במסגרת מאבקו נגד השימוש בסמים בארה"ב.

בהודעה שפורסמה ע"י הבית הלבן, נאמר, כי רייגן יספק לרופאי הצי דוגמא של שתן, שתיבדק כדי לקבוע אם נמצאים בה סימנים של מריחואנה, קוקאין, הרואין וסמים אחרים.

במסגרת הנסיון לשוות אופי דרמטי למאבק נגד השימוש בסמים, ייבדקו בצורה דומה גם סגן הנשיא ג'ורג' בוש ולמעלה מ־70 אנשי הצוות הבכיר של הבית הלבן. עם זאת אמר הדובר, כי תוצאות הבדיקות לא יפורסמו ברבים. (ע"ד)

מובארק יסכים כנראה לשלם פיצויים למשפחות נפגעי אסון ראס־בורקה

הנשיא זימן לשיחה באלכסנדריה את נציגי המשלחות לשיחות טאבה – ישראל, מצרים וארה"ב – כדי לתת תנופה לשיחות ● לא חלה תזוזה בנושא מפת שטר הבוררות ● פרס: בלי פיתרון בעיית טאבה ייעצר השלום ● משלחת ישראל תשוב היום

מאת דליה שחורי, כתבתנו המדינית, אבי בניהו, כתב "על המשמר" וכתבנו לענייני המזה"ת

נשיא מצרים, חוסני מובארק, עומד להודיע אמש, בפגישה שזימן עם משלחות ישראל, מצרים וארה"ב, באלכסנדריה, על הסכמתה העקרונית של ממשלת מצרים לשלם פיצויים למשפחות שקרוביהן נרצחו בראס־בורקה – העריכו אמש מקורות מוסמכים בירושלים.

עד כה טענה מצרים, כי על ישראל להגיש בעניין זה תביעות אזרחיות רגילות לבתי־המשפט המצריים. ישראל לא קיבלה גישה זו בטענה, כי המתנקש בחיי האנשים היה בשירות רישמי, ולכן על ממשלת מצרים לשאת בנטל הפיצויים מבלי לגרור את המשפחות לבתי־משפט. בימים האחרונים ריככו חברי המשלחת המצרית את עמדתם בסוגייה זו, והנשיא מובארק עמד, כנראה, לתת את ההסכמה הסופית.

כורסי השטיע

מובארק החליט לזמן אליו את חברי שלוש המשלחות, בהשתתפות עוזר מזכיר המדינה האמריקני, ריצ'ארד מרפי, שגילה עניין רב בהבאת שיחות טאבה לידי סיום חיובי ללא דיחוי, כדי שיעלו בקנה אחד עם הודעת סגן נשיא ארה"ב ג'ורג' בוש לפני שעזב את מצרים. כזכור, הודיע בוש ביום ג' השבוע, כי שטר הבוררות יסוכם תוך 24 שעות.

(המשך בעמוד 2)

אלופים: בצה"ל ניסו לטייח "מקרה הנטישה"

היום יקבל הרמטכ"ל ממצאי הבדיקה

מאת אבי בניהו, כתב "על המשמר"

[illegible]

פרס: סוריה רוכשת ראשי־חץ כימיים ● עמוד 2
צה"ל נאלץ לוותר על שטח־אש "9" ● עמוד 3
חריש הורה: "פוסטר מדיה" לא תועמד לדין ● עמוד 23
שיחות מובארק־חוסיין — אש"ף לא הוזכר בהודעה ● עמוד 22
סוכל ניסיון "גוש אמונים" להתנחל ביריחו ● עמוד 24

מרים דגמי, בת 25, נמחצה למוות בצומת הקאנטרי־קלאב

2 הרוגים ו־2 פצועים בתאונות אחרות ● הלוויות הנספות בתאונת הערבה — ביום א' ● סיבת התאונה — טעות־אנוש

מאת ירון אליוסף, ושלי יחימוביץ' כתבי "על המשמר" וכתב עתי"ם

מרים דיגמי, בת 25, מרחוב מודיעין ברמת־גן, נהרגה אתמול עת פגעה מכוניתה בעמוד תאורה סמוך לצומת הקאנטרי קלאב.

סמוך לשעה 8 בערב נסעה הצעירה במכונית מסוג "סובארו", מצומת הכפר הירוק לכיוון צומת גלילות. כשהייתה בעיקול האחרון לפני הרמזורים, סטתה לפתע לשמאל הדרך, מסיבה לא ידועה, והתנגשה בעוצמה רבה בעמוד התאורה שעל אי התנועה.

המכונית נחצתה לשניים והתרסקה לחלוטין. הצעירה נהרגה במקום. שתי ניידות טיפול נמרץ ואמבולנס הוזעקו למקום ומצאו את הצעירה הרוגה.

לא היה תינוק

אנשי מד"א הבחינו בחבילות חיתולי נייר חד־פעמי על המושב האחורי של המכונית. התעורר חשש, שמא יש תינוק במושב האחורי. למקום הוזעק רכב כיבוי. הכבאים עמלו כדי לפרק את שרידי המכונית. הגג נוסר והכסאות הוסרו. רק לאחר 50 דקות מורטות עצבים הגיעה הדרמה לסיומה כשהתברר, כי לא היה תינוק במושב האחורי.

גופת הצעירה הועברה לחדר־המתים בבית־החולים "איכילוב" בת"א.

2 נהרגו בדרום

שני אנשים נהרגו ואחד נפצע קשה, בשתי תאונות שאירעו אתמול ושלשום בכביש הראשי של עזה.

עיישת עייש בת 39, נהרגה כאשר יצאה לכביש הראשי מאחור השבילים כשהיא נוהגת בעגלה. משאית שהגיעה מאשקלון פגעה בה והרגה.

אתמול אחרי חצות נסעה מכונית פרטית על הכביש הראשי ואחרי מחסום ארז סטתה

(המשך בעמוד 2)

אלמונים קרעו ספרי־תורה והפכו בית־כנסת של חב"ד בירושלים

קרעי ספרי תורה בבית־הכנסת של חב"ד בירושלים. (צילום: יצחק הררי)

מאת יורם לוי, כתב עתי"ם

אלמונים פרצו לבית־הכנסת של חב"ד ברחוב כנפי נשרים בשכונת גבעת שאול ב' בירושלים, קרעו ספר תורה, זרקו חומשים, סידורים וספרי קודש על הריצפה והפכו מכל הבא ליד.

הפורצים הצליחו לחדור לבית־הכנסת לאחר ששברו חלון זכוכית קטן מעל דלת הכניסה הראשית. הם פרצו את ארון הקודש, שהיה נעול במנעול, הוציאו מתוכו ספר תורה וקרעו אותו לשניים. הספר נמצא מונח קרוע על שולחן.

הרב מרדכי שטרן, רב בית־הכנסת, סיפר, כי בארון היו עוד 3 ספרי תורה, כולם פסולים, והספר הכשר היחיד חולל.

כן הפילו הפורצים מדפים עמוסי ספרי קודש, הפכו ספסלים, הפילו את הבימה של החזן, הוציאו טליתות וגרמו נזק. כן הפילו מקרר בחדר צדדי. על אחד הקירות היה תלוי מאמר באנגלית וכו תצלומיהם של הרבי מלובביץ' והנשיא רייגן. האלמונים קרעו את המאמר

(המשך בעמוד 2)

חוזים חד־צדדיים

ההסכם המסתמן בין ההסתדרות לבין הממשלה על השכר במגזר הציבורי, לא השיגה ההסתדרות דבר. קשה לחנית כי הפער הקיים – 30 אחוז – שנוצר בין השכר במגזר הציבורי לבין השכר במגזר העיסקי, יוכל להחזיק מעמד. בעבר נעו הפערים בין שני המגזרים סביב 5 – 10 אחוזים לשני הכוונים. התרחבות הפער לממדים בלתי־סבירים כתוצאה מלחץ מתמשך על השכר במגזר הציבורי, תגרום להעכרת יחסי העבודה ולהתפוצצויות בתחומים רגישים כגון חינוך, בריאות ותקשורת.

ההסתדרות אף לא הצליחה להבטיח התחייבות ממשלתית לשמירת היציבות עד סוף תקופת ההסכם. היא לא עומדת על דרישתה להמשך הקפאת המחירים, שער המטבע והמסים. היא אף לא העלתה את הדרישה להורדת הריבית במשק, הנחוצה לשם מניעת אבטלה וצמיחת המשק, וגם מבטיחה חלוקה צודקת יותר של ההכנסה הלאומית.

ציבור העובדים תרם רבות להשגת היציבות היחסית של המשק. שחיקת השכר בתקופה הקריטית של מדיניות היצוב היוותה את העוגן למדיניות, יחד עם העוגן המוניטארי של יצוב שער המטבע. אולם אי־אפשר לדרוש מציבור־העובדים להמשיך בויתורים חד־צדדיים ולהנציח את החלוקה המעוותת של ההכנסה הלאומית, שנוצרה בעקבות הויתור החד־פעמי. אי־אפשר לתבוע זאת, מבלי שהצד השני יתן התחייבות מפורשת על שמירת היציבות המשקית. כרגע מסכימה ההסתדרות שלא תהיה שום תוספת פרט להעלאת דרגה אחת בשירות הציבורי, שלפחות מחצית העובדים היו זוכים בה בין כה וכה, ללא כל תמורה במדיניות הכלכלית. יש להזהיר את ההסתדרות גם בפני נסיגה מתביעותיה במו"מ על שכר המינימום. אין להסכים לפריסת שכר המינימום לתקופה ארוכה. רמת התוצר במשק מאפשרת לשלם שכר מינימום של 500 דולר לחודש, שהוא פחות מדמי האבטלה בארצות אירופה המערבית. העלאת שכר המינימום לא תגרום לאבטלה, אלא רק תקטין את הרווחיות המוגזמת של אותם בעלי עסקים שבאפשרותם לנצל את היצע של עובדים באזורי פיתוח ומקומות נידחים, למען תוספת רווחיות. ביחד עם הבטחת שכר המינימום, חייבת ההסתדרות לדאוג גם להבטחת שכר הוגן לכלל ציבור העובדים ולקצבאות סבירות לפנסיונרים.

בתום מאבק בן 42 שנה

"שטח 9" יחדל לשמש לאימוני צה"ל ואדמותיו יוחזרו לבעליהן

תושבי הכפרים הערביים הביעו קורת רוח מהחלטת הוועדה הממשלתית

מאת יהודה צור, כתב "על המשמר"

"שטח 9" יחדל לשמש אתר אימונים צבאיים ואדמותיו תוחזרנה לבעליהן. על כך החליטה אתמול ועדת שרים בראשות ראש הממשלה, שמעון פרס. בכך הגיע לסיומו המאבק בן 42 השנה בין החקלאים באיזור לבין הרשויות הממלכתיות, שהחל עוד בתקופת המנדט.

על־פי ההחלטה, יעתיק צה"ל את אימוניו לשטחי אימונים אחרים בצפון. האדמות הפרטיות תוחזרנה לבעליהן החוקיים ואדמות המדינה יועמדו לרשות הכלל.

בוועדת השרים שבראשות פרס השתתפו שר־הבטחון, יצחק רבין, שר־החקלאות, אריק נחמקין והשר עזר וייצמן, שהוא ואנשי משרדו פעלו באורח נמרץ בשנה וחצי האחרונות למצוא פתרון לבעיית "שטח 9".

השימוש ב"שטח 9" לצורכי אימונים גרם לעיתים קרובות לחיכוכים בין הצבא לבין חקלאים ערבים מהישובים סחנין, ערבה ודיר־חנא, הטוענים לבעלות על הקרקעות, אותן המשיכו לעבד במשך כל השנים. בשנה האחרונה התלוננו חקלאים, בעיקר מסחנין, על כמה מקרים של עקירת עצי זית בידי חיילי צה"ל. שלטונות צה"ל דחו את התלונות.

לפני כמה חודשים הוחלט להעביר את ההכרעה על עתיד "שטח 9" לוועדת שרים מיוחדת. במהלך הדיונים הועלו כמה הצעות ע"י גורמים שונים, כגון גידור שטח האימונים, כדי להפרידו מיתר הקרקעות ולמנוע כניסת חקלאים ערבים אליו. אולם כל ההצעות נידחו לאחר שהתברר שהן אינן ניתנות לביצוע מבחינה מעשית וציבורית.

יש לציין, ששר־הבטחון תמך באורח עקרוני בגישתו של השר וייצמן שיש לפתור את בעיית "שטח 9" בלי לפגוע ביכולת האימונים של צה"ל ובלי לחבל במערכת היחסים עם האוכלוסיה הערבית.

קורת רוח בכפרים הערביים

ראשי המועצות הערביות דיר חנא, ערבה וסחנין הביעו אתמול בקורת רוח על החלטת ועדת השרים, שמשמעותה החזרת אדמות "שטח 9" לבעליהן.

ראשי המועצות מסרו, שהם רואים בהחלטה תיקון העוול שנגרם לתושבים שאדמותיהם הופקעו. אחד מראשי המועצות אמר לכתבנו, שהוא רואה בהחלטה ניצחון לקו המתון בו נקטו ראשי המועצות הערביות במגעיהן עם הממשלה, ובעיקר עם השר וייצמן.

ראשי המועצות הביעו תקווה, כי בעקבות צעד זה יורחבו שטחי השיפוט של הכפרים הערביים כדי לפתור את בעיית צפיפות הדיור.

ראש המועצה האזורית משגב, אריק רז, מסר אמש לכתבנו, שהוא שמח בשמחתם של החקלאים הערביים שאדמותיהם הוחזרו. כן אמר, כי הפתרון שהושג יביא להרגעת הרוחות בין יהודים וערבים.

עם זאת הדגיש רז, כי הוועדה לא פתרה בעיות מקרקעין נוספות באיזור ואת בעיית תחומי השיפוט של המועצה האזורית משגב.

"שיקולי בחירות"

כתבנו מוטי בסוק מוסר:

"החלטת שמעון פרס סותמת את הגולל על דרכה של מפא"י ההיסטורית ומכיישת את זכרם של דוד בן־גוריון, לוי אשכול וגולדה מאיר", טען אתמול עוזי לנדאו (איחוד־חרות) בתגובה להחלטת ועדת שרים ברשות ראש הממשלה כי "שטח 9" בגליל לא יהיה קו־שדה אש של צה"ל ואדמותיו יוחזרו לבעליהן.

לנדאו אמר אתמול גם כי "תוכן הדבר ששיקולי בחירות מתקרבות ולא אינטרס המדינה וטובת צה"ל הם שהכריעו את הכף בהחלטת ראש הממשלה".

גידול במספר בני הישיבות שאינם מתגייסים לצה"ל

מאת אבי בניהו, כתב "על המשמר"

כרבע מכלל אוכלוסיית הבנות בישראל אינן מתגייסות לצה"ל באמתלות "מסורתיות", למתגייסות על תוהן דתיות. בתקופה האחרונה, כתוצאה מהמעלת חברת הקירות ששכר צה"ל למעקב אחר הבנות המתגייסות, חלה ירידה של 5–4 אחוזים במספר הבנות הזוכות לפטור משירות. כך מסר אתמול סא"ל שמואל נכט, ראש לשכת הגיוס בתל־השומר בשיחה עם כתב "על המשמר".

סא"ל נכט מסר, כי נרשמת גם ירידה במספר [illegible] כדי לפטור משירות.

לעומת זאת גדל (?) מספרם של בני הישיבות שאינם מתגייסים לצה"ל.

על־פי הערכה אצל הגורמים המטפלים בעניין זה בצה"ל, הגידול במספר בני הישיבות שלא משרתים נובע משימוש (?) [illegible] בתוך הישיבות.

סגן אלוף שמואל נכט מסר על תוספת שוא השנה שבאה לידי ביטוי ביציאתם לחו"ל של כ־12,000 בני נוער לפני גיוסם לצה"ל. דבר המקשה לעיתים על התהליך הבדיקות לקראת גיוס. [illegible] אמר.

סא"ל נכט הדגיש, כי השנה יצאו בני נוער רבים לחו"ל במסגרת משלחות ספורט, [illegible]

לקראת סיום המו"מ על השכר בשירות הציבורי

מחלוקת בין ההסתדרות למעסיקים הציבוריים על קידום הדרגות הגבוהות

הסדר הקידום בדרגות יחול על כל הגימלאים

מאת כתבנו לענייני עבודה

המו"מ על הסכמי השכר בשירות הציבורי עומד להסתיים בימים הקרובים ואם לא יחול פיצוץ של הרגע האחרון צפוייה חתימת ההסכם בשבוע הבא.

אתמול התחדש המו"מ בין הצדדים ונמשך כתשע שעות רצופות. למרות ההתקדמות הניכרת נותרה מחלוקת בין הצדדים לגבי קידום בעלי הדרגות הגבוהות.

במשא ומתן שהתחדש אתמול בבניין הוועד הפועל בתל־אביב השתתפו מטעם ההסתדרות יו"ר האגף לאיגוד מקצועי חיים הברפלד, סגנו אפרים זילוני וראשי ההסתדרויות המקצועיות. בראש נציגות המעסיקים עמד הממונה על השכר הילל דוראי ונציגות מטעם השלטון המקומי, המוסדות להשכלה גבוהה והמוסדות הלאומיים.

בין הצדדים קיימת הסכמה בדבר קידום כל העובדים הנמצאים בין הדרגה התחילית לבין דרגה כ' בדירוג האחיד או דרגה תשע בדירוגים המקצועיים. אין הסכמה לפי שעה על המועד של יישום ההחלטה. ההסתדרות דורשת, כי העובד יקודם כשנה לאחר שקיבל את דרגתו האחרונה. האוצר מסרב לכך ומבקש להאריך את תקופת השהייה בדרגה הנוכחית.

מחלוקת נוספת, שאמורה להתברר בימים הקרובים, היא בעניין קידום בעלי הדרגות הגבוהות הנמצאים בדירוג האחיד בין הדרגות כ"א ל־כ"ב ובמקצועיים בין 10 ל־12, בתפקידים אלה כלולים סמנכ"לים, מנהלי אגפים ומנהלי שירותים ארציים.

הישג חשוב להסתדרות הוא ההסכמה להחיל את הקידום על כל גימלאי השירות.

ככל הנראה ייחתם ההסכם בתחילת שבוע הבא, אך יישארו מספר נושאים מרכזיים כגון קיצור שעות העבודה ונושא הפנסיה. בנושא זה קיימת מחלוקת, לגבי הכללת רכיבים נוספים בחישוב דמי הפנסיה. משני נושאים שימשיכו לטפל צוותים מצומצמים לאחר החתימה, אלא אם כן תחול תזוזה גם בהם.

המגעים להשגת הסכם שכר במגזר הפרטי נמשכים, אך לפי שעה לא פוצח האגוז הקשה של שכר המינימום ועדיין לא נקבע אם תוספת השכר תהיה באחוזים או תוספת שקלית לפי רמות שכר.

כתבנו מוסיף: כי קידום העובדים בסקטור הציבורי משמעותו תוספת שכר שתנוע בין 7 אחוזים ל־10 אחוז.

חריש והיועצים המשפטיים של הכנסת קבעו:

ההצבעה על שינוי שיטת הבחירות תקפה; תוכן לקריאה ראשונה

מאת מוטי בסוק, כתב "על המשמר" בכנסת

ההצבעה על שינוי שיטת הבחירות, שהתקיימה בכנסת בשבוע שעבר, תקפה, לפיכך התקבלה ההצעה בקריאה טרומית, והיא תוכן עתה בוועדה לקריאה ראשונה. כך בישר אתמול יו"ר הכנסת שלמה הלל לבית.

כזכור תמכו, בשבוע שעבר, 50 ח"כים, בשינוי שיטת הבחירות ו־39 התנגדו. לאחר ההצבעה התעוררה בעיה חוקתית. האם להצבעה דרוש רוב רגיל, או רוב מיוחס של למעלה מ־61 ח"כים. כיוון שמדובר כאן בשינוי של חוק יסוד.

הלל העביר את הנושא להכרעתם של היועץ המשפטי לממשלה והיועצים המשפטיים של הכנסת. אתמול הבהיר יו"ר הכנסת, כי היועצים המשפטיים קבעו, כי מדובר כאן בקריאה טרומית, ולא בקריאה ראשונה, שניה או שלישית, ועל כן מספיק רוב רגיל. היועץ המשפטי לממשלה חריש, הסתמך בחוות הדעת שלו על פניה לבג"צ, מלפני 13 שנה.

הפורום
יתכנס ב־11 לח.ז. (יום שני) הנושא: שנה לתכנית הכלכלית של הממשלה. המנחה: אליעזר חון

13 שנה ציפתה רחל לבנה שעלה מבריה"מ

"אין טרגדיה גדולה מזו מאשר ניתוק של 13 שנה בין אם לבין בנה" התייפחה אתמול בערב רחל קושניר, כאשר חיבקה בנמל בן גוריון את בנה אלכסנדר, בן 38 כשהגיע במטוס "אל־על" מווינה לאחר שעלייתו הותרה על־ידי שלטונות בריה"מ.

מהנדס הבנין הנראה צעיר הרבה מגילו אמר בהתרגשות "אני מאושר, אך מלה זו לא יכולה לתאר את מה שאני מרגיש". הוא קרא לכל אלה שסייעו לעלייתו שלא לשכוח את כל אלה שנשארו עדיין בבריה"מ.

ח"כ נאוה ארד העומדת בראש "אמהות למען חופש", קבוצה שרחל קושניר על פעיליה, יצאה בקריאה לשלטונות בריה"מ: "החזירו הילדים הביתה" והבטיחה להמשיך במאבק למען איחוד המשפחות. צויין כי ח"כ חייקה גרוסמן ולובה אליאב, היו בין הנאבקים למען היתר העלייה, של קושניר.

נציג קיבוץ עין־השופט שאימץ את קושניר בירך בשם הקיבוץ. בתשובה לשאלות אמר קושניר שאין לו מושג מדוע נמנע ממנו לעלות לישראל כל השנים והוא גם לא יודע מדוע לפתע התירו את צאתו. (עתי"ם)

אליקים רובינשטיין — מזכיר הממשלה אחרי הרוטציה

מאת דליה שחורי, הכתבת המדינית של "על המשמר"

הציר בשגרירות ישראל בוושינגטון, אליקים רובינשטיין, נענה לפניית שר החוץ יצחק שמיר ונאות לכהן כמזכיר הממשלה אחרי הרוטציה. המגע עם רובינשטיין התקיים באמצעות ראש לשכת שמיר, יוסי בן־אהרון.

לפני תפקידו הנוכחי, היה רובינשטיין היועץ המשפטי של משרד החוץ. הוא הובא למשרד החוץ ממשרד הבטחון על־ידי משה דיין.

באחרונה נפוצו שמועות מגמתיות, כי למזכיר הממשלה הבא יתמנה צחי הנגבי, העובד בלשכת שמיר כמקשר עם הליכוד.

נראה, כי שמיר רצה לשים קץ לשמועות אלה, מפני שלא היה בדעתו למנות את הנגבי ומפני שרצה להבהיר, כי בדעתו להוסיף ולשמור על יוקרת התפקיד.

ועדת המינויים של משרד החוץ אישרה אתמול שורה של מינויים: ניסים יצחק, שכיהן עד כה כסגן מנהל מחלקת־תפוצות, מונה שגריר ישראל בבוליביה. יעקב ברכה, סגן מנהל מחלקת אמריקה הלאטינית, מונה שגריר בפאראגוואי.

מרדכי ידידי, שכיהן עד כה כמנהל המחלקה לארגונים בינלאומיים, התמנה מנהל מחלקת הכנסיות. יעל ורד, המנהלת היוצאת של מחלקת הכנסיות, מונתה סמנכ"ל אגף אירגונים בינלאומיים. יעל ורד היא האשה בעלת המשרה הרמה ביותר במשרד החוץ.

הוכפל ההיטל על "מרצדס"; פטור לאופנועים ישנים

מאת יצחק שור, כתבנו בכנסת

ועדת הכספים החליטה אתמול לתת פטור מלא מתשלום היטל על רכב לאופנועים ישנים. לעומת זאת הוכפל ההיטל על כל המכוניות מסוג "מרצדס". ועדת הכספים אישרה אתמול עקרונית את תביעתו של יאיר צבן (מפ"ם) לקבוע היטל הצמוד לשווי הרכב לסוגיו.

השמאי יצחק לוי גייס את עובדי משרדו, כדי להכין את הנתונים אשר איפשרו גיבוש הצעת הפשרה של הוועדה עם האוצר.

ח"כ צבן, ניהל את ישיבת ועדת הכספים שדנה בנושא. הוא מתח ביקורת קשה על האוצר בפרשת היטל הרכב וסיפר, כי בשעה שנציגי מינהל הכנסות המדינה התאמצו לשכנע את ועדת הכספים שאין כל אפשרות טכנית לקבוע היטל הצמוד לשווי הרכב לסוגיו, הכינה מחלקה אחרת באוצר, באמצעות איגוד חברות הביטוח, דו"ח־מחשב הכולל סיווג מפורט של כל כלי הרכב במדינה. "כאשר יד ימין אינה יודעת ואינה רוצה לדעת מה יד שמאל עושה — התוצאה היא הלמאית מקוממת, ומרגיזה, בצדק, מאות אלפי אזרחים" — אמר ח"כ צבן.

ועדת החינוך קוראת לצה"ל לשחרר מהנדסים ממילואים

מאת יצחק שור, כתבנו בכנסת

נוכח המחסור הכבד במורים במקצועות הטכנולוגיים ובמדעי הטבע, החליטה ועדת החינוך לקרוא לאגף כוח־אדם בצה"ל לאפשר למהנדסים "לשרת במילואים" במסגרת מוסדות החינוך הטכנולוגי.

במסקנות שתניח היום הוועדה על שולחן הכנסת היא קובעת, כי המדינה משקיעה בהכשרת הנדסאי חצי מהסכום המושקע בהכשרת מורה. אף כי במורים כלליים יש עודף ובטכנולוגיים שורר מחסור.

הוועדה ממליצה לפני הממשלה כי תיזום חוק לקידומה הטכנולוגי של ישראל ותיצור "מועצה להכשרה טכנולוגית", שתתרכז בנסיון לפתור את מצוקת כוח האדם בהוראה על־ידי יצירת מסלול של ניידות בין מהנדסי תעשייה לבין בתי ספר טכנולוגיים.

כן פנתה הוועדה לצה"ל וביקשה להגדיל את מספר תלמידי י"ב המקבלים דחיית שירות, כדי שיוכלו ללמוד בכיתות י"ג־י"ד ולקבל תואר של הנדסאי וטכנאי.

משרד־החוץ לא יתמוך בהופעות תיאטרון חיפה

מאת מוטי בסוק וירון זליג, כתבי "על המשמר"

משרד־החוץ לא יתמוך יותר בהופעות של תיאטרון חיפה בחו"ל, אישר אתמול סגן שר־החוץ רוני מילוא, בתשובה לשאילתה של מרדכי וירשובסקי (שינוי).

הוא ציין, כי סיבוב ההופעות האחרון של תיאטרון חיפה בארה"ב עם ההצגה "גטו" אמנם גרף שבחים מצד המבקרים והקהל כאחד, אך הדגיש, כי אומתו טענות קונסול ישראל בשיקגו צבי גדרוש, על התבטאויות של שחקנים, בוויכוח פומבי, בגנות המדינה.

משרד החוץ גם מתרעם על כך שהתיאטרון החיפאי הציג בחו"ל בשבת.

מנכ"ל תיאטרון חיפה נועם סמל הגיב על ההודעה באומרו: "תיאטרון חיפה מוזמן להופיע בחו"ל במסגרות הרשמיות המכובדות ביותר כיום בעולם התיאטרון. תיאטרון חיפה הוא מוסד אומנותי ולפיכך, כשתגיע הזמנה מחו"ל, ונזדקק לסיוע משרד החוץ, נפנה לגורמים המתאימים אשר יכהנו באותה עת במשרד.

יוזלו המיסים על מזגנים לרכב

מס הקנייה בשעור 30 אחוז החל על מזגנים מקוריים המותקנים ברכב מיובא — יבוטל, זאת אחת ההצעות הנשקלות בוועדה בין־משרדית משותפת למשרדי התחבורה, האוצר ומסחר ותעשייה, הבודקת את הדרכים להוזלת המיסים על מזגני רכב, בהתאם לדרישת שר התחבורה.

לביטול מס הקנייה בשעור 30 אחוז על מזגנים מקוריים המותקנים ברכב יבוא יתווסף להורדת המכס על מזגנים בשעור 60 אחוז במיסגרת הורדת המכס הכללית הצפויה ב־1 בינואר 1987.

במיסגרת המדיניות להחזרת המשק לפעילות רגילה — שוחררו לאחרונה מוצרי תעבורה מתוצרת מקומית מהקפאה על המחירים, וביניהם גם מזגנים מתוצרת הארץ. אך אין כל סתירה בין שחרור המזגנים המקומיים מן ההקפאה לבין דרישתו של שר התחבורה לפעול להורדת מיסוי על מזגנים מיובאים, וכך לגרום להוזלתם לצרכן הן של מזגנים מיובאים והן מתוצר מקומי.

אם תתקבל ההמלצה על ביטול מס קנייה בשעור 30 אחוז על המזגן הבא עם הרכב — יתרום הדבר להפחתה ניכרת במחירי מזגנים מתוצרת [illegible]

פרס: סוריה הכפילה כוחה ורוכשת ראשי־חץ כימיים

מאת אבי בנידו, כתב „על המשמר"

„סוריה הכפילה בחמש השנים האחרונות את כוחה הצבאי ביבשה באוויר ובים — למרות מצבה הכלכלי שהידרדר לשפל המדרגה. היא הפכה לארץ של ביצורים ומשלמת מחיר גבוה כדי להעניק לצבאה ניידות, התקפיות וכושר של ראיית לילה" — אמר אתמול ראש הממשלה, שמעון פרס, בהרצאה מדינית־בטחונית שנשא בטקס סיום המחזור הי"ג של המכללה לבטחון לאומי.

ראש הממשלה גילה, כי סוריה מוציאה סכומים גדולים לרכישת טילי קרקע ולפיתוח ראשי־חץ כימיים. „סוריה עומדת בראש בוני האופציה הצבאית במזה"ת. היא מסרבת לשבת למשא ומתן כלשהו, כולל או חלקי, הגבירה את תלותה בבריה"מ, שהיא ספק הנשק העיקרי שלה, ונותרה ללא אלטרנטיבה של ממש", אמר פרס.

מרכז טרור

הוא ציין, כי סוריה, למרות הכחשות ונסיונות הטישטוש מצידה, נשארה מרכז הטרור הגדול ביותר במזה"ת.

„אין טעם להפריז בכוחה של סוריה, ארץ המנציחה את פיגורה המשקי כדי לקדם את כושרה הצבאי, תגלה שהפיגור גובר לפעמים על הקידום. ישראל תשמור על ערנות מתמדת בכל טווחי הזמן לגבי כוונותיה וכוונותיה של סוריה. לשני העמים אין עניין במלחמה. ואנו נשמור אופציה למשא ומתן גם ביודענו את אופייה של ההנהגה הסורית", הדגיש ראש הממשלה.

לא יקצצו

בהתייחסו לתקציב הביטחון אמר פרס, כי אין רשות להמשיך במדיניות הקיצוצי בשנים הקרובות.

ראש הממשלה אמר, כי מאמציה של ירדן להוריד את השפעת הפת"ח בירדן, להגדיל את השפעתה בשטחים ולעצב הנהגה פלשתינית, היא מדיניות שכוונותיה נפגעות על ידי מימד הזמן ההולך ומתכלה.

פרס קרא לירדן „לקצר תהליכים", מתוך אמונה, „שאם ירדן תכריע על דרכה באופן גלוי ומידי, היא תמצא שיתוף פלשתיני למו"מ בהמשך הדרך".

בנושא ביקורו במרוקו אמר — „יש אזור חדש של מצבי ביניים ובאזור זה ישנם סימנים לדעיכת הלוחמה וסימנים לסיכויי הידברות... אין ספק שצעדיו הנועז של חסן מלך מרוקו מעניק אופי בשל וחיובי למצב זה".

חסן: מרוקו תתייצב בשורה הראשונה במקרה מלחמה עם ישראל

פאריס. — חסן השני מלך מרוקו הכריז אמש: „אם תפרוץ מלחמה חדשה בין הערבים לישראל, תתייצב מרוקו בשורה הראשונה של הלוחמים הערביים".

המלך חסן השמיע דברים אלה במסיבת עתונאים ששודרה על ידי רדיו ראבאת.

חסן אמר: „זו התחייבות סופית מצידי ולא אחזור ממנה כל עוד אני חי". (ערב)

מובארק יסכים כנראה לשלם פיצויים

(סוף מעמוד ראשון)

ככל הידוע, אין בכוונת הנשיא מובארק להיכנס לתוכן הדיונים על שטר הבוררות, אך להערכת חוגים מדיניים, עצם החלטתו לזמן את המשלחות נועדה לאותת, כי הוא תומך בקידום מהיר של השיחות ומעוניין לתת להן תנופה.

לא חלה תזוזה

עקב הפגישה הבלתי־צפויה, עיכבה משלחת ישראל את שובה לארץ. המשלחת עמדה לשוב אמש סמוך לחצות ועתה, תשוב לארץ היום בצהריים.

נודע, כי בנושאים הקשורים בשטח הבוררות — בעיקר המפה שתצורף לנספח ל„שאלה" — לא חלה תזוזה בדיונים. משלחת מצרים תגיע לישראל בשבוע הבא או בזה שאחריו. הציפייה היא, כי בסיבוב הבא יוסכם שטר הבוררות ויוחלט על שלושת הבוררים הבין־לאומיים ועל סידרי מדידת הגבול בטאבה.

מובארק: התקדמות

משלחות ישראל, מצרים וארה"ב לשיחות טאבה. יחד עם עוזר שר החוץ האמריקני, ריצ'ארד מרפי, נפגשו אמש באלכסנדריה עם הנשיא מובארק.

בתום הפגישה אמר מובארק, כי חלה התקדמות רבה בדיונים לקראת הסכמה על ניסוח שטר הבוררות, אולם ישנם עדיין כמה וכמה פרטים שעליהם לא הושגה הסכמה.

המשלחות נפגשו גם עם שר־החוץ, עבדל מאג'יד.

שטח קטן גדול

„המשא ומתן המתנהל עתה על טאבה אינו מו"מ על מקום בלבד. אלא על המצב כולו. זהו מבחן לכושר הדיפלומטי של שני הצדדים לגבור על מכשול, שככל ששטחו קטן משמעותו רבה" — דברים אלה אמר אתמול רה"מ שמעון פרס במהלך נאום שנשא בפני בוגרי המכללה לבטחון לאומי של צה"ל.

ראש הממשלה הדגיש, כי עמדתה של ישראל במו"מ זה לא נועדה לכרסם במעמדה של מצרים או בריבונותה. „כל מה שישראל עומדת עליו הוא, שבתהליך של בוררות — תינתן לשני הצדדים הזדמנות שווה להציג את עמדותיהן, שכן, בלי שיוויון בהצגת עמדות — ספק אם הבוררות יכולה לשמש מכשיר הולם לפתרון הבעיות... בלי פתרון בעיית טאבה ייעצר השלום בנקודה זו, ועם פתרון בעיית טאבה תפתח בפנינו שורה של אפשרויות חדשות — אפשרויות, ולא דברים מובנים מאליהם", אמר ראש הממשלה.

המורים תובעים תוספות שכר ייחודיות

מאת יצחק שור, כתבנו לענייני חינוך

בארגוני המורים החלה תסיסה נוכח כוונת האוצר לתת תוספות שכר לעובדים הדרוגיים. המורים אינם שייכים לעובדים הדרוגיים בשירות הציבורי ולכן הם תובעים תוספות ייחודיות.

אתמול נערכה פגישה ראשונה של נציג הנהלת הסתדרות המורים עם קרם, סגן הממונה על השכר באוצר. ביום א' תתכנס הנהלת הסתדרות המורים כדי לגבש עמדה לקראת המו"מ על התוספות.

יו"ר ארגון המורים העל־יסודיים, שושנה בייר, תיפגש בשבוע הבא עם הממונה על השכר, הילל דוראי.

לדעת הארגון, דרוש הסכם שכר נפרד עם העל־יסודיים, משום שלדעתו לא ייתכן, שכל איגוד שהם מבקשים תוספת, יקבלו אותה כאורח אוטומטי גם המורים היסודיים. עם זאת לא מתנגד ארגון המורים לכך, שהמורים היסודיים יקבלו תוספות ייחודיות.

ניקוי וחיטוי יסודי במגדל המים בקרית־בנימין

מאת ירדן זליג, כתב „על המשמר" בחיפה

אנשי מחלקת הבריאות של עיריית קרית אתא יחלו ביום ראשון בניקוי וחיטוי של מגדל המים בקרית בנימין, אשר על פי החשד מהווה את מקור הזיהום של מי השתיה שהתגלה בשבוע שעבר בשכונות קרית בנימין וקריית פרוסטיג.

ממלא מקום הרופא המחוזי ד"ר שמואל רישפון מסר אתמול, כי עד כה נעשו במגדל רק בדיקות בקטריולוגיות, אשר הצביעו על כך שבו נמצא ככל הנראה מקור הזיהום. אולם לדבריו לא ניתן יהיה לגלות את הגורם הישיר לזיהום, לפני שיחלו אנשי מחלקת הבריאות של העירייה בעבודות הניקוי.

בתשובה לשאלה, האם אכן התגלו במגדל נבלות ופיגולים, כפי שנטען בישיבת מועצת עיריית קרית אתא שלשום, אמר רישפון כי לא נתגלתה כל נבלה במגדל, אולם אין להוציא מכלל אפשרות „מציאה" כאלה, בעת שיחלו עבודות הניקוי ביום ראשון.

3 נפצעו ממטען שהתפוצץ בעזה

מאת רפאל גאון, כתבנו בדרום

3 עובדי מוסך משטרתי בעזה המשרתים כשוטרים נפצעו אתמול בשעה 10.45 מהתפוצצות מטען חומר נפץ בסככה של הסדנא המשטרתית ברחובה הראשי של עזה.

אחד מהם נפצע קשה בראשו. הוא הועבר לבית החולים ברזילי באשקלון ומשם לבית החולים סורוקה בבאר־שבע. שני האחרים נפצעו פצעים בינוניים ופונו לבית החולים המקומי.

חנן בר־און המועמד בעל הסיכויים הטובים להתמנות לשגריר בוושינגטון

מאת דליה שחורי, הכתבת המדינית של „על המשמר"

אשר בן־נתן, ששמו הוזכר בעבר כמועמד אפשרי מטעם ראש הממשלה שמעון פרס לכהונת שגריר ישראל בוושינגטון, נפגש אתמול עם שר החוץ יצחק שמיר.

אולם המועמד בעל הסיכויים הטובים ביותר להתמנות לשגריר הבא בארה"ב הוא חנן בר־און, המשנה למנכ"ל משרד החוץ, שכבר שרת בעבר כציר מדיני בוושינגטון ויש לו קשרים מסועפים עם אנשי ממשל בבירה האמריקנית.

משלחות ישראל ומצרים דנות בקאהיר על סעיפי המחלוקות שעוד נותרו בפרשת טאבה. (צילום: אי.פי.)

קרעו ספרי־תורה

(סוף מעמוד ראשון)

„לא האמנתי"

האירוע נתגלה אתמול, סמוך לשעה 5 אחר הצהריים. לבית הכנסת, המצוי בבניין אבן ישן בלב איזור התעשייה של גבעת שאול, הגיעו באותה שעה יצחק פוקס ובנו יוסף. השניים, שעלו מארה"ב לפני 14 חודשים והמתגוררים בשכונת הר נוף, נוהגים לבוא לבית הכנסת מידי יום ה' כדי לנקותו ולהכינו לקראת שבת.

בית הכנסת נעול במרבית ימי השבוע פרט לשיעורים המתקיימים בו. ביום ד' בערב התקיים בו שיעור מפי רב בית־הכנסת, הרב מרדכי שטרן, אשר סיים את השיעור בשעה 10 בלילה. מאז איש לא היה בבית־הכנסת עד לרגע שהתגלתה הפריצה.

השניים, שנכנסו לבית־הכנסת דרך עזרת הנשים, הבחינו כי דלת הברזל של בית־הכנסת פתוחה מעט. כאשר דחפו את הדלת גילו את ההרס בבית־הכנסת.

„לא האמנתי למראה עיני. חשבתי שאני נמצא לרגע בגרמניה הנאצית", סיפר בהתרגשות יצחק פוקס לכתב עתי"ם. הוא מיהר לסופרמרקט סמוך, והזעיק בטלפון את המשטרה ואת רב בית־הכנסת.

הרגשה מרה ממוות

„ההרגשה שלי מרה ממוות", אמר הרב שטרן, שהוסיף, כי זהו בית־כנסת שקט שלא היה מסוכסך עם אף אחד. הוא סיפר, כי בבית־הכנסת נוהגים להתכנס 60 מתפללים בשבתות ובמועדים, מתקיימים בו גם שיעורים.

הרב שטרן הוסיף, כי לפני מספר חודשים נפרץ בית־הכנסת ואז נגנבו מעט כספי ודברי מזון שהיו בו. הפעם נראה, כי דבר לא נגנב והייתה זו פריצה שנועדה לגרום נזק בלבד.

לבית־הכנסת הגיעו בכירי החוקרים של משטרת ירושלים ובראשם מפקד משטרת ירושלים, תת־ניצב חיים אלכלרס. לדבריו, כל האפשרויות פתוחות באשר לזהות המבצעים.

כתב עתי"ם מוסר, כי המשטרה נוטה לייחס את המעשה למטורף, אך אין שוללים גם אפשרויות אחרות. יצוין, כי לפני שבוע נפרצו מחסנים של הביטוח־הלאומי לא הרחק מבית־הכנסת, ואז נגנב ציוד משרדי רב וכן העשחתו רגלי ישראל, ועל הקיר נמצאה כתובת: „אני אוהב את פלשתין" בשפה האנגלית.

דובר חב"ד, ברקה וולף, מסר שמיד בהיוודע מה שנעשה בבית הכנסת החב"די וחילול ספרי הקודש, הגיעו למקום חסידי חב"ד רבים וכן יהודים מזועזעים מכל רחבי ירושלים, בלטו ביניהם רבנים וזקני חב"ד מירושלים ומכפר חב"ד.

כל הנוכחים קרעו בגדיהם כביטוי לאבל, לפי ההלכה, ובאופן ספונטני אורגנת תפילה בציבור ואמירת פרקי תהילים, כאשר הקהל פורץ בבכי למראה חילול הקודש.

ראש עיריית ירושלים, טדי קולק, שהגיע למקום, הבטיח למתפללי בית־הכנסת ספר תורה שיוכלו לקרוא בו בשבת. כידוע, ספר התורה שנקרע היה ספר התורה הכשר היחיד שהיה בהיכל. בן ביקרו במקום רבנים מירושלים, חברי מועצת עיריית ירושלים וראשי חב"ד. בין המצפים שניסמעו גם תמונת הרבי מלובביץ שהושחתה על־ידי מחוללי הפשע.

המשטרה מייחסת סבירות נמוכה לאפשרות, שהמקרה אירע על רקע יחסים בין חילוניים ודתיים, לאור שהלה רגיעה בתחום זה, עם זאת נחקרת גם אפשרות של פעולה חבלנית.

מרים דגמי נמחצה למוות

(סוף מעמוד ראשון)

ימינה, התהפכה ונמעכה. נוסע שישב ליד הנהג נהרג והנהג נפצע קשה.

רושדי אבו־באקר, בן 50 מכפר קרע על־ידי חדרה, נפצע אתמול קשה עת התהפך הטרקטור בו נהג סמוך לשעה 8.20 בערב. ניידת טיפול נמרץ פינתה אותו לבית־החולים „הלל יפה" בחדרה.

הלוויות בחדרה

בני משפחת אוחיון שניספו שלשום בתאונה בכביש הערבה, יובאו למנוחות ביום ראשון בחדרה, מקום מגוריהם של הורי אם המשפחה, איטה. איטה הייתה ביתם היחידה של הקשישים ניצולי השואה.

בבית־הקברות בחדרה ייטמנו איטה (38) ושלוש בנותיה: שגית (14), אריאלה (12) ושני (5). גופתה של בת הדודה, ליאן אוחיון, תוטס היום לקבורה ושם תיערך הלווייתה.

אלברט אוחיון, אבי המשפחה, מאושפז עדיין בבית־החולים „יוספטל" באילת ומצבו מוגדר כבינוני. אתמול סיפרו לו מנהל אגף הרווחה בעיריית באר־שבע, עובדיה רבי, ומנהל בית־החולים — על מה שהתרחש. מתגובותיו, נראה כי הוא אינו מעכל עדיין את מה שאירע וגם אינו זוכר שום פרט מפרטי התאונה.

אבל בבאר־שבע

אתמול שרר אבל כבד בעיריית באר־שבע, מקום שם עבד אלברט אוחיון עשרות שנים כמדריך חבורות רחוב ומנהל פרויקט. חבריו לעבודה אמרו, כי אלברט הוא אדם ערכי, איש עקרונות, ישר דרך. ואדם שסירב להתפשר בדרכו הפוליטית. הוא היה ממקימי תנועת „עודד" אולם פרש ממנה לאחר שהתנועה קיבלה גוון פוליטי. „לא מגיע דווקא לו אסון כזה", אמרו.

אתמול נאספו סביב בית המשפחה ברחוב ביאליק בבאר־שבע עשרות חברים של הבנות שגית ואריאלה. הילדים ישבו והתייפחו בפתח הבית.

14 תאונות מאז ינואר

מאז ינואר השנה היו בכביש הערבה 14 תאונות־דרכים עם נפגעים. 138 איש נפצעו, מתוכם 38 באורח קשה ו־93 באורח קל. ששה הרוגים היו בתאונות אלה. לרבות בני משפחת אוחיון.

טעות אנוש

במשטרה מתגבשת הערכה, כי התאונה שלשום הייתה תוצאה של טעות אנוש והסחת תשומת־לבו של הנהג, אלברט אוחיון, מהכביש — למשך „שבריר־שנייה גורלי".

קטע הכביש בו אירעה התאונה הוא קטע חד־גוני ביותר, שמתרחשות בו תאונות רבות. מדובר בקטע שבין באר־מנוחה לאילות.

דובר משטרת מרחב הנגב, תת־ניצב אבנר מזר, אמר, כי נהגים מגיעים לקטע דרך זה מן הצפון, „כשמספר שעות נסיעה מייגעות מאחוריהם, או, להיפך: סוטים לאחר בילויים ונופש באילת. כביש הערבה, ככלל, הוא כביש משובש, ששוליו רכים הוא פתח לפורענות.

„על המשמר" עתון יומי

המו"ל: עתון וספר בע"מ
עיתון מפלגת הפועלים המאוחדת

עורך ראשי: סבר פלוצקר
עורך משנה: ישראל זמיר
מזכיר המערכת: עדה סער

המערכת והמנהלה: רח' חומה ומגדל 2, תל־אביב טל. 378833
חשבון בבנק הדואר 3—43360—4
המען למכתבים: שירות שק־דואר נעול ת"א 61999

"AL-HAMISHMAR"
(The Daily Guardian) 2, Choma Umigdal St. Tel-Aviv 67771. Phone: 378833 Telex: 341652

סניפים: ירושלים 94622 רח' בן־יהודה 2, בניין סנסור חדרים 102—121. טל' 6—225125. המען למכתבים: ת"ד 1216 ירושלים 91008. חיפה: 33134 רח' סנבזר 17, טל' 673673. המען למכתבים: ת"ד 4007 חיפה 31040.

צה"ל נאלץ לוותר על „שטח 9" בשל חוסר האפשרות להתאמן באש

בעת מלחמת לבנון כשצה"ל לא התאמן בשטח — היו חריגות בנייה ובדואים השתלטו על שטחים ■ צה"ל ניסה לטפל בבעייה ללא הצלחה — ואז החליט לוותר על השטח ■ גרנות: יש להחזיר כל האדמות שאינן משמשות עוד לצרכי בטחון ושהופקעו למטרה זו

מאת אבי בניהו, יהודה צור ושמוליק בטוק, כתבי „על המשמר"

ויתורו של צה"ל משטח אש 9 נבע למעשה מאילוץ של הצבא, שלא הצליח להתמודד עם חריגות בניה והשתלטות של בדואים על שטחי אש. בתקופת מלחמת לבנון מיעט צה"ל להשתמש בשטח האש, ובאותן שנים נבנו מספר בתים באיזור. כן החלו מקומיים לעבד שוב את אדמותיהם ותפסו מחדש את השטחים שהופקעו מהם. לאחר שהתופעה צברה מימדים, הגיש צה"ל תלונות רבות לגורמים המוסמכים ואנשיו לטפל בנושא אולם ללא הצלחה.

לאחר מלחמת לבנון הגיעו בצה"ל למסקנה, כי הכוחות המתאמנים אינם מסוגלים לבצע תרגיל באש חיה בשטח המיועד לכך מבלי לסכן את התושבים המקומיים. משום כך החליט צה"ל להענות לבקשה, ולהחזיר את השטח לידי בעליו (25 אחוז למקומיים ו־75 אחוז לרשות המדינה).

לכתבנו נודע כי בעיה דומה קיימת בשטחי אש נוספים (ביניהם גם באיזור ואדי ערה) אולם בדיון בין הצבא ללשכת ראש הממשלה הובטח לשלטונות צה"ל, כי אין כוונה לוותר על חריגות בניה והשתלטות על שטח אש במקרים נוספים.

מזכ"ל מפ"ם אלעזר גרנות בירך על החלטת הממשלה להחזיר את האדמות שבאיזור שטח 9 לבעליהן. גרנות קרא לממשלה לראות מעשה זה כסימן דרך לשינוי עמדותיה כלפי הישוב הערבי. יש להחזיר לערבים את כל האדמות שהופקעו מהם לצורכי בטחון, בתנאי שאינן משמשות עוד לצורך זה. זו גם הזדמנות נאותה להכריז אחת ולתמיד, כי המדינה לא תפקיע עוד אדמות מהערבים לצרכים שירותיים.

דברים ברוח דומה כלולים במסמך שגיבשה מפ"ם, ואשר הוצגו באחרונה, בישיבת המרכז שנערכה בנצרת.

בעקבות החלטת ועדת השרים, בראשות רה"מ פרס, להחזיר את אדמות שטח 9 לבעליהן, קרא חיים דרוקמן (מפד"ל) לממשלה לעשות לפינויו המיידי של שטח האימונים הסמוך להתנחלות בית־אל ולהעברת האדמות ליישוב. דרוקמן טוען כי צה"ל היה אמור לפנות שטח זה לטובת בית אל עוד בתקופה בה היה שרון שר הבטחון. מסיבות שונות נדחה הפינוי. דרוקמן סבור כי סמיכותו של השטח הצבאי להתנחלות בית אל מסוכנת לשלום תושבי המקום. „לא יתכן כי ישובים יהודים יופלו בענין זה לרעה על פני ישובים ערבים בגליל", טוען הנ"ל.

יוסי שריד בירך אתמול בשם סיעת ר"ץ את ועדת השרים על החלטתה. „ההופכת ארמת מריבה לאדמה טובה. שתיצור יחסים חדשים בין הערבים והיהודים". שריד הביע תקווה כי יום האדמה הטוב של 1986 ימחוק את הזכרון של יום האדמה המר ב־1976.

הוועד הארצי מברך

הוועד הארצי של ראשי המועצות הערביות בירך אתמול את החלטת הממשלה להחזיר את „שטח 9" לבעליו החוקיים ולהעמיד את אדמות המדינה לרשות צרכי הציבור. בישיבה של ועד ראשי המועצות שהתקיימה אתמול אחה"צ בשפרעם ברכו הנוכחים על החלטת ועדת השרים על תבונה שגילו בהחלטתם „ההיסטורית אשר פותרת אחת ולתמיד עוול שנגרם בעבר".

תוכניות לפיתוח חקלאי

ראש מועצת סכנין מוחמד גנאים מסר אתמול לכתבנו שלפחות 200 משפחות מסכנין יוכלו לממש עתה רצונם לעסוק בחקלאות אם וכאשר תמומש החלטת ועדת השרים.

ראש המועצה האזורית משגב אמר לכתבנו שאמנם הוא מברך על ההחלטה ושמח עם חלקם של החקלאים הערבים אך חבל לדבריו שההחלטה לא מדברת על פתרון כולל. לטענתו בתוך שטח תשע לרבות בחלק שבבעלות המדינה ישנם מוקדי התיישבות של בדואים שלא קיבלו שום אישור חוקי. ואשר ההחלטה לא מדברת על עתידם.

רה"מ במרכז העבודה: נמשיך להכין השטח בסבלנות ברזל למו"מ

מאת דורית גפן כתבתנו לענייני מפלגות

„דרושים כל הניסוחים שבעולם כדי להסיר את המכשולים למו"מ. אינני מאמין שניסוחים שבאים לפתור את הבעיה בטרם מו"מ, או במקום מו"מ — יועילו" — אמר אתמול ראש הממשלה, שמעון פרס, בפתח הדיון המדיני שהתקיים במרכז מפלגת העבודה.

לדבריו יש להציג תנאים מוקדמים למו"מ, כדי שאפשר יהיה לנהל מו"מ ללא תנאים מוקדמים. פרס אמר כי ישראל הסכימה לליווי בינלאומי וכן להצעות של ירדן. אנחנו גם מסכימים לשבת עם כל הצדדים. אין בדעתנו להתחיל את הריבונות הישראלית בשטחים. ואמרנו כי אנחנו מסכימים שלמו"מ יבואו במסגרת המשלחת הירדנית פלשתינאים אוטנטיים. אנחנו לא מבקשים שהם יופיעו עם המניפסט של הקונגרס הציוני ולא נעשה צנזורה לדעותיהם — אמר. בנושא אחר אמר, כי מה שמאיים על ישראל אינו רק הנשק הערבי אלא גם מצב המשק של ארצות ערב. הוא ציין כי המצב הכלכלי במצרים ובארצות ערביות אחרות קרוב לקטסטרופה והוא משוכן מאד. אשר לבריה"מ, אמר, כי הוא מקווה שהממנה עם בריה"מ לא ייעצר בנקודה מוקדמת.

ראש הממשלה שמעון פרס סיכם בדבריו את השנתיים האחרונות שבהן עמד בראשות הממשלה וציין את החישגים של ישראל בתקופה זו, כמו היציאה מן הבוץ הלבנוני, התתגברות על האינפלציה, והעלאת קרנה של ישראל בעולם. עוד אמר כי נמשיך להכין את השטח בסבלנות ברזל כדי לפתוח במו"מ. לא נקל ראש באיש ולא נחמיץ עוד הזדמנות. וננהל מו"מ מתוך ראיית האינטרס הישראלי. שר הבטחון יצחק רבין שעמד בדבריו על מדיניות השלום שיש לנהל. לדבריו יש קודם כל לחזק את השלום עם מצרים.

בהתייחסו לנושא הפלשתיני אמר רבין כי מעמדו של אש"ף ירד בירדן ובשטחים ודווקא בשעה כזו מתייצבים חברים שלנו בתמיכה בעמדת אש"ף. מול ירדן ומול המתונים בשטחים. הוא חזר ואמר כי אש"ף הוא מכשול לשלום וכל מי שעוזר לו הווה מסייע לטרור!

מילחם: נקבל רעיון האוטונומיה רק כצעד לקראת הגדרה עצמית

ונת־עמען. — איש אש"ף בכיר אמר אתמול כי האוטונומיה לגדה המערבית ולרצועת עזה תתקבל על דעת אש"ף אולם רק כצעד לקראת הגדרה עצמית ופינוי הכוחות הישראלים.

„אנו דוחים את האוטונומיה כמטרה לעצמה", אמר מוחמד מילחם, העומד בראש המחלקה לענייני השטחים הכבושים באש"ף. „אך אם העם הפלשתיני יזכה באוטונומיה חופשית בתקופת מעבר שתוביל להגדרה עצמית, על־פי הסכם בין לאומי חוזי בהסכמת האו"ם וחמש החברות הקבועות במועצת הבטחון, אזי אין אנו מתנגדים לכך", אמר מילחם לכתב רויטר.

מילחם שוחח עם הכתב לפני צאתו לבגדאד, כדי להשתתף בישיבה של הוועד הפועל של אש"ף, שבה ידונו המשתתפים במהלכים המדיניים והאחרונים במזה"ת.

דובר אש"ף בבגדאד אמר, כי בשיחות, בראשות מנהיג אש"ף יאסר עראפאת, ידונו על פגישת חסן־פרס, וכן על סיור סגן הנשיא בוש בישראל, ירדן ומצרים.

עוד אמר מילחם, כי אין זה צודק שארה"ב וישראל יתבעו מאש"ף לקבל החלטות 242 ו־338, שלדבריו מעניקות לישראל את זכות הקיום, מבלי לערוב למתן הגדרה עצמית לפלשתינים.

מילחם, שהיה ראש עיריית חלחול, סבור, כי תוכנית יחומש ירדנית לפיתוח הגדה המערבית ורצועת עזה לא תוכל להצליח, אלא אם תתואם עם אש"ף.

(רויטר עתי"ם)

הצייד הסורי השני הוחזר בניגוד לטענות כלי התקשורת הערביים

מאת יהודה צור, כתב „על המשמר"

גורמים צבאיים מסרו אמש שבניגוד לפירסומים בכלי התקשורת הערביים הוחזר בסוף השבוע הצייד הסורי שנתפש על־ידי חיילי צה"ל ושאושפז בבית־חולים בצפת.

הגורמים הצבאיים הדגישו שהצייד שנפצע מירי חיילי צה"ל כאשר סרב להישמע להוראות לעצור, אושפז בבית־חולים בצפת, והוחזר לסוריה בתיווך הצלב־האדום עוד ביום ראשון בערב, באמצעות כוח האו"ם ברמת־הגולן. הצייד השני שנשבה הוחזר באותה דרך עוד ביום ששי בערב.

סובארו — מכונית מסוכנת — קובע המינהל לבטיחות בדרכים בארה"ב

מאת כתבנו בארה"ב

וושינגטון. — נהגי מכוניות מתוצרת „סובארו" מסתכנים יותר מאחרים בפציעות קשות ואף במוות בהתנגשויות, לפי מיבדקי מינהל הבטיחות בדרכים בממשל האמריקני — דיווח אתמול „וול־סטריט ג'ורנאל".

המיבדקים נערכים במהירות של כ־55 קמ"ש, בריסוק מכוניות לעומתם נייח וברישום השפעתם על בובות במושב הקידמי.

תוצאות מסוכנות במיוחד נרשמו במיבדק ההתנגשות של המכונית הדרום־קוריאנית „היונדיי אקסל", 2,662 נקודות בפגיעת־ראש במושב הקידמי, לעומת סף 1,000 הנקודות שמעבר לו סכנת פציעה חמורה ומוות.

„סובארו ג'י־אל" צברה 1,728 נקודות־סכנה לנהג, אך פחות מ־1,000 לנוסע שלידו. מכוניות אחרות (קאוואליר, ביואיק סקיילארק, פולקסווגן גולף, מיטסובישי קורדיה, דודג' ב־180 ואף דגם אקסטסי של „סובארו") נמצאו בטוחות יותר, עם פחות מ־1,000 נקודות לנהג ולנוסע שלידו גם יחד.

דפי־זהב מגישים:

מדריך הקיבוצים

חברת דפי זהב שמחה להגיש לך מדריך עסקים למגזר הקיבוצי, אשר יופץ ב־50,000 עותקים לכל חברי הקיבוצים בישראל.

המדריך יחולק לשני חלקים: חלק מסווג לפי מוצרים, שרותים ומקצועות וחלק אלפביתי, בו יופיעו כל השמות, הכתובות ומספרי הטלפון של כל חברי הקיבוצים בארץ.

מדריך הקיבוצים ישמש ככלי עזר ממדרגה ראשונה בקרב מקבלי ההחלטות בקיבוצים — גזברים, קניינים, רכזי ענפים ומזכירי משקים. כל גוף הנמצא בקשרים עסקיים עם הקיבוצים, או השואף להשתלב במערכת הסחר הקיבוצית יימצא — במדריך הקיבוצים ייצוג הולם ומשתלם.

פרסום במדריך הקיבוצים מהווה דרך נאותה, חסכונית ויעילה מאין כמוה להבליט את יתרונות העסק שלך ולספק מידע הכרחי. לפרסום במדריך הקיבוצים אורך חיים של שנה תמימה. המודעה עובדת שוב ושוב ומשיגה עבורך תוצאות.

העסק מתחיל לרוץ — אל תשאר בחוץ

הבטח בעוד מועד פרסום מתאים במדריך הקיבוצים — לעסקים טובים יותר. לפרטים נוספים אנא פנה: מדריך הקיבוצים בהוצאת דפי זהב טל. 03־7532241 (לנירה).

דפי זהב
מדריך הטלפון של המדינה

על המשמר
המוסף לשבת
עורך: בנקו אדר
עורכת־משנה: טלי סילוני

עם ד"ר זאב סגל, אונ' תל־אביב

ורד לוי

כה אמר בג"צ

....אין זה עולה בקנה אחד עם משטר דמוקרטי־קונסטיטוציוני, כי בידי מאן דהוא, ולו נשיא המדינה, יהיו סמכויות־על שיאפשרו לו לשנות את כל החלטותיהן של כל הרשויות האחרות שעה שאלה פועלות בתחומן שלהן, במסגרת ההליך הפלילי. כוח־על שכזה יפה הוא לשליט־עליון המעניק חסד לנתיניו. כוח־על שכזה זר הוא לנושא־מישרה נכבד המשרת את אזרחיו... הנשיא בישראל הוא „ראש המדינה", אין הוא ראש הרשות המבצעת. אין זה סביר להניח כי לנשיא כזה ביקש המחוקק להעניק סמכות להתערב בפעולתן היום־יומית של הרשויות השלטוניות. התערבות כזאת כמוה כירידה אל שדה הקרב' ואין היא הולמת את נשיא המדינה. לדעתי, החנינה בטלה ומבוטלת, שכן הנשיא פעל ללא סמכות."

על אף עמדתו זו של השופט אהרון ברק, כפי שהובעה מפורשות בפסק־דינו, היתה דעתו דעת־המיעוט, ואילו דעתם של שופטי הרוב, השופט שמגר והשופטת בן־פורת, היא שהכריעה את הכף והיא, כמובן, המחייבת מבחינה משפטית. השניים קבעו נחרצות: הנשיא פעל מתוקף סמכותו. הוא יכול לחון עבריינים בטרם הורשעו, ועל כן החנינות תקפות.

ד"ר זאב סגל, מרצה למשפטים מאונ' תל־אביב, שופך „אור משפטי" על פסיקת בג"צ, על המשקל שיש לדעת המיעוט של ברק בפסיקה, על כל מה שקודם לה ועל מה שצפוי להתפתח ממנה.

במילים הפשוטות ביותר — מה אומרת החלטת בג"צ בענין החנינות ומהי המשמעות המשפטית־קונסטיטוציונית של ההחלטה?

השאלה המרכזית שעמדה בפני שלושת השופטים, היתה האם מוסמך הנשיא לחון עבריינים בטרם הורשעו על פי פסק הדין. התשובה לשאלה זו היא חד־משמעית — כן. כלומר, נשיא המדינה אכן מוסמך לחון גם אדם שטרם הורשע בדין. השאלה השניה היתה, אם ראוי היה לנשיא להפעיל את סמכות החנינה שבידו במקרה הספציפי הנדון.

לשאלה זו התייחסו השופטים שמגר ובן פורת, ואילו השופט ברק אינו דן בה כלל משום שהוא, כידוע, גרס שאין לנשיא סמכות לחון בטרם הרשעה, ולכן, על־פי תפיסתו, השאלה השניה איננה רלוונטית כלל. שמגר ובן־פורת מציינים בפסק־הדין, כי ראוי להפעיל את הסמכות לחון בטרם הרשעה רק במקרים נדירים, חריגים ומיוחדים־במינם ולדברי שמגר: „רק בנסיבות חריגות לחלוטין, שבהן אינטרס ציבורי עליון או נסיבות אישיות קיצוניות ביותר שבהן לא נחזה פתרון סביר אחר, ניתן להצדיק התערבות מוקדמת כזאת של הנשיא במהלך הרגיל של סדרי המשפט". מן התוצאה הסופית משתמע, כי לדעת שמגר, זהו אכן המקרה שלנו. השופטת בן־פורת מסכימה עם הגישה הזאת, ואף מציינת מפורשות, כי במקרה הזה נוצרו נסיבות המצדיקות את פעולת הנשיא.

לגבי המשמעות הקונסטיטוציונית — לכאורה משתמעת מההחלטה הצבת סמכות החנינה בידי הנשיא כסמכות רחבה ביותר ובאופן שאפילו מחזק ומרחיב אותה, משום שנאמר כי לא רק נסיבות אישיות עשויות להצדיק מתן חנינה, אלא גם „שיקולים מדיניים ובטחוניים." אך מעיון מעמיק יותר בפסק־הדין עולה, כי ההחלטה שניתנה, לגופו של ענין ניתנה, ואין להקיש ממנה דבר על דעת השופטים לגבי סמכות החנינה בכלל. השופט שמגר, לדוגמא, מציין, כי „אל לה לחנינה להפוך לערכאת ערעור נוספת על הליכי המשפט", והוא אף קובע, כי „אינני שולל את הדיעה שסמכות החנינה טעונה עיון חוזר שיבשיל במשך הזמן לכדי חקיקה". מן הדברים האלה ניתן להסיק, בצורה גלויה למדי, על עמדתו של שמגר התומכת בהצרת סמכות זו של נשיא המדינה, והוא גם התבטא בנושא בעבר.

מישקלה של דעת־המיעוט

השופט ברק קבע, בדעת המיעוט שלו, שהנשיא פעל ללא סמכות, ולדעתו החנינה „בטלה ומבוטלת". אלא שדעת הרוב היא, כמובן, המחייבת מבחינה משפטית, ולפיכך קביעתם של השופט שמגר והשופטת בן־פורת, כי החנינות בתוקף, היא בבחינת סוף־פסוק זמני לשאלה שהטרידה את המשפט הישראלי זמן רב מאוד, ואפשר לומר כי פסק־הדין הזה הוא הראשון שבו עמדה שאלת סמכות לחון בטרם הרשעה, במוקד ההחלטה של בג"צ.

איך מסתדרת עמדתו הידועה של השופט שמגר לגבי סמכות החנינה של הנשיא עם פסיקתו הנוכחית? הוא הרי, בזמנו, שלח מכתב לנשיא הרצוג, שבו ביקש להתריע על כך שהנשיא עושה שימוש תכוף מדי בסמכותו? האם שינה שמגר את דעתו?

אין כל סתירה בין הדברים. אני חושב שזה בדיוק כל היופי בבית־המשפט העליון שלנו — היכולת שלו לפסוק דין על־פי אמות מידה קונסטיטוציוניות וניתוח משפטי מדעי של הדין הקיים. שמגר אכן הביע לא אחת את דעתו שנשיא המדינה עושה שימוש מופרז בסמכות החנינה הנתונה בידו, אבל הדבר לא מפריע לו לעשות ניתוח משפטי מעמיק ולהגיע למסקנה, כי לנשיא אכן ישנה הסמכות להעניק חנינה בטרם הרשעה. צריך לשים לב: שמגר אומר שככלל, לגבי כל המקרים, ראוי לנשיא שיעשה שימוש נדיר בסמכותו לחון, אבל אין הוא יכול להימנע מהמתחייב מהניתוח שלו. נדמה לי, שנשיא המדינה צריך לעיין בכובד ראש בהחלטה ולא להסתפק בשורה התחתונה שלה, ואני גם סמוך ובטוח שכך יעשה.

קשה להתחמק מהספקולציה המיידית, והסנסציונית העולה לנוכח דעתו של השופט ברק — הרי צריך היה בסך הכל עוד שופט אחד שיחשוב כמוהו כדי שההכרעה בנושא כל כך קרדינאלי תהיה בדיוק הפוכה מזו שהגיעו אליה.

לעובדה שהשופט ברק הוא בדעת־מיעוט, נודעת משמעות בלתי־מבוטלת, בעיקר בשל מעמדו הנכבד והמיוחד של ברק בקרב קהיליית המשפטנים בארץ. מעבר לכך, כשיש דעת־מיעוט בפסק דין, קל יותר לבעל הדין (קרי העותרים) לזכות בדיון נוסף של בית המשפט העליון על־פי בקשה לדיון כזה. אבל יש לזכור שדעת הרוב, אף היא ניתנה מפי שני שופטים בכירים בעלי מעמד חשוב ביותר וגם פסק־דין של בג"צ, היא תופעה שכיחה ונפוצה למדי. זו איננה תופעה חריגה. לציבור קשה, לעתים קרובות, לעכל את הרעיון ששופטים בבית משפט עליון רואים את הצדק מזוויות־ראיה שונות, והמבוכה הזאת מובנת למדי. אלא שהציבור צריך להבין כי משפט אינו מדע מדוייק. הוא תמיד נבנה מפרשנויות וזה רק סביר ומתחייב ממהות השיטה המשפטית שיהיו חילוקי דעות.

כיוון שאיננו עוסקים במדעים מדוייקים ומכיוון שגם שופטים הם בני אדם... האם אינך סבור שהסערה הציבורית העצומה סביב הפרשה השפיעה, אולי, במידה זו או אחרת על החלטתם?

לנקודה הזאת מתייחס בית המשפט מפורשות בפסק־הדין עצמו. השופטת בן־פורת מדגישה ואומרת, שהיא דנה בשאלה „תוך התעלמות מהסערה המתחוללת בציבור" וכי „מלאכת השיפוט מחייבת היגתקות זו והשופטים חייבים לפעול במיטב הכרתם וגם לנקוט עמדה במחלוקות שמפלגות את הציבור, אפילו אם דעתו של בית המשפט לא תתקבל על דעת הציבור". גם השופט ברק מציין בפתח דבריו כי „לא סערה זו היא המכוונת את דרכינו".

שופט שמגר: ניתן להצדיק

שופט ברק: ללא סמכות

שופטת בן־פורת: נסיבות מצדיקות

השופטים: להתעלם מהציבור

מהנסיון אפשר לראות בבירור, שבית המשפט העליון שלנו אכן יודע להתעלם מרגישות ציבורית סביב החלטותיו, וכי הוא פועל תמיד על פי אמות־מידה עקרוניות ועושה את עבודתו נאמנה. לדוגמה אפשר להזכיר את החלטת בג"צ שלא לחייב את שר הפנים שהתקין שעון קיץ, או במקרה אחר, את הכשרת סיעת כ"ך להתמודדות לכנסת, למרות שבשני המקרים חלק גדול מהציבור ציפה ויחל לפסיקה הפוכה בדיוק.

האם לא היתה, לדעתך, כל השפעה גם לעובדה, שהאדם העומד במרכז המחלוקת הפעם הוא נשיא המדינה בכבודו ובעצמו?

אין ספק שבית המשפט העליון ער למעמדו המיוחד והנכבד של נשיא המדינה, הניצב בראש המדינה ומסמל אותה. יחד עם זאת, לאחר קריאת פסק־הדין, לא ניתן לומר שבית המשפט הושפע מכך. במובן שלו היו שופטי הרוב משוכנעים שהנשיא פעל בחוסר סמכות, הם לא היו מבטלים את החלטתו לחון. פסק־הדין הוא בעיקר ניתוח משפטי מדוקדק, קפדני ומעמיק ביותר, והוא שהוביל את השופטים למסקנתם שהנשיא פעל במסגרת סמכויותיו.

בזמנו הועלו השערות על־ידי משפטנים, שלפיהן דווקא פסיקת בג"צ כמו שנפסקה, עשויה להעלות מחדש את התביעה להקמת ועדת־חקירה ממלכתית. וזאת, — משום שעוקצה של החקירה ייגמל ברגע שהחנינות יהיו בתוקף, ואולי גם יינתנו חנינות נוספות. האם זוהי השלכה אפשרית של החלטת בג"צ לדעתך? מה תהיה ההשפעה של בג"צ על החקירה?

בשלב זה לא ניטל שום עוקץ מהחקירה המשטרתית. אלה שזכו בחנינה, יהיו חייבים להשיב לכל שאלות החוקרים ולא יוכלו לטעון לזכות השתיקה. ברור שהם אינם חסינים מפני חקירה משטרתית. אם באמת יעניק הנשיא חנינה למעורבים נוספים בפרשה, כי אז יינטל במידה רבה עוקצה של החקירה ולא יהיה בה טעם, הואיל ולא ניתן יהיה להעמיד איש לדין ובאמת חבל יהיה על כל המאמצים. אם כך יקרה, ייתכן שיהיה מקום לדון מחדש בתביעה להקמתה של ועדת חקירה ממלכתית. כלומר, פסיקת בג"צ אינה משנה באופן מהותי את מצבה של החקירה. אבל מתן חנינה לכל המעורבים יכול בהחלט להביא לחיזוק התביעה להקמת ועדת־חקירה.

פסק־דין מבוסס ומשכנע

האם נראה לך כי למעורבים האחרים בפרשה יש סיכויים טובים לזכות בחנינה דומה?

הדרך לפנות לנשיא ולבקש חנינה, נסללה לפניהם. הם בהחלט יכולים לעשות זאת ולהסתמך על החנינות שכבר ניתנו ושתוקפן נקבע בבג"צ. קשה מאוד לשער את החלטתו של הנשיא וכיצד יפעל. בכל מקרה, הוא אינו חייב להיענות לבקשתם. אני מניח כי במצב כזה יוועץ הנשיא בשר המשפטים וביועץ המשפטי לממשלה, ומה שעוד ניתן לומר הוא, שככל הנראה, בין אם ייענה הנשיא לבקשות חנינה ובין שלא, לא ניתן יהיה לשנות את החלטתו על־ידי עתירה לבג"צ.

בעיניים משפטיות — האם מהווה פסק הדין של בג"צ סיום נאות לפרשה?

מוקדם עדיין לדבר על סיום. עוד צפויות התפתחויות שונות, כפי שציינתי. לגבי פסק־הדין — הוא איננו בלתי־צפוי. משפטנים רבים חזו אותו. בית המשפט פעל על סמך ההנחה, שתתקיים חקירה משטרתית מקיפה, וברור שכך יהיה. השופטים מדגישים את חשיבות החקירה גם בנושאים בטחוניים רגישים ביותר, והדגשה זו מחייבת את הגורמים הרלוונטיים לנהל חקירה ממשית ורצינית. ההחלטה להשאיר את החנינות בתוקף, מתבססת על המשפט הקיים ועל החוק המצוי היום. לגבי החוק הרצוי — ייתכן שצריך באמת לשקול מחדש את השאלה, אם נכון להשאיר בידי הנשיא סמכות רחבה כזאת. אך זהו כבר ענין לכנסת, וזה בעצם מה שאומרים השופטים.

האם קביעת השופטים היא סופית או שניתן לערער עליה ולשנותה?

ההחלטה היא סופית ומחייבת. אלא שנשיא בית המשפט העליון, או שופט אחר שהוא יקבע, מוסמך להחליט על עריכת דיון נוסף בנושא. בעלי הדין (העותרים), הם שיכולים לבקש זאת. נראה לי, כאמור, שהמקרה הזה, בגין חשיבותה של ההלכה שנפסקה, בגין הקשיים שבה, ובגין העובדה שיש דעת־מיעוט, הוא מקרה מתאים לדיון חוזר.

גם אם אין זה סוף פסוק בפרשת השב"כ, בסיכום ביניים — מה עולה מהשתלשלות העניינים עד כה, לדעתך, לשלטון החוק שלנו, שיחיה ויאריך ימים?

לדעתי, בסופו של דבר לא נפגעו עקרונות שלטון החוק שלנו. התוצאה מהשתלשלות הפרשה, סמכותו הרחבה של הנשיא לחון אינה

בעקרונות ההסכם המתגבש בין האוצר להסתדרות:

עובדים בשירות הציבורי וגימלאים יקודמו בדרגות במהלך 1986/7

קיסר מתנה חתימת ההסכם בהארכת החוק לייצוב המשק ב־3 חודשים ■ מקורות בהסתדרות טוענים כי האוצר נוטה להענות לדרישה וההסכם ייחתם בתחילת השבוע ■ כ־2 שלישים מעובדי המדינה יקודמו בדרגה אחת החל מאוקטובר ■ האוצר מתנגד עדיין לקידום בדרגות הבכירות ■ משמעות הקידום – תוספת שכר של כ־5%

מאת כתבנו לענייני הסתדרות וחיים מרגלית

מזכ"ל ההסתדרות ישראל קיסר יפגש ביום ראשון הקרוב עם שר האוצר משה נסים לדיון בדרישת ההסתדרות להאריך את החוק לייצוב המשק בשלושה חודשים נוספים. תוקפו של החוק יפוג בסוף חודש דצמבר הקרוב וההסתדרות מתנה את החתימה על הסכמי השכר בשירות הציבורי בהארכתו עד סיום השנה התקציבית, המועד שבו גם יפוגו הסכמי השכר.

יו"ר האגף לאיגוד מקצועי חיים הברפלד נפגש אתמול עם מנכ"ל משרד האוצר עמנואל שרון ועל פי מקורות בהסתדרות, קיימת הבנה ונכונות מצד נסים ושרון להיענות לדרישת ההסתדרות, ולפיכך צפוייה החתימה על הסכם השכר כבר בתחילת השבוע אלא אם כן יהיה פיצוץ של הרגע האחרון.

היום תתקיים פגישה פנימית של המזכירים הארציים בשירות הציבורי בהשתתפות הברפלד כדי לקבוע עמדה סופית, הן לגבי ניסוח הסכם השכר והניספח אליו, וכן לגבש את העמדה לגבי קידום הדרגות הבכירות, דבר שהאוצר מתנגד לו לפי שעה.

המו"מ בסקטור הפרטי

נשיא לשכת התיאום של האירגונים הכלכליים דב לאוטמן יחזור ארצה בערב, ובהסתדרות מקווים כי עם שובו ועם החתימה הצפוייה בשירות הציבורי, יוזרז גם המו"מ בסקטור הפרטי.

סגן יו"ר האגף לאיגוד מקצועי אפרים זילוני מנהל כל העת מגעים מאחורי הקלעים כדי להבטיח שכאשר ישבו הצדדים בפורום רחב יונחו כבר עיקרי החלטות ולא דקלרציות לקראת החתימה על הסכם שכר גם בסקטור זה.

בעקרונות הסכם המיסגרת בשירות הציבורי המתגבש בין נציגי הממשלה ונציגי ההסתדרות סוכם כי בשנים 1986/87 יקודמו עובדים בדרגות עם כל המשתמע מכך, היינו תוספת שכר בשיעור של 5 אחוזים. לא יהיו תוספות שכר אחרות. על כך מסר הלל דוראי הממונה על השכר במשרד האוצר, בפגישה שנערכה אתמול עם כתבים כלכליים בתל־אביב.

דוראי הסביר כי נוסף להחלטה זאת, הוקמו 3 ועדות שתפקידן לבדוק את נושא שעות העבודה, גימלאות, המוסד לבוררות מוסכמת. מסקנות הוועדה יהפכו לחלק מהסכם המיסגרת ויחייבו את הצדדים. הממונה על השכר היה גאה, כי הפעם ייחתם הסכם שמועד תחולתו כ־1 באוקטובר.

דוראי מסר כי עד סוף אוקטובר יקודמו כשני שליש מכלל עובדי המדינה בדרגותיהם. עובדים אלה שהו בדרגה הנוכחית מעל לשנה. האחרים יקודמו בדרגות עד אפריל 1987.

התוספות נלקחו בחשבון

דוראי הדגיש כי התוספות הכרוכות בשינויי דרגה נלקחו בחשבון בתקציב המדינה, והן נמוכות מהתוספות שקיבלו העובדים בסקטור הפרטי והמוסדי. „הממשלה היתה חייבת זאת לעובדים" הוא הוסיף כי „כל התוספות לא ישפיעו על היציבות. אם נחזיק ביציבות עוד שנה ונדע לשמור עליה יש סיכוי, כי היעדים שנקבעו בתכנית הכלכלית יושגו". דוראי הוסיף כי כל שהושג בהסכמי המסגרת בשרות הציבורי כוחם יפה לגימלאים.

בנושא שכר מינימום הוא טען כי הרעיון נכון, אך יש לחשוב איך לבצע את המעבר לשכר מינימום בגובה של 50 אחוז מהשכר הממוצע במשק. לדבריו שכר המינימום לעובדים בשרות המדינה עומד על כ־450 ש"ח ומספר העובדים המקבל שכר זה הוא 200 בלבד. הבעיה לדבריו היא בסקטור הפרטי ויש לחפש את הנוסחה הנכונה שלא תיפגע היציבות.

ההתייעלות בשרות הציבורי היא הכרחית לדברי דוראי. מאז יולי 1985 קטן מספר העובדים בשרות המדינה ב־2121 עובדים. בשילטון המקומי ירד מיספרם ביותר מ־4000. הסכם המסגרת ייחתם רשמית בתחילת השבוע הבא.

נהג שיכור דהר במערבל־בטון בזיגזג ונעצר לאחר מירדף

מאת זהבה מוזס, כתבת „על המשמר"

שוטרי תנועה ממרחב השפלה עצרו אתמול נהג אלכוהוליסט, גרוש בן 31, שנהג כאוטו פרוע במערבל בטון בכביש הישן אשדוד־יבנה.

שוטר תנועה הבחין במשאית המערבל שנסעה בזיגזגים על כביש מספר 42, רדף אחריה ואותת לנהג לעצור. הנהג התעלם ממנו והמשיך בדהירתו הפרועה. שוטרים שהצטרפו למרדף עצרו אותו לאחר שהגיע לסביבות כפר־הנגיד, שם עצר את המשאית. הם גילו שהוא שיכור כלוט. בחקירתו אמר הנהג, כי נטל לפני נהיגתו כדורים ושתה בירה כיון שהוא מצוי בתהליך גמילה.

בעל המשאית שהוזעק אף הוא לתחנת המשטרה, גילה פגיעות בצידי המשאית. במשטרה סבורים, כי הנהג פגע בעצמים שונים שעדיין לא זוהו במהלך דהירתו הפרועה. הנהג נעצר ויובא לשיפוט מהיר.

2 חברי קונגרס אמריקניים:

בחירת ואלדהיים — הפרה של החוזה שהעניק עצמאות לאוסטריה

על פי תנאי ההסכם של בנות הברית, אין לבחור לתפקיד מפקד הכוחות המזויינים באוסטריה – אדם שהיה חבר בתנועה נאצית ■ ואלדהיים משמש על פי החוקה גם בתפקיד זה.

שני חברי קונגרס אמריקניים: הסנטור פיט ווילסון (רפובליקני מקליפורניה) וחבר בית הנבחרים סטיבן סולארז (דמוקרט מניו־יורק) שיגרו מכתב למזכיר המדינה האמריקני ג'ורג' שולץ ובו תבעו כי ארה"ב תדון בדחיפות עם אוסטריה על הפרת חוזה המדינה האוסטרית מ־1955 בעקבות בחירתו של ד"ר קורט ולדהיים לנשיא.

לדבריהם בחירת קורט ולדהיים מהווה הפרה של סעיף 12 בחוזה לעצמאות אוסטריה מ־1955 האוסר על אנשים שהיו חברים בתנועה הנאצית להמנות על הכוחות המזויינים של אוסטריה. על פי החוק האוסטרי קורט ולדהיים הפך להיות המפקד העליון של צבא אוסטריה עם הבחרו לתפקיד הנשיא.

ד"ר אבי בקר, מנכ"ל הקונגרס בישראל, מסר כי למהלך הנוכחי יש השלכות והשלכות מעניינות על הפנימיים של אוסטריה. לחוזה שהעניק עצמאות וריבונות לאוסטריה ב־1955 היו שותפות ארבע בנות הברית אשר שיחררו את אוסטריה. החוזה אשר הביא לנסיגת כוחות ארבעת המעצמות ב־1955 החזיר את הריבונות והעצמאות לאוסטריה וקבע גם את מעמדה הנייטרלי של אוסטריה בין מזרח למערב. בסעיף זה עשתה בריה"מ שימוש כשמנעה הצטרפותה של אוסטריה לשוק.

במכתבם למזכיר המדינה שולץ מצרפים חבר בית הנבחרים סולארז והסנטור ווילסון את המסמכים הכוללים את תמונתו וחתימתו של ולדהיים כחבר בכמה ארגונים נאצים כולל הארגון הידוע לשימצה, פלוגות הסער, האס.אה, של היטלר. סטיבן סולארז קורא לפעולה מידית של מזכיר המדינה. (שעי"ח)

מברקי הזדהות רבים מגיעים אל קיבוץ ברקאי, שחבריו הפגינו השבוע מול הכנסת, נגד הכוונה לגרש את הזוג ויקטור ואוליביה דרוינוב. (הצלום: רחמים ישראלי)

תיקון טעות

בידיעה שהתפרסמה אתמול על הבחירה הצפויה של נציגות מפ"ם לוועדה המנהלת של חברת העובדים נפלה טעות בדברי המזכיר חגן ארז. מזכירות המפלגה החליטה כי בהרכב שייבחר יהיו לא פחות מ־3 נציגים עירוניים, 2 חברי קיבוץ, ונציג אחד מהסקטור הערבי. המזכירות השאירה את שיקול הדעת להרכבת השישה לוועדה הפרסונלית, ולפיכך המזכירות לא חטאה לחוקה ולמסורת השיוויון בין עיר לקיבוץ.

מושב שיתופי תימורים
מחפש לצורך קליטה
מנהל חשבונות מדופלם
או רואה חשבון
נשוי עד גיל 35
נא לפנות בכתב בלבד
למזכיר המשק
מושב תימורים ד.נ. לכיש צפון
מיקוד 79430

„שרודר היה חלוץ למען המין האנושי".

לואיסוויל, קאנטאקי – רופאים כאן העלו על נס את המטופל בעל הלב המלאכותי וויליאם שרודר, כחלוץ למען המין האנושי ואמרו כי מותו נגרם משבץ לב.

שרודר, 54, לשעבר עובד תעשייה, הוא השריד האחרון של חמישה אנשים אשר חוברו ללב מלאכותי מאז 1982. הוא מת אתמול, במכון הלב הומאנה בקאנטאקי לאחר הישרדות של 620 ימים עם המתקן המלאכותי הזה.

רופאיו מסרו כי לקה בשורה של שבצי לב ב־48 השעות האחרונות.

ד"ר ויליאם דווריס, ראש צוות המנתחים שביצעו חמישה חיבורי לב מלאכותי אמר, כי שרודר הוא „חלוץ למען המין האנושי". הוא נטל סיכון על חייו.

„הוא חיה מלא תודה על כל הדברים הקטנים, חגים, ימי הולדת, זמן שבילה עם משפחתו. כל הדברים שלא יכול היה לחוות אותם אלמלא החליט את ההחלטה הגורלית הזאת", אמר המנתח.

ד"ר דווריס אמר, כי הרופאים למדו משרודר רבות על כל התופעות הנלוות לחבור פציינטים ללב מלאכותי וכיצד להתגבר עליהן.

שני אקרובטים סובייטים ערקו למערב

מיאמי. — שני אקרובטים סובייטים מעולים, בעל ואשתו, נמלטו מ„קרקס מוסקווה" שהיה בסיור בארגנטינה וערקו לארה"ב, שם הצהירו כי „המדינה הטובה ביותר בעולם".

האקרובט ניקולאי ניקולאייביץ' ניקולסקי ואשתו ברטלינה מיכאילובנה קוזחובה, הועברו במהירות דרך בדיקות המכס בנמל התעופה של מיאמי והוכנסו למכונית ממשלתית לראיונות עם פקידי משרד ההגירה האמריקני.

„אנו מאוד מאושרים. אמריקה היא הארץ הטובה ביותר בעולם", אמרה קוזחובה לכתבים בנמל התעופה. (עי"ע)

דשא הצומח לאיטו יחסוך הצורך בכיסוח

אדמונטון ואלברטה. — דשא הצומח בקצב איטי והמפותח במכון באוניברסיטת אלברטה, עשוי להוציא משימוש בקרוב את מכסחת הדשא המשפחתית.

דר' יאן וייזר מאונ' אלברטה אומר, כי הדשא בעל תכונת הגידול האיטי שהוא מפתח, יחסוך לחלוטין את העבודה המרובה הקשורה בכיסוח הדשא, השקייה ודילול הדשא מעשבים שוטים.

כמה מיני דשא שכבר פיתח ושיכלל דורשים כיסוח פעם אחת בכל הקיץ, עומדים נגד בצורת, עמידים בפני מחלות, מתרבים בעצמם ואין להם צורך בדשנים כלשהם.

הזנים הללו גם „ירוקים בצורה יפהפיה עמידים וחזקים יותר מכל מה שאתה יכול היום לקנות בחנויות הזרעים".

עוד מסר כי הזנים החדשים של הדשאים שלו כוללים קוטלי עשבים המשמידים את כל הגידולים החד־שנתיים בתוך הדשא.

ריצפת פסיפס מתקופת תרומית שהתגלתה אתמול בגנו ... בדרום ירושלים בפרוייקט של קק"ל והאגף לעתיקות ... חוות חקלאיות עתיקות. (צילום: יוסי ...)

בן 5 הציל חיי חברתו בת ה־6

יו, מסאצ'וסטס. — ילד בן 5 הציל את חייה של חברתו בת ה־6, שעמדה להחנק ע"י שימוש בטכניקה שאותה ראה מודגמת בטלוויזיה. הילד חש להצלת שכנתו, כאשר זו החלה להחנק, לאחר שסוכריה נתקעה בגרונה.

הוא העיד לאחר מכן, שראה כיצד הילדה מפרפרת ורצה „לרוץ לקרוא עזרה", כאשר לפתע הבזיקה במוחו המחשבה כי הוא יודע מה יש לעשות במקרים כאלה. זמן מה לפני כן חזה בטלוויזיה כיצד מטפלים את „היימליך" באחד הקטעים של סדרת „בנסון".

הילד התייצב מאחורי טאניה חיבק את הזה בכח ובכך דוחק את הצמה פנימה.

הוא זכה לשיחה טלפונית מרוברט גיום, השחקן המגלם את בנסון, ... שני יזכה למדליה שתוענק לו ע"י ראש עירו. בנוכחות ד"ר הנריך היימליך מסינסינטי אוהיו, ממציא שיטה זו.

יוסי שריד על הבג"צ בפרשת השב"כ

עודד ליפשיץ

הושגה המטרה: תהיה חקירה!

גם אחרי שעתירתו נדחתה על-ידי הבג"צ, יוסי שריד, למרבה ההפתעה, מרוצה מאוד: "השגנו את העיקר" הוא אומר "תהיה חקירה! הערכנו מראש שבית-המשפט יאשר את תקפות החנינות לראשי השב"כ, ובינתיים איננו נוטים לדרוש דיון נוסף בבג"צ בהרכב מורחב: קשה להאמין שבדיון כזה ההכרעה תשתנה, וכל דיון נוסף רק מעכב את החקירה".

יוסי שריד, שהוא מהמעטים שהכירו היטב את פרשת השב"כ זמן רב לפני שנודעה לציבור, מסביר בראיון מדוע מה שנראה ככשלון הוא הישג גדול: "צריך לזכור" הוא אומר, "את נקודת ההתחלה: סירוב נחרץ של הממשלה לחקור בפרשה. הליכוד ידע היטב מה יש לשמיר להסתיר וגייס רוב בממשלה נגד החקירה. המערך היה לכאורה בעד, אבל בהססנות, בחולשת-אופי ובחולשת-דעת המאפיינים את התנהגותו בממשלה הזאת".

● בתקופה של מנחם בגין ההנחיות לטיפול במחבלים שבויים היו הומאניות. שמיר שינה אותן וצריך לחקור מה היה השינוי

● לפני הבג"צ היועץ המשפטי חריש ומפכ"ל המשטרה קראוס סירבו לחקור את תלונתי בעניין פרשת השב"כ!

● פרס עשה עוול לחזק, רדאי ומלכה שבאו להתלונן על פרשת האוטובוס וזיופי העדויות, הוא צריך לתקן את העוול ואנו בתחילת הדרך לתיקון

המפכ"ל קראוס סירב לחקור!

— פרופ' זמיר התלונן במשטרה הרבה לפני הבג"צים, המשטרה היתה חייבת לחקור את נושא התלונה. מה תרם לזה הבג"צ?

את פרופ' זמיר הדיחו בישיבה של רבע שעה. אני יודע שפרס מתקומם כשאומרים "הדיחו", אבל זמיר, שאמנם הודיע בשעתו רשמית על כוונתו להתפטר, פנה לפרס אחרי שהתפוצצה פרשת השב"כ והבהיר לו שהוא מעוניין להשאר בתפקידו עד שהטיפול והחקירה יעלו על דרך-המלך. פרס לא כיבד את בקשתו והוא הודח.

נכון שגם היועץ חריש, לא משך חזרה את התלונה של זמיר מהמשטרה וזו היתה חייבת לחקור אותה. אבל, תלונה זו היתה רק נגד ארבעת ראשי השב"כ, ומרגע שאלו קיבלו חנינה — חריש חשב שהתלונה של זמיר שוב אין בה כדי להיות בסיס לחקירה. אגלה לך "סקופ" שטרם פורסם: בבוקר החנינות הידוע לשמצה, "אימצתי" את התלונה של פרופ' זמיר, הוספתי לה פרק נגד הדרג המדיני והגשתי את התלונה המורחבת למשטרה. בשבת שלאחר-מכן ביקרתי את ידידי, מפכ"ל המשטרה דוד קראוס בביתו, והוא אמר לי שהתייעץ עם חריש בעניין תלונתי והם הגיעו למסקנה שעל סמך התלונה הזו לא יהיה נכון לפתוח בחקירה! יוצא מזה שללא העתירות לבג"צ החקירה לא היתה אפשרית.

כשהוגשו העתירות — נשברה התנגדות הממשלה לחקירה. היועץ המשפטי אמר לשרים: אין אפשרות אחרת! אם לא נודיע לבג"צ שאנו מסכימים לחקירה, הוא יוציא צו החלטי ויצווה על חקירה בעל כורחנו. מרגע שהוגשו העתירות, גם היועץ המשפטי חריש נאלץ לשנות את עמדתו בקשר לתלונתי במשטרה: קודם הוא והמפכ"ל סירבו לחקור, בבג"צ הוא הופיע ואמר שעל סמך התלונות החדשות שהוגשו למשטרה, כולל התלונה שלי, עליה לחקור את הפרשה.

לא תהיינה חנינות לעצורי המחתרת!

— ובכל-זאת, פסיקת הבג"צ תאפשר לנשיא לחון בעתיד כל אדם שהממשלה לא תרצה להעמיד לדין...

התקדים המסוכן נקבע על-ידי הנשיא ולפני העתירות לבג"צ. כפי שהערכנו מראש, הבג"צ פסק על-פי המצב החוקי המצוי, ולא על-פי הרצוי, ואישר את תקפות החנינות, מפני שהפרשנות לחוק, לפיה לנשיא יש זכות לחון עבריינים לפני ואחרי משפט, היא פרשנות לגיטימית. עם-זאת, קיווינו שבית-המשפט יביע את דעתו על המצב המשפטי הקיים, הנותן סמכות חנינה כה גורפת לנשיא, שהוא אחד מגורמי השלטון.

ואמנם, בהנמקות יש לפחות עשר חוות-דעת שניתן ללמוד מהן שבית-המשפט רומז למחוקק שייטיב לעשות אם יגדיר כראוי את סמכות החנינה של הנשיא, יגביל אותה ויקבע אמות-מידה ברורות. אנו, כחברי כנסת, קלטנו את הרמז וננקוט יוזמה פרלמנטרית לתקן את החוק.

— עם כל הכבוד, יחסי הכוחות בכנסת לא יאפשרו אישור תיקון כזה: האם אנו צפויים לחנינות נוספות מסוג זה, בפרשת השב"כ ובפרשות אחרות בעתיד?

מי שעקב אחרי הטיעון בבג"צ ראה שתקפנו בעיקר את הדרך בה השתמש הנשיא בסמכות החנינה ולא את עצם סמכותו לחון.

שאלנו האם השימוש בסמכות היה סביר או שרירותי. אם הנשיא ויועציו יקראו בעיון את הנמקות הבג"צ, גם אלו של הרוב וגם אלו של המיעוט, בעניין זה — אני משוכנע שבעתיד הנשיא יהסס להשתמש בסמכות החנינה שלו באופן נרחב מדי.

בפרשת השב"כ הנשיא יעמוד בפני דילמה אכזרית כשיצטרך לדון בבקשות חנינה נוספות של זוטרים בשב"כ: אם לא יאשר אותן, יש מידה של אי-צדק בחנינה לבכירים וענישה לזוטרים. תחזור תופעת "השין גימל אשם ולא המפקד".

מצד שני, אם יש דבר בולט בפסיקת הבג"צ הוא הקביעה והתביעה, העולה מנימוקי שופטי הרוב ומדעת המיעוט, שחקירה חייבת להיות ולשום גורם שלטוני אין סמכות ורשות לסכל חקירה. אם הנשיא יגיע למסקנה שחנינות נוספות עלולות לסכל את קיום החקירה — הוא יהסס לפעול בניגוד לרוח פסיקת הבג"צ.

ובאשר לחנינות אחרות בעתיד: אני סמוך ובטוח שההשלכות של הנמקות הבג"צ הממליצות על הגבלת השימוש של הנשיא בסמכותו לחון עבריינים הן כלליות, וכך, למשל, יש בהן כדי לסתום את הגולל על התקוות של עצורי המחתרת ותומכיהם לקבל מהנשיא חנינה בעתיד הנראה לעין.

הפעם לא ימרחו

— לחצים פוליטיים ואחרים גרמו בעבר ל"מריחה" של חקירות משטרתיות. רק לאחרונה, בפרשת בלאס, התברר שאיש עסקים בינוני הצליח "להשפיע" על צוותי חוקרים שעשו הכל כדי לזכותו מאשמה, ועל סוהרים בכירים בבית-המעצר שנתנו לו זכויות-יתר מופלגות. האם אין סכנה שבחקירה בפרשת השב"כ, שבה מעורבים בכירים פוליטיים אדירים, יופעל לחץ כבד על המשטרה, שימנע חקירה של ממש?

אין כל סיבה להניח מראש שהמשטרה לא תחקור בפרשה באורח המהימן והמיומן ביותר. אני מעריך שייחקרו שלושה דרגים: אלה שקיבלו חנינה, ראש השב"כ ועוזריו, שאמנם לא יעמדו לדין, אך הם יכולים לשפוך אור גם על האירועים בפרשת האוטובוס וגם על האירוע המתמשך של בידוי ראיות בפני ועדות חקירה ובית-דין פנימי של השב"כ.

הדרג השני הוא אנשים בשירותי הביטחון שעשו מעשים חמורים, מלאו פקודות. שכיום ניתן לומר עליהן בוודאות שדגל שחור של אי-חוקיות התנוסס עליהן. את הגורם המדיני יש לחקור כדי לתת תשובה לשאלה המרכזית: מי נתן הוראה, מי ידע מה שקרה בשטח, מי לא ידע וצריך היה לדעת על מה שקרה, מראש או לאחר מעשה. המשטרה חייבת לחקור את הדרג המדיני גם משום שהיועץ המשפטי התחייב על כך בפני הבג"צ וגם בשל התלונות שהוגשו במשטרה, הכוללות תביעה לחקירת הדרג המדיני.

— ויהיו ובכל-זאת לא יחקרו, או לא יחקרו כראוי את הפרשה?

אם יקרה, למרות שאיני מניח כך, שהחקירה תיעשה פלסתר, אין סיבה שלא נזדקק לעזרת הבג"צ פעם נוספת. ראוי לשים לב שבעניין החקירה דלתו של הבג"צ פתוחה עוד יותר משהיתה קודם: הבג"צ קבע שהיות שהיועץ המשפטי הבטיח שחקירה תנוהל, בשלב זה אין בית-המשפט מוצא לנכון לקבוע קביעה בעניין החקירה. תדגיש הוא על המלים "בשלב זה"...

— גם אם הפרשה תיחקר כהלכה, האם אין סכנה שבתום החקירה היועץ המשפטי יקבע, בתוקף סמכותו, שאין מקום להגיש כתבי-אישום או שיש לעכב הליכים, כך שהממצאים ייגנזו והאחראים לא ייענשו?...

בישיבה הראשונה של הבג"צ היועץ המשפטי חריש הודיע שגם אילו היתה חקירה והיו מתגלים ממצאים מחשידים הוא היה סוגר את הפרשה ולא היה מורה על פתיחת הליכים משפטיים.

תחת שוט הבג"צ, בישיבה השניה חריש חזר בו מכוונתו זו ואמר שההחלטה על פתיחת הליכים משפטיים תיקבע רק על סמך הממצאים שיתגלו בחקירה.

— אם בכל-זאת, בניגוד לציפיותיך, יטוחו את הפרשה, ובג"צ לא יתערב כדי להבטיח חקירה הוגנת ומקיפה. האם זה יהיה סוף פסוק או שכמו בפרשת דרייפוס ופרשת ווטרגייט שהרבו להזכירן באחרונה, האמת תתגלה אי פעם, בעתיד?

על פרשות כמו פרשת השב"כ אי אפשר לסתום את הגולל, ויהיו הסותמים, מעמדם וכוחם אשר יהיו. אני סמוך ובטוח שתמיד יימצא במדינת ישראל מישהו שיקום ויעורר מחדש את הפרשה הקבורה אם הוא יחשוב שלא נעשה הצדק. כשהוא יקום — יהיו אחרים שיקומו ויעמדו לימינו.

— עברו חודשיים, נכתבו מיליוני מלים ועדיין איננו יודעים מדוע הרגו את שני המחבלים?

אחת המשימות העיקריות בחקירה היא להסביר מה עומד מאחורי הטענה של אברהם שלום בבקשת החנינה שלו שהדברים בפרשת אוטובוס 300 נעשו "בסמכות וברשות". אין לי שמץ של ספק, ואני אומר זאת מתוך ידיעה, שבמעבר מתקופת בגין לתקופת שמיר חלו שינויים ניכרים בהנחיות שנתנו לשירותי הביטחון בקשר למחבלים שנפלו בידינו. אין זה מקרה שלפני שלושה שבועות אריק נחמקין, נציג "התחייה" במערך, ציטט ב"כותרת ראשית" אנשי שב"כ שאמרו לו שעם בגין היה קשה לעבוד כי הוא היה "בריה הומניטית מדי". על החקירה לענות לשאלה האם "הסמכות והרשות" הן פרי השינוי שחולל שמיר בהנחיות הכלליות לטיפול במחבלים שבויים או שיש מאחורי הביטוי הזה דברים חמורים אחרים.

שפרס יתקן את העוול!

— כמו בפרשות אחרות בעבר, גם שהתלוננו נפגעו: חזק סלע ורדאי, אנשי השב"כ שהלכו לפרס וחשפו את הפרשה, הודחו מתפקידיהם. האם אלה שתבעו, כמוך, חקירת הפרשה והסקת מסקנות כלפי האחראים מכל הדרגים, אינם חייבים גם לדאוג לתיקון העוול שנעשה לאנשים האלה?

אין ספק שלא רק ראש השב"כ צריך לפרוש, אלא גם כל אלה שהודו באשמה בבקשות החנינה לנשיא ובתצהירים לבג"צ. איש אינו יכול להסכים, ואנחנו לא נסכים, שאנשים שהיו מעורבים בבידוי ראיות, הדחת עדים והטיית משפט, יעבדו בשב"כ, ועוד בתפקידים מיוחדים.

מצד שני, הוכחה ללא ספק צדקתם של המתלוננים, חזק מלכה ופלג. החובה לתקן העוול שנעשה להם רובצת במלוא כובדה על כתפיו של ראש-הממשלה שהושיב עצמו שופט כאשר הורה לחזק לפרוש. שבוע אחרי ששמע ממנו על מה שקרה באוטובוס 300 ובהמשך הפרשה, חייבת להימצא הדרך לתקן את העוול שנעשה להם, וייתכן מאוד שאנו כבר בתחילתה של דרך זו.

החקירה מפחידה את אש"ף

— נדמה שעוד בה נגרם נזק לעיקרון טוהר הנשק: נקבעה נורמה שלא נורא אם רוצחים שני מחבלים, בתנאי שזה "בסמכות וברשות"...

טוהר הנשק דווקא נשמר: ראש השב"כ אברהם שלום נתן דין, אולי לא מספיק, אולי לא נתן את הדין, אבל הוא נאלץ לפרוש כפי שפרש אחרי קריירה כל-כך מפוארת. וזה עוד לפני תחילת החקירה.

אצטט מה שאמר איש מרכזי באש"ף לחבר קרוב שלי בפאריס: "אם אתם מעמידים את ראש השב"כ שלכם לחקירה בגלל שני מחבלים, גם בעוד אלף שנה לא נוכל להכניע אתכם".

כה אמר...

(המשך מעמוד קודם)

סותרת מהותית את עקרון שלטון החוק, והיא קיימת במדינות מתוקנות רבות. מה שהוכח כאן עד כה, קבל עם ועדה, הוא — שיש דין ויש דיין. עצם הגשת העתירות לבג"צ דירבנה חקירה משטרתית בפרשה, ונדמה לי שמעטים הם החושבים שניתן היה לעבור לסדר היום על עניין כה חשוב, בלי חקירה של ממש. כרגע ברור, שחקירה כזאת אכן תתקיים, וגם דבר זה הוא מיסודות שלטון החוק. נכון שהפעלת סמכות החנינה על-ידי הנשיא בנסיבות בלתי ראויות עשויה לפגוע במערכת המשפט וביסודות המבנה הדמוקרטי של המדינה, ודווקא משום כך חשוב כל-כך שהנושא עלה לדיון ציבורי מקיף ויסודי.

כמרצה למשפטים באוני' תל-אביב, שהזדהה בוודאי עם המרצים שהיו בין העותרים לבג"צ, האם לא הותירה פסיקת בג"צ טעם רע בפיך? האם אינך חש אכזבה? האם לא היית מאושר יותר לו פסקו להיפך?

נכון שבתחילה נטיתי לחשוב שאין לנשיא סמכות לחון עבריינים בטרם הורשעו והייתי בדיעה שהנשיא פעל שלא מכוח סמכותו. יחד עם זאת, ההחלטה של בית המשפט מקובלת עלי ואין בה כל אכזבה, מבחינתי. אני מוכרח להודות שפסק-הדין של שופטי הרוב, לאחר שקראתיו, נראה לי בעל כוח שכנוע רב ביותר באשר לאופן ניתוחו את הדין הקיים והמצוי. הוא מבוסס היטב מבחינה משפטית, וכזה כוחו. לכן ההחלטה מקובלת עלי. באשר לדין הרצוי — אני חוזר ואומר: נדמה לי, שיש מקום לעיין מחדש בכל הנושא הזה ולקבוע תחומים מוגדרים להפעלת סמכות החנינה של הנשיא, יש מקום לדון ולקבוע אם צריך בכלל להפקיד בידיו את הסמכות לחון הן בטרם הרשעה והן אחריה. השופטים, כאמור, ציינו נקודה זו. אבל השינוי המעשי צריך לבוא מצד המחוקק שלנו, הכנסת. והכנסת צריכה לשקול את העניין כמוכר ראש. אישית, אין לי כל ספק בכך, שהמטבעת הקיימת של מוסר החנינה רחבה מדי, וגם אם הפעלתה הרגיל במקרים רבים של חנינה לאחר הרשעה, מעורר אצלי וגם אצל משפטנים אחרים ספקות רבים. מאחר שכל מכלול התהוות והמחשבות והנקודות הללו באו לידי ביטוי מפורש בפסק-הדין של בג"צ, איני חש כל אכזבה ממנו. נהפוך הוא. אני סבור שהוא פסק-דין טוב ומבוסס ומשכנע.

על הפרק

מארק גפן

מה שמותר לחסן, מותר לגורבצ'וב

היוזמה הסובייטית לדון בקשרים קונסולאריים עם ישראל לא באה כהפתעה למי שעוקב אחרי נסיונותיו של המנהיג הסובייטי, מיכאיל גורבצ'וב, לעצב מדיניות בינלאומית גמישה יותר, ולהחליף את העמדות הסובייטיות הדוגמאטיות — בלי לוותר על העקרונות — בסגנון פראגמאטי.

הנושא הישראלי, שעלה השבוע לכותרות, אינו אלא חוליה נוספת בשרשרת של מהלכים נכיוון, שאותו הייתי מכנה "רוח ולאדיבוסטוק" — על סמך ניתוח הופעתו של גורבצ'וב בעיר-נמל זו במזרח הרחוק.

עיקרה של מגמה חדשה זו הוא נסיון להתמודד גלויות עם כמה וכמה בעיות בינלאומיות, אשר לגביהן מוסקבה התחפרה בעמדות קפואות, ובניסוחים של סירוב מוחלט לבחון גם את הטיעונים של הצד השני. בקיצור, להיפרד מהמדיניות רבת השנים של אנדריי גרומיקו, שבמרוצת השנים סיגל לעצמו את "נייט" של מולוטוב.

בטרם אדרש לנאומו של גורבצ'וב בוולאדיבוסטוק, עלי לציין את המניעים המיוחדים של מוסקבה לעשות את הצעד הראשון להפשרת היחסים עם ישראל. מוסקבה, כידוע, כבלה את עצמה בנושא חידוש היחסים עם ישראל — על ידי ההגדרה הקבועה והבלתי-משתנה זה שנים, כי הקשרים עם ישראל לא יחודשו אלא לאחר שישראל תיסוג מן השטחים הכבושים. בין השיטין נרמז לא-אחת, כי ברית-המועצות חוששת מכל מגע עם ישראל, כדי לא לאבד את השפעתה בעולם הערבי. על פי ידיעות שפורסמו נעתה, כלל גורבצ'וב את שאלת המזרח, לרבות היחסים עם ישראל, בחבילת הנושאים הטעונים בדיקה מחדש. אני מניח, כי גורבצ'וב הפראגמאטי הגיע מזמן למסקנה, כי החרם על ישראל אינו מועיל עוד למוסקבה בעולם הערבי, אך מזיק לה במזרח התיכון, וגם בעולם המערבי.

הצעד האחרון, כלומר, ההודעה הסובייטית הרשמית שהושמעה בפיו של הדובר המוסמך גנאדי גרסימוב, חשיבותו העיקרית, בשלב זה, היא בעצם פירסום ההודעה. במידה מסויימת יש בה דמיון לצעדו של חסן מלך מארוקו, שהחליט להיפגש באופן גלוי עם ראש ממשלת ישראל. אמנם, יש כאן הבדלים רבים — הסובייטים, גם בשיוותם הנוכחית כלפי ישראל, אינם צד בסכסוך הישראלי-ערבי. והיוזמה לשיחות על רמת יחסים קונסולאריים יכולה להתפרש לעת עתה כחסרת צביון פוליטי. אך אין לי כל ספק, כי גורבצ'וב קיבל את ההחלטה הסופית בקשר לישראל דווקא בהשפעת המפגש פרס-חסן. מוסקבה הגיבה, כזכור, בביקורת על המפגש הזה, אך ביקורת מאופקת למדי. גורבצ'וב וחבריו בצמרת בוודאי שאלו את עצמם: אם מנהיג ערבי כמו חסן, העומד בראש הליגה הערבית, יכול להרשות לעצמו לארח את פרס, למה על מוסקבה להיות אדוקה ממנו בפסילת כל קשר עם ישראל?

בעד גישה פרגמאטית

עדיין מוקדם לנבא לאן יובילו "השיחות הקונסולאריות" שיתחילו בהלסינקי במחצית החודש. ייתכן, כי בשלב זה תסתפק מוסקבה בצעד זה של כיוון מדיניותה ולא תרחיק לכת עד כדי חידוש מלא של היחסים הדיפלומטיים. כאמור, זו המגמה שבאה לידי ביטוי מובהק בהופעתו של גורבצ'וב בוולאדיבוסטוק.

לפני למעלה משנה, בטרם ירש את אנדרופוב, ביקר גורבצ'וב בלונדון ורבים התרשמו אז מסגנונו החדש, ומגילוי-החלב, שבמערב לא היו רגילים למצוא אצל מנהיג סובייטי. בעיתונות הבריטית סופר אז, כי גורבצ'וב ציטט באחת הפגישות את לורד פלמרסטון, אשר אמר: "למדינות אין בעלי-ברית קבועים — יש להן אינטרסים קבועים".

גורבצ'וב לא פירש אז את השימוש בציטטה הזאת, אך שומעיו יכלו להתרשם, כי המנהיג הסובייטי ינסה ללכת בעקבות פלמרסטון, כלומר, שישתחרר מן הדוגמה וינסה לשוות גישה פרגמאטית יותר למדיניות הבינלאומית של מוסקבה.

וכאן אנו מגיעים לאותה הופעה של גורבצ'וב בוולאדיבוסטוק. מנהיגה של ברית-המועצות נראה, גורבצ'וב התאושש כנראה מטראומת צ'רנוביל. אם כי גם הממסד וגם החברה הסובייטית עדיין תוהים בינם לבין עצמם על משמעותה והשלכותיה של התאונה הקטלנית בכור האטומי שבאיזור קייב. עתה כבר ברור, כי תאונה זו גרמה קורבנות מיידיים, ובאלפי אנשים יהיו נתונים לתוצאות ההרסניות של הקרינה הרדיואקטיבית עוד שנים רבות. כמו כן התברר, כי אין מדובר בתקלה, בטעות אנוש, אלא בחולשה הסובייטית בתחום הרגיש, שהעם הסובייטי היה בטוח, כי לפחות בו יש לארצו הישגים מרשימים, כפי שהתבטא אחד מתושבי מוסקבה בפני כתב זר: "עד כה ידענו את חולשתנו הכלכלית, אך ראינו פיצוי-מה בתחושה שברית-המועצות עומדת על הגובה, ואינה מפגרת אחרי ארצות-הברית בכוחה הצבאי, בהישגיה האטומיים, ובכל מה שמעניק לעמנו את תחושת הבטחון".

גורבאצ'וב בעת נאומו בולאדיבוסטוק: רמזים לגישה גמישה יותר

היוזמה הסובייטית לדון בקשרים קונסולאריים עם ישראל — היא חוליה בגישה פרגמאטית גמישה יותר של המדיניות הסובייטית, כפי שנרמזה בנאומו של גורבצ'וב בוולאדיבוסטוק, כשם שהסתמנו — באותו נאום עצמו — הגבולות הברורים של גישה זו

מיכאיל גורבצ'וב מודע בוודאי למצבה האמיתי של ברית-המועצות. הוא אינו מסתתר בחומות הקרמלין אלא מרבה במסעות בתוך ארצו, מדבר עם אזרחים ומשמיע הצהרות, שלפחות לכאורה יש בהן הבטחה לבדוק מחדש את גישת השלטון הסובייטי לנושאים מסויימים, שבעבר נמנעו אף לדבר עליהם בגלוי. מבחינה זו יש עניין רב בניתוח ביקורו של גורבצ'וב במזרחה של ברית-המועצות, בעיר הנמל ולאדיבוסטוק. העיתונות ידעה לדווח על "פנינה אחת" מן הנאום שהשמיע גורבצ'וב — על הבטחתו כי חלק מן הכוחות הסובייטים יפונו עד סוף 1986 מאפגניסטן. אך ביקורו של גורבצ'וב בוולאדיבוסטוק והדברים שהשמיע שם, ראויים לתשומת-לב רבה יותר, אפשר למצוא בהם רמז לגישה פרגמאטית וגמישה יותר, אך גם להבחין בגבולותיה הברורים של גישה זו.

הידברות מחודשת עם סין

ולאדיבוסטוק מובלטת כאיזור מחוץ לתחום למבקרים זרים. זוהי עיר-נמל גדולה, שהשלטון הסובייטי הפך אותה למעין בסיס בטחוני, מחוץ לתחום לדיפלומאטים ולעיתונאים או אף לסתם תיירים זרים. גורבצ'וב מודע לתוצאות ההסתגרות הזאת, ועל כן הוא מבשר למאזיניו כי "במרוצת הזמן אשר יהיה לפתור את בעיית הגישה החופשית של זרים לוולאדיבוסטוק. זאת, כאשר המצב באיזור האוקייאנוס השקט ישתפר. אזי תהפוך ולאדיבוסטוק למרכז בינלאומי אדיר של תרבות ומסחר, של תחרויות ספורט ומפגשי מרעננים".

תושבי ולאדיבוסטוק, אך גם אזרחים סובייטים מחוצה לה, תמהים בוודאי איזו סכנה מאיימת על ברית-המועצות בגבולה המזרחי עד שהיא הפכה במרוצת השנים את הנמל והעיר הגדולה ולאדיבוסטוק ל"עיר במצור מרצון". אכן, גורבצ'וב בא לוולאדיבוסטוק כדי לבשר את פתיחת שערי ברית-המועצות. הוא דיבר אמנם אל תושבי העיר, אך דבריו היו מכוונים אל ממשלת סין העממית. היתה זו מעין הצעה גלויה להידברות מחודשת.

"למה שלא נשתף פעולה", טען גורבצ'וב בפנותו לשליטי סין, "למה שלא נפעל יחד לתועלת הדדית". אך גורבצ'וב יודע, כי ממשלת פקין התנתה שלושה תנאים לנירמול היחסים עם מוסקבה: הפסקת הכיבוש הסובייטי באפגניסטן, פינוי הצבא הסובייטי מן הגבול המונגולי-סיני, וסילוק ה"מתנדבים" הוויטנאמים מקמבודיה.

החידוש בסיגנונו (מדיניותו) של גורבצ'וב הוא בתיאור ענייני של תנאי סין העממית, ויתירה מזה — במאמץ ללכת לקראתם בכל שלוש הנקודות. יש בתשובתו אף מידה מסויימת של הבנה לתנאים של פקין. אמנם, הפתרונות שגורבצ'וב מציע לא יספקו את הסינים, שכן בכל מקרה מדובר בהסכמה חלקית, או בהבטחה לבירור. כך, למשל, עצם ההודעה על נסיגת מספר גדודים סובייטיים מאפגניסטן יש בה נסיגה מאותה תשובה סובייטית פסקנית, כי הצבא הסובייטי נמצא באפגניסטן על פי "רצונו של העם" האפגאני. כמובן שפינוי כמה אלפי חיילים סובייטים מתוך למעלה מ-100 אלף החונים על אדמת אפגאניסטן, אינה אמורה להשביע את רצונם של הסינים, לא כל שכן של המערב. אך ייתכן שזהו רמז ומחווה לא רק כלפי חוץ, אלא גם כלפי פנים.

העם הסובייטי הרי אינו מדבר, אין לו שום כלי-ביטוי חופשי. אך המספר הרב של קורבנות סובייטים באפגאניסטן עורר בוודאי תסיסה או לפחות תהייה אצל רבים לגבי הצורך בהרפתקה זו, המכונה בחוגי האינטליגנציה הסובייטית כ"וויאטנאם שלנו". אשר לשני התנאים הנוספים, הבטחתו של גורבצ'וב משמעותית עוד פחות. הוא אומר לסינים, כי "יברר עם בעלי הברית המונגוליים את האפשרות של נסיגת חלק מן הכוחות הסובייטים ממונגוליה. אשר לוויטנאם, הסתפק באמירה כללית בדבר הצורך להבטיח, כי "הגבולות בין שתי ארצות סוציאליסטיות יהיו שוב גבולות שלום".

להפוך מלים למעשים

אפשר כמובן לבטל את חשיבותן של הכרזות אלה כהבטחות-שווא, אך גורבצ'וב מודע גם לחוסר האמינות של המדיניות הסובייטית, ועל כן הוא מזכיר לשומעיו את אשר אמר בוועידת המפלגה האחרונה: "אתם יודעים, כי המפלגה דבקה כעת בעקרון, שאת המלים חובה להפוך למעשים. תאמינו לי", אמר גורבצ'וב, "אני מתכוון ברצינות ליישם את הכרזותי..."

אך בפנותו לכאורה בעיקר לסילוק המיכשולים בדרך לנירמול היחסים עם סין, יודע גורבצ'וב, כי הבעייה העיקרית היא שיפור היחסים עם המערב, ובעיקר עם ארה"ב, ועל כן הוא מצהיר הצהרה מפתיעה מאוד (ביחס לסגנון הסובייטי המקובל): "לארצות-הברית יש בלי ספק אינטרסים כלכליים ופוליטיים חיוניים ולגיטימיים באיזור הזה... (כלומר במזרח הרחוק — מ.ג.) בלי ארצות-הברית, בלי שיתופה, לא ניתן לפתור את בעיות הבטחון... ושיתוף-פעולה באיזור האוקייאנוס השקט, פתרון שכל עמי האיזור הזה מעוניינים בו..."

הצהרה זו בלבד, די בה כדי לראות עד כמה הרחיק גורבצ'וב מהמדיניות הסובייטית של קודמיו. בעבר טענה מוסקבה, כי לארצות-הברית, המרוחקת אלפי קילומטרים מן המזרח הרחוק, אין מה לחפש שם, פרט לשאיפותיה האימפריאליסטיות.

ימים יגידו עד כמה רצינית התפנית במדיניות הסובייטית הבינלאומית. גורבצ'וב חש בוודאי כי לשם פתרון הבעיות הפנימיות הקשות, בעיקר בתחום הכלכלה, עליו להתקרב אל ארצות-הברית, ולזכות בעזרתה המרבית.

לגורבצ'וב יש בעיות חמורות מאוד דווקא בתחום המדיניות הפנימית. עוד בהיותו בלונדון, בביקור שהוזכר לעיל, התבדח גורבצ'וב ואמר כי פרקינסון מתגורר כעת במוסקבה. הוא ידע שיצטרך להתמודד עם מנגנון אדיר וריכוזי הבולם את התפתחות המשק הסובייטי. עתה הוא יודע, בעקבות פרסום המסמך של קבוצת האינטלקטואלים הסובייטים (אשר הודלף ל"גארדיין" הלונדוני), כי החברה הסובייטית נחנקת על ידי המגבלות המוטלות עליה על-ידי המשטר.

התביעה, הכלולה במסמך זה, לאפשר חופש ביטוי של עיתונות ללא צנזורה מפלגתית, חופש התאגדות עד כדי הנהגת משטר רב-מפלגתי, בוודאי תידחה על-ידו על הסף. אך גורבצ'וב לא יוכל לאורך ימים להתעלם מן ההכרח להביא לליברליזציה מרבית של המשטר הפנימי, אם רצונו להגשים את הבטחתו, כי "ברית-המועצות תיכנס למאה ה-21 כמעצמה מובילה בעולם". מה שדורשים מחברי המסמך (למרות שהם מגדירים את עצמם כ"נאמני הסוציאליזם" או "מחדשי הסוציאליזם"), הוא בעיני הממסד נסיון לשבור את הכלים של המשטר. גורבצ'וב יוכל להרשות לעצמו לכל היותר להזיז את הכלים ולשבצם בצורה גמישה יותר. גם זאת ללא הפרזה, שכן, הוא יודע, כי הבירוקראטיה המפלגתית עדיין מחזיקה בידיה כוח אדיר.

תאונות־דרכים

ירון אליוסף

הגורם האנושי

אפשר בהחלט להוריד את מספר התאונות, אומר רס"ר מולנר, בוחן תאונות־דרכים ● יש לאסור על נהגים חדשים להסיע נוסעים ברכבם ● יש לצמצם את מספר התמרורים ולקצר את ההוראות הכתובות עליהם ● והחשוב מכל: להשקיע בתשתית

ריבוי תאונות־הדרכים הקטלניות בעת האחרונה הפנה מעט מתשומת־הלב הציבורית אל אגפי התנועה במחוזות השונים של משטרת ישראל, ובמיוחד אל בוחני תאונות־הדרכים. אחרי התאונה המזעזעת בכביש התענכים בה נהרגו 10 מילדי קיבוץ הסציבה, עקבו התקשורת והציבור בדריכות אחרי עבודתם של בוחני תאונות־הדרכים עד שהגיעו למסקנתם באשר לסיבות ולגורמים של אותה תאונה.

רס"ר מיכאל מולנר, רכז בוחני תאונות־הדרכים במחוז תל־אביב, חושף מעט מעבודתם האחראית והמיומנת של הבוחנים במשטרת־ישראל. „בוחן תאונות הדרכים הוא שוטר לכל דבר. בדרך־כלל הוא מתגייס למשטרה כשוטר רגיל ומשרת תקופה ארוכה בתפקידי סיור ותנועה. הבוחן, ככל שוטר אחר, עובר קורס שוטרים בסיסי בשפרעם, ולאחר שנבחר לתפקיד בוחן, הוא נשלח לקורס בוחני־תנועה בשפרעם, הנמשך כחצי שנה ומתנהל בתנאי פנימיה. בקורס נלמדים היטב נושאים הקשורים ישירות בעבודתו של בוחן־התאונות: דיני תעבורה, עקרונות המדידה והשרטוט לעריכת תרשימים ממקום התאונה, חקירת התאונה, בדיקת הכבישים והדרכים, תשאול עדים ומעורבים בתאונה, דיני ראיות ומשפט, צילום, מכונאות־רכב ומכניקה של הרכב. דגש מיוחד שמים בקורס על הדינמיקה של הרכב: מושגים וחישובים פיזיקאליים הקשורים בתנועה, תאוצה, תאוטה, מהירות צנטרפוגלית ונפילה חפשית וכו'.

„בכלל לא ראיתי אותה..."

בלימודי המכונאות הדגש הוא על כל מערכות השליטה ברכב. לדוגמה, אומר רס"ר מולנר, רוכב אופנוע שנפל מרכבו ונהרג. הבוחן המגיע למקום איננו יודע אם הרוכב נפל מאופנועו או שמכונית פגעה בו. לכן, חשוב לבדוק את מצב הרכב בזירת הארוע. בודקים את מערכת ההיגוי, הבלימה והצמיגים. אפשרות נוספת היא שהמנוע נתפס ונעל את הגלגל האחורי. אחרי שמאבחנים את גורם הנפילה, מחפשים מה הסיבה לו. הסיבות יכולות להיות הזנחה בטיפול, ליקוי מתמשך, טיפול רשלני או תקלה פתאומית: בודקים אם הנהג היה יכול לחזות מראש את התקלה או שהיא היתה פתאומית, כמו פיצוץ בגלגל. אחר־כך בודקים שמא מתקן הפנצ'רים התרשל בעבודתו, או שאדם לא מוסמך טיפל ברכב. בחקירה, אומר רס"ר מולנר, לא מחפשים רק את התקלות אלא גם את הגורמים לתקלות.

מכונית הקורטינה שעלתה באש שלשום לאחר שהתהפכה לתוך מעבר־מים. 5 נספו ואחד נפצע באורח בינוני

ליקויים יכולים להתרחש לא רק ברכב, אלא גם בתנאי הדרך. גם על הכביש עצמו מחפש בוחן־התאונות את הסיבות לתאונה. שיבוש בתנאי הדרך יכול להיות, למשל, התרשלות בכיסוי חפירה שנערכה בכביש לשם הנחת צינורות, הגורמת לכביש לשקוע. או דוגמה אחרת: לפני כמה חודשים חפרו בכביש בקיראון והניחו צינורות ביוב. את החור סתמו במכסה שהיה גדול מהחור עצמו ובלט מעל הכביש, למרות שלא נראה כבולט בגלל שצבעו היה זהה לצבע הכביש. נהג „קורטינה" שעבר במקום עלה על המכסה הבולט, החלק התחתון של המנוע פגע במכסה המנוע והנהג איבד את השליטה על רכבו, התהפך ונפגע.

לאחר שמסיים שוטר את קורס הבוחנים, הוא מתלווה לבוחן מנוסה לתקופת התמחות של שלושה חודשים לפחות, עובר בחינה, ורק אז מתחיל לשרת כבוחן.

רס"ר מולנר מפרט את סדר פעולותיו מהרגע בו הוא מגיע למקום התאונה עד שהוא מגיש את מסקנותיו בבית המשפט: „כשאני מגיע למקום התאונה, אני בודק את הזירה ואת כלי הרכב המעורבים, ושומע את גרסות המעורבים, שעל פי רוב הן מנוגדות. ההתרשמות הראשונית היא עניינית ומקצועית. על הבוחן להפגין סמכותיות מפני שתמיד יש ויכוחים בין הנהגים וקהל רב מתרכז סביב מקום התאונה. הבוחן, צריך להשליט סדר במקום ולהרגיע את הרוחות. אם יש פצועים הוא נפנה, כמובן, בראש ובראשונה לטפל בהם בכל שוטר אחר, הוא מוסמך להגיש עזרה ראשונה. אחר־כך הוא נפנה לתאונה עצמה: מודד את מיקומם של כלי־הרכב, משרטט אותו במדוייק ביחס לכביש, ודואג לפנותם כדי שלא יפריעו לזרימת התנועה; אוסף שברים למיניהם, בודק סימני צמיגים, שריטות על הכביש וסימני הנפגעים. אחר־כך גובים עדויות מהמעורבים בתאונה ומעדים שהזדמנו למקום. הבוחן מציין לעצמו גם את מזג האויר ובמיוחד כל מצב אקלימי שיכול להיות לו קשר לתאונה כמו ערפל. בשלב הבא בודק הבוחן את זירת התאונה עצמה: תמרורים, סימני דרך, מהמורות על הכביש, שיפוע הכביש, שולי הכביש, שמן או חול על הכביש.

אם הרכב המעורב בתאונה נמצא במצב נסיעה בודקים אותו תוך כדי נסיעה כדי להיווכח מתקינותו. לפני מספר שנים, מספר רס"ר מולנר, פגע רכב, שפנה מדרך השלום בת"א שמאלה לכיוון רחוב הגבורה, בהולכת־רגל. הנהג אמר: „בכלל לא ראיתי אותה, פתאום היא נשכבה לי על מכסה המנוע". תוך כדי נסיעה ברכב התברר כי מסך המגן נגד סינוור לא היה מותקן כלל ברכב, ומכיוון שהנהג נסע ממזרח למערב בשעות אחר־הצהריים, הוא הסתנוור ולא ראה את הולכת־הרגל.

לשחזר כל פרט

את גרסאות המעורבים בודקים, כמובן. אם נהג יכול לספר שנסע במהירות של 20 קמ"ש, אם במקום נמצאו חיכוכי בלימה של שישה מטרים ובודקים ומוצאים שחיכוכי בלימה כאלו נשארים אם נוסעים במהירות 40 קמ"ש, אפשר לדחות את גרסת הנהג.

הרכב נלקח למגרש המשטרה ומכונאי מומחה לאותו סוג רכב בודק אותו. במשטרה מקפידים שהרכב יבדק בידי אותו מכונאי המטפל בדרך כלל ברכב, כלומר המכונאי שאיתו נוהג בעל הרכב לעבוד. הבדיקה נערכת בנוכחות הנהג ובוחן־המשטרה. הממצאים מתועדים, ומשמשים כראיה לבית־המשפט. הבוחן מעביר את חוות דעתו אם ליקויים מכניים שנתגלו ברכב נוצרו מהזנחה או מטיפול רשלני. מטרת החקירה, אומר מולנר, היא לשחזר את התאונה רגע אחר רגע, החל מהזמן שלפני התאונה: כיווני הנסיעה, המהירויות, המרחק בין המכוניות, ורגע התאונה עצמה, ולרוב גם את הדרכים האפשריות למנוע אותה. לדוגמה מספר מולנר, על אוטובוס שפגע בהולך־רגל באחד מכבישי ת"א. הולך הרגל חצה את מעבר החציה. מבדיקות וחישובים שנעשו, התברר כי לנהג האוטובוס היו שש שניות לזהות את הולך־הרגל ולעצור. נמצא, שבתנאי הדרך ובמהירות נסיעת האוטובוס, שלוש שניות היו מספיקות בהחלט לזהות את הולך־הרגל ולעצור. ייתכן שעירנות יתר מצד הנהג היתה מונעת את התאונה.

אילו לא נסע כל־כך מהר

רס"ר מולנר משחזר את אחד המקרים המעניינים שחקר במהלך שנות עבודתו במשטרה: בבוקר גשום אחד, בדצמבר 1980, פגעה מונית בהולכת־רגל, סמוך לבית מס' 7 ברחוב ויצמן ביהוד. הולכת־הרגל נהרגה. כשהגעתי למקום, הגשם כבר פסק ורק שולי הכביש היו רטובים. מצאתי את המונית עומדת במקום התאונה. כתוצאה מהתאונה היא נעצרה סמוך למדרכה. המונית השאירה סימני בלימה ארוכים מאד, לאורך כ־29 מטר. במרכז סימני הבלימה, בערך אחרי 16 מטר, היה מעבר חציה מסומן. מחקירת הנהג התברר שהולכת־הרגל חצתה את מעבר החציה מימין לשמאל, ביחס לנסיעת המונית. הנהג טען שהוא הבחין בהולכת־הרגל וצפר לה כדי להזהירה. הנהג טען גם כי היא לא הפנתה אפילו את מבטה אליו וכי הוא אינו מבין את חוסר־הזהירות שלה. לאחר ניסויים עם המכונית, ובדיקת מד המהירות והמכונית, התברר שהנהג נסע במהירות מופרזת, כ־75 קמ"ש בשטח עירוני (בו מותרת נסיעה במהירות 50 קמ"ש בלבד). התברר שאם היה נוסע במהירות הנדרשת בחוק, היה מספיק לעצור, ומכוניתו היתה נבלמת כ־9 מטרים לפני מעבר החציה. לאחר חקירת בני־משפחתה ושכניה של הולכת־הרגל התברר כי הנפגעת היתה חרשת. הנהג הועמד לדין באשמת גרימת מוות ברשלנות.

אגב, רוב הנהגים ההורגים אדם בתאונת־דרכים מועמדים לדין באשמת גרימת מוות ברשלנות ומתוך העדר כוונה. העונש המירבי שהחוק מאפשר להטיל עליהם הוא שלוש שנות מאסר.

בדרך־כלל, אומר מולנר, נגרמות התאונות כתוצאה מרשלנות של הנהגים ולא כתוצאה מליקויים ברכב. בוחני התאונות עורכים בדיקות תקופתיות לרכבים במחסומים שמציבה המשטרה מידי פעם. לרוב אין ברכבים ליקויים העלולים לגרום לתאונות, אך יש הרבה ליקויים אחרים שאי־אפשר לומר עליהם שהם גורמים לתאונה, אך הם משפיעים על הנהג. למשל, אם דולקת הנורה האדומה במד לחץ השמן, או שידית האיתות שבורה, זה מסב את תשומת־לבו של הנהג מהנהיגה ומהדרך.

האדם הוא הגורם העיקרי

ככלל, האדם הוא הגורם העיקרי לתאונות. רוב הנפגעים הם הולכי רגל, בעיקר ילדים וזקנים. לסוגי אוכלוסיה אלו, יש בעיה של אומדן מרחקים ומהירויות. סוגי הטעויות של הנהגים משתנים ממקום למקום. בכביש הערבה, למשל, נגרמות רוב התאונות כתוצאה ממהירות מופרזת, ירידה לשוליים והתהפכות. במורדות ובסיבובים נגרמות רוב התאונות ממהירות מופרזת בכניסה או ביציאה מהסיבובים החדים. בעיר, נגרמות רוב התאונות מאי־שמירה על מרחק מתאים ואי־ציות לתמרורים ולרמזורים. תאונות בעיר כמעט אינן נגרמות ממהירות מופרזת.

צוותי הבוחנים פרושים בארץ בהתאם למחוזות המשטרתיים. הבוחנים, תחת פיקודו של קצין־בוחנים, עובדים במשמרות, כך שבכל עת, גם בשבתות, בחגים ואפילו ביום כיפור, יש יותר מבוחן אחד בתורנות מוכן להזעקה. בשנה האחרונה, מספר רס"ר מולנר, עלה מספר התאונות בכ־10% לעומת השנה שעברה. עד חודש אוגוסט נרשמו בת"א יותר מ־3950 תאונות לעומת 3400 בתקופה המקבילה בשנה שעברה.

בימים אלו נעשתה פריצת דרך במשטרה בתחום שילוב הנשים במקצועות בוחני־הרכב וקצינות־הבוחנים. לאחר שכמה שוטרות סיימו בהצלחה את קורס הבוחנות, עוברת, בימים אלה, קצינה ראשונה, מפקח עידית חי, קורס קצינות־בוחנים.

רס"ר מולנר אומר כי עבודת הבוחן היא עבודה קשה, אחראית וכרוכה בהרבה כאב־לב: „לפעמים אתה מגיע לבית־חולים וצריך לחקור ילדה פצועה. זה כואב, ולמרות העיסוק היומיומי בתאונות, בפצועים ובהרוגים לא מתרגלים לזה".

לדעתו של רס"ר מולנר אפשר להוריד את מספר התאונות בארץ: ראשית, יש לאסור על נהגים חדשים להסיע נוסעים ברכבם. כל נהג חדש, צריך לעבור קורס נהיגה מונעת אחרי שנת הנהיגה הראשונה, לפני שיוכל לקחת איתו נוסעים. ושנית, יש לצמצם את מספר התמרורים ולכתוב עליהם פחות הוראות. בארץ התמרורים רבים מידי ועליהם הוראות רבות מידי, המסיחות את דעתו של הנהג מהנסיעה. נהג צריך לקרוא שלט עליו כתוב: „בין השעות האלו והאלו, אין פניה שמאלה לרחוב פלוני לרכב שמשקלו מעל ארבעה טון מלבד תחבורה ציבורית". אין פלא שדעתו מוסבת מהנהיגה.

אך הדבר החשוב ביותר, לדעתו של רס"ר מולנר, הוא ההשקעה בתשתית. הרבה מאוד תאונות, הוא אומר, נגרמות בגלל הצפיפות בכבישים, ובגלל שיש נתיב נסיעה אחד במקום שצריכים להיות שלושה. זה גורם לעצבנות ונהגים עוקפים מימין, על שולי הכביש. „אני בהחלט מבין איך נגרמות תאונות אם כביש גהה, המסומן ככביש בין־עירוני, הוא פקק תנועה אחד גדול במשך רוב שעות היום". ■

מוטי בסוק

טפטופי כנסת

● למה ברח אדרי?

הרבה אבסורדים הסתובבו ביום שלישי השבוע סביב קבלת החוק נגד גזענות. קודם כל ולפני הכל — מי שהיה הסיבה לחוק: מאיר כהנא. הוא תמך בכל לבו בנוסח שאושר, כפי שהוא עצמו טען. שנית, סיעות השמאל ושינוי אשר יזמו את החוק, ובסוף הצביעו נגדו. שלישית, המערך, הליכוד והמפד"ל, שתמכו בחוק, אמרו מפורשות, גם לפרוטוקול — כי החוק שהתקבל הוא חוק רע וחבל שהתקבל.

בישיבות סיעת הליכוד בכנסת, כמה שעות לפני קבלת החוק, העריכו כל הדוברים כי הוא לא יעבור, כיוון שהוא חוק רע. מיכאל איתן ואחרים הציעו, כי מסיבות טאקטיות עדיף כי המערך יכשיל את החוק ולא הליכוד. אולם התברר, כי לסיעתם של רפי אדרי ועדנה סולודר יש שיקולים משלה. לאחר שאכלה את חוק המצות ביום שני, הסכימה סיעת המערך לפשרה העקומה בחוק הגזענות.

אולם מה שחמור פי כמה, היתה התמיכה, הכמעט־נלהבת, של סיעת המערך בחוק האוסר על פגישות בין ישראלים ובין אישי אש"ף. היטיב להגדיר את המצב האבסורדי הזה יוסי שריד (ר"צ): „אנחנו עוברים מחוק לחוק, מבושה לבושה, אולי מבושה לחרפה".

החוק נגד גזענות, מטרתו היתה להילחם בתופעה שיש האומרים, כי היא סרטן בגוף האומה. לגבי דידי, חשבתי — ואני עדיין חושב — כי מאחר וגזענים יושבים בכל סיעות הימין והמפלגות הדתיות — הכנסת לא תהיה מסוגלת לקבל חוק נגד הגזענות האמיתית. המלאכה צריכה להיעשות ע"י מערכת החינוך. ואם היא לא מסוגלת להתמודד עימה, המציאות תעשה את העבודה בצורה הטובה ביותר. אולם כשהמציאות עובדת, המחיר הוא גבוה, גבוה במיוחד.

לדעתי, השבוע האחרון של מושב הקיץ השני של הכנסת האחת־עשרה ייזכר לדראון עולם בגלל חוק אחר, החוק האוסר על פגישות עם אישי אש"ף. איך אמר השבוע בכנסת ויקטור שם טוב (מפ"ם)?

אדרי. מה הוא עשה?

„החוק הזה מיותר, יהיה קשה מאוד עד כדי גיחוך לבצע אותו. הוא יגרום נזק פוליטי לישראל בזירה הבינלאומית, והוא לא יוסיף כבוד לספר החוקים של המדינה. החוק הזה הוא תוצאה של מבוכה, של אובדן הביטחון העצמי, של פחד פן מגעים עם פלשתינאים יביאו להידברות, לפתיחת התהליך המדיני, לדיאלוג. מזה כנראה מפחדים פחד מוות. אם היה קיים חוק כזה בעבר, היו צריכים להכניס לבית סוהר את לובה אליאב".

פרופסור למשפטים דוד ליבאי, שמפלגתו (המערך) תמכה בחוק, הגדיר אותו כאומלל. „עורך־דין שילמד סניגוריה בבית המשפט על איש אש"ף, יהיה צפוי לשלוש שנות מאסר", אמר. „אינני מכיר מדינה דמוקרטית האוסרת על פי חוק על עורכי הדין שלה לתת הגנה משפטית לחשודים מסויימים. הצעת החוק שוללת זכויות אדם יסודיות, שהובטחו גם בישראל בחוק לשכת עורכי הדין וגם בחוק סדר הדין הפלילי". ליבאי, שאינו נחשד, חלילה, בשמאלנות בעבודה, הבהיר כי לפי החוק הזה יהיה חובש של צה"ל, שיגיש סיוע למחבל פצוע — לעונש חמור. „לא עולה על דעתי שנעמיד לדין פלילי אם המנשקת לבנה, או אשה לבעלה, רק משום שהוא חבר בגוף של אש"ף. אבל זה מה שמתבקש מהחוק".

דרך אגב, רפי אדרי, כששב מפגישת הצמרת עם חסן מלך מארוקו, הצהיר קבל עם ועדה, כי הגיעה העת לזנוח את כל הדוקטרינות הקודמות ולעלות על דרך השלום. מה עשה אדרי בעת ההצבעה על החוק הזה? בוודאי הצביע נגד, כמו דוד ליבאי, חיים רמון ואהרל'ה הראל. תשכחו מזה — אדרי הוא ג'נטלמן אמיתי. הבטחות הוא מקיים תמיד. הוא פשוט הרים רגליים וברח מההצבעה.

● רבין לא מכיר בקו הירוק

מחלקת הבנייה של הקיבוץ הארצי פנתה למחלקת המדידות במשרד הבינוי והשיכון וביקשה מפת תפרוסת של קיבוצי התנועה. מחלקת המדידות נענתה לכל הבקשות של הפונים, להוציא אחת: הקרטוגרפים האקדמאים של דוד לוי סירבו לסמן את הקו הירוק.

למי ששכח: מחלקת המדידות היא שהשמיטה רק לפני מספר שבועות מאטלס ישראל, את הדף על השטחים, שכתב פרופסור דוד עמירן, חתן פרס ישראל. וזאת, משום שתוכן הדברים לא תאם את השקפותיו הפוליטיות של דוד לוי, וגוש אמונים.

כידוע, ה„קו הירוק" הוא גבולה הבינלאומי של ישראל, לפי דעת האו"ם וכל אומות העולם, לעת עתה, גם לפי דעת ממשלת ישראל.

שאל השבוע מזכ"ל מפ"ם, אלעזר גרנות, את דוד לוי: „האם קיימת הנחיה בממשלה שלא לסמן את הקו הירוק? אם הוצאה הנחיה כזאת, האם אין היא עומדת בסתירה לעובדה, כי מעולם לא החליטה שום ממשלה על סיפוח הגדה ורצועת עזה?"

נחכה לתשובה.

מי שחושב, כי רק שר מהליכוד אינו מכיר בקו הירוק, אינו מתמצא במציאות הפוליטית בארץ. השבוע שאל רן כהן (ר"צ) את שר הביטחון רבין, האיש מספר שניים במערך, אם נכון הדבר שצה"ל חילק ביום העצמאות האחרון לחייליו מפות, בהן אין זכר לקו הירוק. רן כהן, כידוע, הוא אל"מ במילואים ויש לו מקורות טובים מאוד בצבא.

רבין התפתל, תוך שהוא אומר, לסירוגין, כן ולא. המפות שצה"ל משתמש בהן הוכנו ע"י אגף המדידות במשרד השיכון והבינוי, אמר, לכן אני ממליץ שאת שאלותיך תפנה אליהם.

רן כהן התעקש: „אני מבקש לדעת אם צה"ל משתמש במפות שבהן הקו הבינלאומי לא מסומן?"

רבין. „איזה קו בינלאומי?"

שר הביטחון ניסה להתחכם: „איזה קו בינלאומי?"

רן כהן: „הקו הירוק".

רבין: „הוא איננו הגבול הבינלאומי".

כהן (הכל שהוא חסר את האירוניה המשתמעת של שריד): „סליחה, האם הקו הירוק, שהוא קו הסכמי שביתת הנשק, מופיע על המפות שצה"ל משתמש בהן, כן או לא?"

רבין בשלו: „אני חוזר ומשיב. צה"ל משתמש במפות המסופקות ע"י אגף המדידות של מדינת ישראל."

כיוון ששר הביטחון ידוע בציבור כמי שאומר את הכל ישר בפרצוף, לא נותר לנו אלא להניח כי בוודאי יש לו סיבות טובות להתחמקות המשונה והלא־אלגנטית הזאת. האם תומך רבין בעמדה הקרטוגרפית של הגדה המערבית? האם שר הביטחון לא מכיר עוד בקיומו של הקו הירוק?

האם יצחק שמיר, אריק שרון, יובל נאמן וגאולה כהן יכולים לבנות על יצחק רבין, ברגע בו יחליטו לעבור את הרוביקון ולהכריז על סיפוח השטחים לישראל?

● פלד בח"כים, רבין בשרים

השבוע, ערב יציאתה לפגרת קיץ ארוכה, ניקתה הכנסת את השולחן בצורה יסודית ביותר. לצורך זה הפשילו הח"כים שרוולים ועבדו במאמץ, כולל הרבה שעות נוספות. ביום שני ישבה הכנסת מארבע אחה"צ ועד שלושים דקות אחרי חצות. למחרת היום נשבר השיא: הח"כים ישבו במליאה משלוש אחה"צ ועד למחרת היום בארבע לפנות בוקר. הנוכחות למרות השעות הלא נוחות, היתה גבוהה. שכן, על הפרק עמדו חוקים חשובים ומאוד פרובלמטיים, כמו החוק נגד גזענות והחוק האוסר על פגישות עם אישי אש"ף. ביום רביעי ישבה הכנסת „רק" משעה בבוקר ועד שש אחה"צ.

הח"כים יטענו בוודאי שהעיתונאים מרוויחים רק על שעות העבודה שלנו במליאה, אבל בנוסף ישבנו השבוע הרבה וסגרנו עניינים גם בוועדות. הם צודקים.

סיום מושב הוא הרגע הנכון לעריכת סיכומים. מה עוד שהכנסת האחת־עשרה, שרבים מפקפקים ביכולת החיים שלה, סיימה השבוע מחצית הקדנציה (שנתיים).

הנתון הסטטיסטי המעניין ביותר הוא, כמה פעמים עמד כל ח"כ (לא כולל שרים וסגניהם) על דוכן הנואמים כדי לשאת את בשורתו לעם ישראל. מתברר, כי אלוף האלופים של מחצית הקדנציה הוא מתי פלד (המתקדמת). אשתקד נאם פלד במליאה 83 פעמים, והשנה הוא קצת נרגע: „רק" 69. בסך הכל — 152 פעמים.

סגנו של האלוף הוא ח"כ המערך שבח וייס: 131 פעם — לפני תופיק טובי, (חד"ש) 124, מרדכי וירשובסקי (שינוי) — 119, יאיר צבן (מפ"ם) — 115, גאולה כהן (התחייה) — 102, רן כהן (ר"צ) — 96, מאיר כהנא (כ"ך) — 92, יצחק ארצי (מערך — ל"ע) — 92, ועדנה סולודר (מערך) — 90.

מתברר, כי בעשיריה הראשונה יש לאופוזיציה הקטנה ייצוג גדול ומכובד — ששים אחוז. לעומת זאת, בעשיריית הח"כים הגרועים, שנוכחותה סטטיסטית, אין לאופוזיציה אף נציג. שני הח"כים הגרועים הם השר־לשעבר פסח גרופר (ליכוד־ליברלים), ויו"ר ועדת החוץ והביטחון לשעבר, בן אלישר (ליכוד־חירות): ארבע הופעות בלבד במליאה במשך שנתיים תמימות. כלומר, נאום אחד בלבד במשך חצי שנה.

טוב מהם רק במעט מזכ"ל העבודה עוזי ברעם: חמש הופעות. אליהו שפייזר (מערך) ממשיך בדרכו: שש הופעות, כמו שני שרי האוצר לשעבר של חירות — יגאל כהן־אורגד ויורם ארידור. לזכותו של האחרון ייאמר, כי הוא מהח"כים הפעילים והבולטים בוועדות הכנסת — וועדת הכספים.

אבא אבן (מערך), בשל סיוריו התכופים בחו"ל, נאם בכנסת רק שבע פעמים, באחת פחות מסגן יו"ר הכנסת אליעזר שוסטק (ליכוד־חירות) ובשלוש פחות מרב המערך, מנחם הכהן. סוגרים את רשימת הגרועים שני ח"כים של הליכוד (חירות), יעקב שמאי ונסר אל־דין: 12 הופעות בלבד.

מעניין: ברשימת הגרועים אין אף אשה.

מי שלמד את סודות הכנסת בשנתה השנייה, הם שני הח"כים של ש"ס, שמעון בן שלמה ויעקב יוסף. שניים אלה שנחשבו ל„אסטרונאוטים", מוחלטים בתחילת דרכם הפרלמנטרית, היו ב־12 החודשים האחרונים ח"כים פעילים מאוד לשיטתם. כך, למשל, נרשמה אשתקד לזכות בן שלמה הופעה בודדת והשנה — שש־עשרה הופעות. בסה"כ הוא תופס מקום טוב באמצע, ברשימת הח"כים הפעילים — 51. עמיתו, יוסף, מפגר אחריו ב־23.

הפעילות המוגברת של ש"ס השנה מוכיחה עד כמה חשובה בכנסת הפונקציה של מזכיר סיעה. אשתקד לא היתה בתנועתו של הרב פרץ פונקציה כזו. השנה נרתם למשימה, בשכר כמובן, העיתונאי החרדי צבי יעקובזון.

ומי הם השרים הפופולאריים ביותר בכנסת? או, לחלופין, איזה נושאים מטרידים ביותר את אזרחי ישראל?

אם נתבסס על נושא השאילתות, הרי התשובה היא: שר הביטחון ושר המשטרה. ליצחק רבין הופנו 216 שאילתות, ולשר המשטרה — 206. הרבה מאחוריהם ניצב שר החינוך והתרבות, יצחק נבון — 154 שאילתות. כל שאר השרים נשאלו פחות ממאה שאילתות. בתחרות בין רה"מ פרס ומ"מ רה"מ שמיר, ניצח הראשון בקלות: 41 שאילתות מול 26. בסה"כ נאלצו שרי ישראל בשנתיים האחרונות להשיב על 1318 שאילתות. ■

הסכם השכר במגזר הציבורי

אבשלום קווה

עם הפנים ליציבות

הדיונים על הסכמי השכר עומדים בפני סיום. ההישג העיקרי בו יכולה ההסתדרות להתגאות הוא המשך היציבות ושחיקת השחיקה בשכר במגזר הציבורי

בתחילת השבוע הקרוב יחתם הסכם השכר בשירות הציבורי אם לא תתגלע מחלוקת של הרגע האחרון. החתימה תזרז את סיום הדיונים המייגעים במגזר הפרטי. ההסכמים מתגבשים והולכים ללא מאבקים מקצועיים. בימים אלה, מעוניינת ההסתדרות לשמור על היציבות הקיימת ובמצב תנובתי, היא אף יכולה להצביע על הישגים מסויימים.

תוקפו של הסכם השכר שייחתם יהיה שנה אחת, שנה תקציבית המסתיימת ב־30 באפריל. אם האינפלאציה תתפרץ, או אם יחולו שינויים כלכליים אחרים, תוכל ההסתדרות „לעיין מחדש" בהסכמים בתחילת מרס 86'. בד בבד עם החתימה הצפויה על הסכמי השכר, מסתמנת מגמה חדשה לרפד את ההסכמים בהסכם הקפאה כללי של המחירים ושל שער החליפין. מגעים בנושא זה התקיימו בשבועות האחרונים בין המזכ"ל ישראל קיסר ויושב־ראש האגף לאיגוד מקצועי חיים הברפלד לבין ראש הממשלה שמעון פרס ושר האוצר משה נסים. ההקפאה הכללית היא גם אחד הדגלים של נגיד בנק ישראל פרופ' ברונו. באגף לאיגוד מקצועי רואים בכך מפתח להמשך היציבות שהושגה על־ידי התכנית הכלכלית ובמידה לא מבוטלת, כידוע, על חשבון העובדים. בישיבת הוועדה המתאמת האחרונה אמר הברפלד כי המשך יציבותם של המחירים ושערי החליפין במשק הוא אינטרס מובהק של ציבור העובדים ושיקול זה מדריך את מנהלי המשא־ומתן במגזר הציבורי ובמגזר הפרטי, ושותפים לו רוב מזכירי האיגודים המקצועיים. המעסיקים הפרטיים מתנגדים לעסקת ההקפאה והם ידרשו תמורה נאה עבור חתימתם.

מחלוקת על הפז"ם

לפי ההסכם בשירות הציבורי, הנמצא, כאמור, עתה בליטוש אחרון, תקודם דרגתם של כל העובדים עד חודש מרס 87'. למעשה קיימת מחלוקת על הפז"מ (פרק זמן מירבי) של הקידום בדרגה: ההסתדרות דורשת כי כל העובדים יקודמו כשנה לאחר קבלת הדרגה האחרונה ואילו האוצר והמעסיקים הציבוריים מבקשים לדחות את המועד בשלושה חודשים. הצדדים מסכימים כי כל העובדים מהדרגה התחילית ועד דרגה כ' בדירוג האחיד, או עשר בדירוגים המקצועיים יקודמו בדרגה. המחלוקת בין הצדדים לפי שעה היא על איוש הדרגות הגבוהות, כ"א עד כ"ב בדירוג האחיד או עשר עד שלושה עשרה בדירוגים המקצועיים. מכל מקום נראה שלא על כך יקום או יפול ההסכם וההדורים יישורו כבר בימים הקרובים.

מן הנתונים הנמצאים בידי ההסתדרות, עולה כי השכר במשק וכוח הקניה של העובדים עלה, לפי החישובים, השכר ימשיך לעלות והאינפלציה תרד. משמעותו המעשית של הקידום בדרגה היא עלייה של בין שבעה לחמישה־עשר אחוזים בשכר. זאת היא דרכה האלגנטית של הממשלה להראות שהמדיניות של אי־העלאת שכר נשמרה אך למעשה המציאות היא אחרת ונובעת מהשחיקה המאסיבית של השכר במגזר הציבורי לעומת המגזר הפרטי.

סיום תקופת ההסכם ב־31 במרץ 87' יקל, לפחות פסיכולוגית, על הצפיפות הקיימת בסולם השכר בשירות הציבורי, לאחר ביטול שתי הדרגות התחתונות על פי ההסכם הקודם. ועדה מיוחדת בראשות פרופ' צבי זוסמן אמורה להגיש בתחילת 87' את המלצותיה לשינויים בסולם במגזר־הציבורי ולאיוורור.

הברפלד: להבטחת המשך יציבות המחירים לשערי־החליפין

יתכן כי הסכם השכר ייחתם, אך יותר כמה נושאים בלתי־מסוכמים לדיון בוועדות מצומצמות: קיצור שעות העבודה למשל, או שינויים במערכת התשלומים לקרנות הפנסיה. סעיף השמירה על שקט תעשייתי, הכלול בכל הסכם, ייכלל רק בהסכם שיקיף את מכלול הנושאים הנידונים. כל עוד לא יושג הסכם כולל, האפשרות לנקוט צעדים אירגוניים נשארת בידי האיגודים המקצועיים.

מסע הפחדות

הוועדה המרכזת של ההסתדרות החליטה להעלות את שכר המינימום במשק העובדים ל־450 שקל חדש לחודש, כלומר 45% מהשכר הממוצע במשק. מטרתה של ההסתדרות לפי המדיניות המקצועית היא להגיע ל־50% מהשכר הממוצע במשק. שכר המינימום במשק העובדים, המקדים באחוזים ניכרים את זה שבמשק הפרטי, עומד בערך על 45% מהשכר הממוצע, כך שלהחלטת הוועדה המרכזת תוקף דקלרטיבי בעיקרו. להחלטה השפעה על העסקה בפריפריות של משק העובדים: במועצת הפירות, בתנובה, בבתי האריזה ובמפעלים של ההתיישבות העובדת. המעסיקים הפרטיים מזהירים מפני שבר התכנית הכלכלית ופיטורים המוניים, אם יועלה השכר. בהסתדרות מבטלים מסע הפחדות זה וטוענים כי כפי שהמשק ההסתדרותי מסוגל לעמוד בקשיי התשלומים, כך גם יכולים התעשיינים מלשכת התיאום של לאוטמן.

אם תצליח ההסתדרות להשיג את ההסכם הרצוי לה בתחום שכר המינימום במגזר הפרטי תהיה בכך השלמה נאותה להישג בשירות הציבורי. אמנם שליחי הציבור של ההסתדרות לא יכולים להתגאות בהישגים מקצועיים מרשימים, אך נוכח האירועים במשק ובעקבות הצורך לשמור על היציבות אי אפשר כנראה להשיג יותר. ■

מזכ"ל מפלגת העבודה, ח"כ עוזי ברעם

דורית גפן

להיות כינור שני

התבטאותו החריפה של רבין בסוף השבוע שעבר ברחובות העלתה שוב לכותרות את המאבק האידיאולוגי המתנהל בתוך מפלגת העבודה. על ההתבטאות, על הרוטאציה ועל שיתוף־הפעולה עם הליכוד, משוחחת כתבת „על המשמר" עם מזכ"ל העבודה ברעם

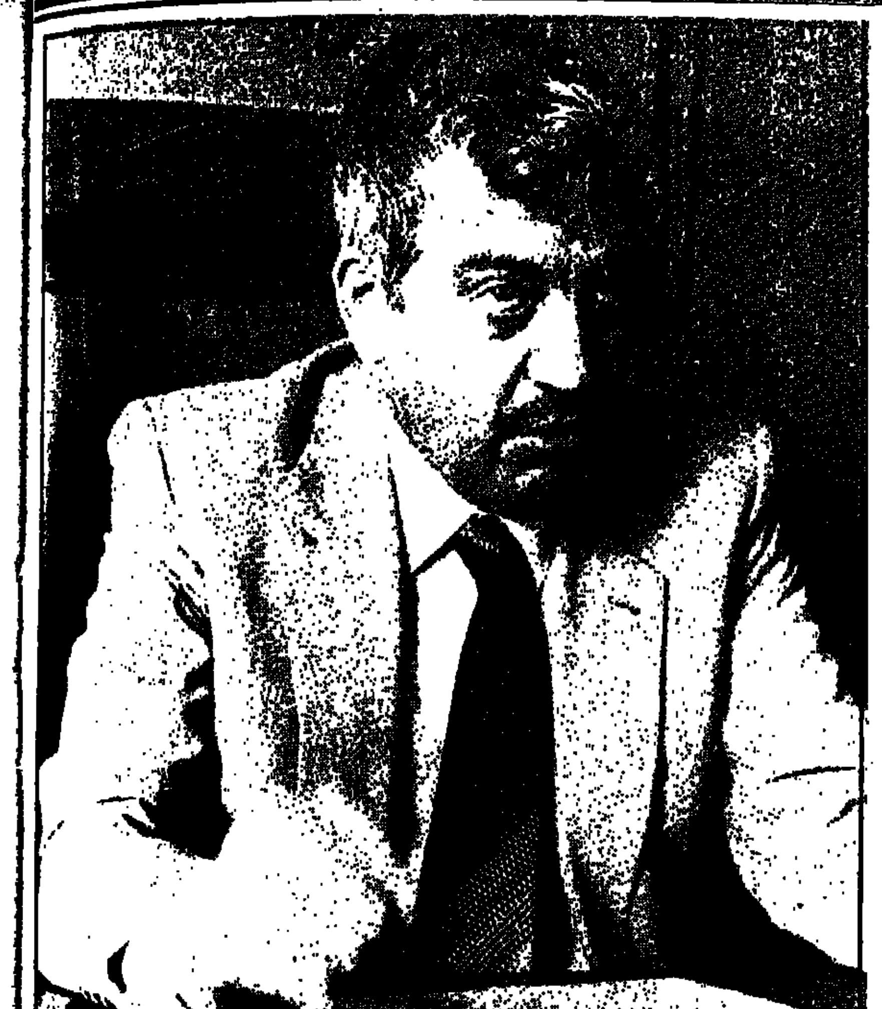

ח"כ עוזי ברעם: משאלות־הלב ברורות לקורא...

ה ויכוח המדיני שפרץ במפלגת העבודה מאז שובו של ראש־הממשלה שמעון פרס ממרוקו הזכיר לכל, כי מאחורי החזית המאוחדת של מפלגת העבודה — עדיין מתנהל בתוכה מאבק אידאולוגי בין אלה הקרובים בעמדותיהם המדיניות לשמאל, לבין אלה שמחזיקים בעמדות הקרובות לימין. האם העימות הנוכחי בין הקצוות הוא מהותי? האם יש תזוזות בין המחנות השונים? האם ההתבטאות החריפה של רבין היא סימפטומטית לויכוח הנוכחי — על שאלות אלה, כמו גם על המשך כהונתה של הממשלה לאחר הרוטציה, מינויים פוליטיים, בחירות מוקדמות ומשאלי דעת־הקהל שוחחנו השבוע עם מזכ"ל מפלגת העבודה ח"כ עוזי ברעם.

— האם הויכוח הנוכחי הוא המשך טבעי של הויכוח המסורתי המתנהל במפלגתך כבר הרבה שנים בין נצים ליונים, או שיש כאן גוון או זווית חדשה?

באופן יסודי זהו המשך. במפלגת העבודה ישנם גוונים שונים בראייה המדינית, והדבר בא לידי ביטוי לא פעם אחת. איני סבור שהעימות בתוך המפלגה היום הוא על הנושא שחיים רמון העלה. אין היום קבוצה גדולה שמגישה להכרעה מפלגתית את נושא ההגדרה העצמית של הפלשתינים. לדעתי, ככל שנושא השלום הוא יותר אקטואלי, כמו למשל כשהיו מגעים עם חוסיין, או כשהיתה בזמנה התנגדות של חלקים במפלגה בנושא הבוררות על טאבה — הנימה המתונה מקבלת חיזוק. מה שקרה אחרי בואו של שמעון פרס ממרוקו היה שעוד בטרם שמעו רשמים ולפני שעכלו את העניין, היו שאמרו: זהו מאורע חדש ועל כן ראוי לויכוח. איני בטוח שהזווית שהעלו היא הנכונה, מאחר שהיא יוצרת מצב לא שקול בין הדעות היוניות והנציות במפלגה, בעוד שלהערכתי הוא שקול מאד. אך לא זה הנושא המחייב עימות ביניהם.

ככל שהשלום יותר אקטואלי, כן מקבלת הנימה המתונה חיזוק

— האם בדקו פעם את החלוקה בין יונים ונצים? האם חלה תזוזה בשנים האחרונות ממחנה אחד לשני? האם המפלגה כולה זזה לכיוון כלשהו — יוני או נצי?

המפלגה לא זזה. המדינה זזה. גם אם נשארת עם עמדותיך — אתה נראה יותר שמאל מאשר קודם־לכן. אולי לא שמאל, אלא יוני. בתוך המפלגה היתה מוביליות. אשר ליחסי הכוחות, הנושא הזה לא נבדק. השאלה היא באיזה ציר. לדוגמה, אם הבחינה היתה הציר של הסכמי השלום עם מצרים, אז יגאל אלון היה בקוטב הנצי. איני בטוח אם הוא היה בקוטב הנצי המובהק של המפלגה, אך אילו זו היתה הבחינה — כך זה היה מתקבל. מיד לאחר מלחמת ששת הימים הבחינה היתה — הפשרה הטריטוריאלית. היו כאלה שדברו על פשרה טריטוריאלית, והתכוונו להשאיר בידינו את לטרון, והיו אחרים שחשבו שיש להחזיר רצועה קטנה ליד יריחו. ההבדל בין יונים ונצים היה כמותי: לטווח הארוך נראה לי, כי ההבדל בין יונים לנצים יהיה בהתייחסות לנושא הפלשתיני. הנושא הפלשתיני היום — בכל המפלגה — הוא הרבה יותר לגיטימי מאשר לפני עשר שנים. שמעון פרס מדבר על פלשתינים אותנטיים, הוא מזמין את נציגי השטחים אליו, הוא מדבר על משלחת ירדנית־פלשתינית בלי שידקדק בעמדותיהם של הפלשתינים, שביניהם ישנם גם כאלה הדורשים הגדרה עצמית. בכך הוא שונה לחלוטין ממה שגולדה מאיר יצגה לפני כך וכך שנים. מפלגת העבודה מכירה בעם הפלשתיני ומבינה את הבעיה. אילו היה זיק של שינוי במחנה הפלשתיני, אפשר היה לראות את ההיערכות האמיתית בין יונים ונצים במפלגת העבודה.

— האם התבטאות של שר הביטחון יצחק רבין היא סממן לחריפות הויכוח הפנימי במפלגתך?

לדעתי זוהי התבטאות חריגה אפילו מצד רבין, שיש לו לפעמים לשון די בוטה. נכון שכאשר חיים רמון דבר בלשכה היתה מצד כמה חברים אווירה די קשה כלפיו, אך זוהי אוירה שמושפעת מהלכי־הרוח של הרחוב, שבו נמצא האיש. רבין הוא בכל־זאת אחד מראשי המפלגה.

מפלגת העבודה רוצה בשותף פלשתיני שיכיר בישראל ובהחלטות האו"ם

— מה הסיבה שתגיב כך?

רבין רואה שני דברים: האחד, את החלשות מעמד אש"ף בירדן, והשני — את המאבק עם אש"ף בתוך הגדה המערבית. נראה לו, כי העמדות שהביע רמון אינן תואמות את שני התהליכים האלה. אני ראיתי בדבריו של רבין התבטאות קשה לא מפני שתקף את רמון, או שהתנגד לעמדתו, אלא משום שלדבריו היתה קונוטציה, שאין זה לגיטימי לומר את הדברים שאמר רמון, והרי זה מה שאומרים כלפינו כל הזמן. זה לא יכול לצאת מהמחנה שלנו. לחיים רמון יש שיקול פטריוטי בדיוק כמו לאריק נחמקין. הוא חושב שאם נדחה את המו"מ, הרי לטווח ארוך נעמוד בתנאים נחותים. לכן הוא מציע ויתורים כבר בשלב הזה. אפשר להתווכח אתו לגופו של עניין, אפשר להוריד את ההצעה שלו. אך אני לא מקבל את הסגנון של רבין.

— יש בין הפלשתינים כאלה הטוענים, כי הליכוד ברור ובהיר ואי־אפשר לטעות בכוונות שלו. לעומת זה מפלגת העבודה מעורפלת ו„צבועה", ומדברת בקולות רבים. והם לא יודעים מה היא רוצה באמת.

איני שולל לחלוטין את הצגת העניין, אם כי לא הייתי משתמש ב„צבועה". אך המפלגה שלנו בפירוש אמביוולנטית, ואם רוצים — לא חד־משמעית. אם אכן המגזר היהודי בעיני תושבי השטחים נראה בשני אופנים: בקוטב אחד — הסכמה לאש"ף כנציג בלבדי, חזרה לגבולות 67' והסכמה למדינה פלשתינית, ובקוטב השני — סיפוח מוחלט, אזי אנחנו לא ברורים. הליכוד מאד ברור. הליכוד אומר שלא יוחזר שום שטח, ושתימצא הזדמנות להחיל את החוק הישראלי, תוך התחמקות מעניין הזכויות. אני חושב כי פלשתיני משכיל, ויש רבים מאד כאלה, המתבונן על העניין רואה בגוון שלנו גוון הרבה יותר מתון. אני מדבר עם ראשי מפלגות סוציאליסטיות באירופה, כמו מישל רוקאר בצרפת, או בזמנו עם פלמה, הנמצאים בקשר עם אש"ף. אש"ף בקי מאד בגווני־הגוונים בציבור הישראלי. לכן איני בטוח שהפלשתינים רואים כך את העניין. הם מבינים שמפלגת העבודה היא מפלגה, שבראייה הבטחונית שלה אינה מוכנה לחזור לגבולות 67'. מפלגה שרוצה בפרטנר פלשתיני, שיכיר בקיומה של מדינת ישראל ובהחלטות האו"ם. לא רק העמדות שלנו, גם העמדות של מפ"ם לא מקובלות על הציבור הפלשתיני. אם כי נראה להם שמפ"ם נוטה יותר לכיוון שלהם: מפ"ם התחילה לדבר על הגדרה עצמית — היא לא עשתה זאת תמיד. אם הראייה היא חד־מימדית, בהשוואה לעמדות של רק"ח מצד אחד ולעמדות של הליכוד והתחיה מצד שני — העמדה שלנו היא בלתי־ברורה. אם הפלשתינים רוצים שבישראל תהיה עמדה ברורה, אז העמדה של הליכוד מאד ברורה, אבל היא מאד רעה להם.

— בעוד חודשיים תהיה רוטאציה ומפלגת העבודה תשב תחת ראש־ממשלה של הליכוד. האם בכך ייפרצו כל מחסומי העבירה, שהגבוה ביניהם היה סיסמתו של בן־גוריון „בלי חרות ומקי"י"?

בלי חרות ומקי"י היתה עמדה עקרונית, שבן־גוריון הנחה אותה. איני בטוח שהוא יכול היה לומר בלי חרות, לו חרות היתה 30־35% בדעת הקהל בארץ. הזמנים האלה חלפו. לא מבחינה אידאולוגית, אלא מבחינה קונקרטית ופרגמטית. יחד עם זה מפלגת העבודה תימצא בעוד חודשים במצב שלא היתה בו מעולם. היא היתה בשלטון דומיננטי לחלוטין, ופחות דומיננטי. היא היתה באופוזיציה. היא לא היתה אף פעם כינור שני בתוך ממשלה. יש לי שאלה רצינית מאד: האם מפלגת העבודה בנויה מבחינת השקפת העולם והמרכיבים שלה להיות כינור שני בממשלה? אומרים שגם הליכוד לא היה בנוי לכך. אבל לליכוד היו שנתיים של ציפייה לקיום הרוטאציה. לנו אין למה לצפות. מעבר ללויאליות של החתימה על ההסכם, הרי השנתיים האחרונות לא עשו טוב לשיתוף הפעולה — אפילו במישור האישי — בין אנשי המערך והליכוד. גם לא במישור העקרוני. הממשלה פותחת את הרוטאציה ביחסי איבה הרבה יותר גלויים מאשר שנתיים קודם. מפלגת העבודה עומדת בפני מצב מסובך, אני לא בטוח שמאד ממושך.

— הליכוד ידע לנצל כל משבר וכל מחלוקת, ולנטרל אותו על־ידי הנפנוף בהסכם הרו־טאציוני. עכשיו שומעים על משבר בעניין המינויים הפוליטיים. אגב, בעניין זה טוענים בליכוד, שהם תלמידים של מפא"י.

הם לא תלמידים של מפא"י. הם הוליכו את המדינה מבחינת מינויים פוליטיים לתקופה שחורה. לפחות עשרים שנה היינו עדים לשנים מאד נקיות במנגנון הממשלתי מבחינת התחושה הממלכתית, אופן המינויים, והקביעה לגופו של עניין. אני זוכר שכשהייתי מזכיר מפלגת העבודה בירושלים והיו באים אלי פקידים בכירים — לא הייתי מעז להרים טלפון לנציב שרות המדינה, שהיה איש שלנו באותה תקופה, משום שידעתי שהוא לא היה עונה לי תשובה פוליטית. יכול להיות שבשנים הראשונות של המדינה המצב היה שונה, אבל מעט מאד שנים. מפא"י נסתה בשנים הראשונות שבהן עצבה את מנגנון המדינה

שתי מפלגות המתחרות על ההנהגה הלאומית לא יכולות לשתף פעולה לטווח ארוך

להעמיד אישים. לליכוד יש שתי בעיות. האחת פוליטית, והשניה — את מי להעמיד בראש המשרדים. אשר למשברים, אני לא בטוח שהליכוד ידע לנצל כל משבר. כשהיה משבר שרון בנובמבר 85' — הנפנוף של הליכוד במולך הרוטאציוני היה עוזר לו? אם היתה החלטה ניצחת שלנו אז, שהממשלה מתפרקת — היא היתה מתפרקת. לדעתי גם הנזק האלקטוראלי היה מועט. ידענו מראש, שככל שנתקרב למועד הרוטאציה ויהיו משברים, גם מהותיים, האינטרפרטאציה שלהם תהיה מאד רוטאציונית.

זו היתה בעיה קשה. בעניין המינויים הפוליטיים אני לא אומר היום שאני מחזיק אקדח עם כדור ואומר, אם העניין הזה לא מסתדר — כך הרוטאציה מתפרקת. לדברים האלה יש אכן ערך מצטבר, אבל אני מפקפק מאד אם מה שלא קרה בנובמבר 85' יכול לקרות בספטמבר 86'.

— הממשלה הזו, למרות יחסי האיבה שדיברת עליהם, החזיקה מעמד שנתיים. האם יש לה סיכוי להחזיק מעמד שנתיים נוספות, עד שתתקיימנה בחירות מוקדמות?

לא תמיד צדקתי בהערכות שלי. גם השנתיים האלה נראו לי מפוקפקות ביותר. מי יתקע לידי שהערכה הקרובה נכונה יותר? אני מעדיף לא לומר אותה. משאלות־הלב ברורות לקורא, אבל אני לא בטוח שהן יוגשמו. אני רק יכול לומר,

אפשר להתווכח לגופו של עניין... אך אני לא מקבל את הסגנון של רבין

שלהערכתי התקופה שלאחר הרוטאציה תהיה תקופה של עימות פוליטי קשה יותר, אם שמיר ירצה לתת לממשלה שלו גוון מאד חרותי להבלטת היותו ראש הממשלה. שמעון פרס השתמש בניסוחים מאד מתונים בנושאי חוץ. אם שמיר ישנה את הדברים, הוא יאחר מאד את מפלגת העבודה בנושא המדיני, ואילו המאבק בינינו לליכוד יהיה ממשי — עד כדי הליכה לבחירות מוקדמות.

— משאלי דעת־הקהל מלמדים שוב: הציבור רוצה בעצם בממשלת אחדות לאומית. האם לדעתך זה עשוי להיות הדפוס של הממשלות הבאות?

שמעתי איש שאני מאד מעריך מתחום מדע המדינה האומר, שהבחירות במדינת ישראל בעתיד הנראה לעין, הן רק בחירות כדי לקבוע מי יעמוד כראש־ממשלת הליכוד הלאומי הבאה. אני מאד מקווה שלא שהדפוס הזה יהיה קבוע. זהו דפוס משתק, גם כשאני, כמובן, מביא בחשבון אפשרות שנהיה באופוזיציה. אני לא חושב שהדפוס הזה יכול להוביל אותנו לתוך כלשהו. לדעתי, שתי מפלגות המתחרות בפוטנציה על ההנהגה הלאומית לא יכולות, בונה סירה, לשתף פעולה לטווח ארוך. במיוחד כשיש להן עמדות שונות. הציבור רוצה שקט מסוים במשך הפוליטי. הוא רוצה שלווה, הוא לא רוצה שיפיעו, הוא לא רוצה הכרעה, הוא רוצה לו לבחירות, „שיסתדרו". אני רואה בזה גם תסמונת לירידה ערכה של הדמוקרטיה בחברה הישראלית, ירידה בערכה של המנהיגות הפוליטית והאחריות הכנסת. זה לא רק בשאלה של ממשלת האחדות. זה הרבה יותר עמוק. הציבור מגיב בארישות גם לשאלה שמחייבת אותו לפעולה פוליטית.

האירופיזציה של האינפ...יה הישראלית (2)

פ. סבר

הם לא ירביצונו תורה

ש לא תשאל אותי, מתי יישמע תור הרפורמות בארצנו, הזהיר אותי בחביבות מתוייכת אחד הפרופסורים שקירבתם לרפורמציה ידועה ברבים, וזאת — מפני שהן כבר מאחורי גבנו.

הסתובבתי לאחור. אוכלי האבטיחים, שהאודם נוזל מפיהם כמו מיץ פטל מוקפא, לא נראו כפוסט־גיבורים של סערה כלכלית. על מה אתה שח, אדוני הפרופסור?

אני מדבר, קודם כל, על הרפורמה בשוק ההון. זו כבר התבצעה, באמת. ביום ובלילה, שבהם נעלם הגרעון בתקציב הממשלה, החל שוק ההון לנשום לרווחה. כאילו הוזרם לעורקיו דם עצמי. כאילו הותרה עניבת החנק שהיתה כרוכה סביב צווארו המיוזע. התיקונים הנוספים, האמן לי, אמר הפרופסור, שוליים לנוכח המיפנה שכבר הושג.

אז מילטון פרידמן ניצח, אמרתי אני, בנימה עייפה של גיבור כלשים שלומיאלי הנלחם לשווא נכוחות הרשע, והוא והבחורים מן האסכולה הקלאסית החדשה. דווקא אצלנו, בניסוי הבלימה של האינפלציה הישראלית. איזה ברוך, נאנחתי, אצלנו זכו ובאירופה הפסידו.

קומנדו קיינס מובס

כשמייחלים אצלנו לאינפלציה אירופאית, לא נכנסים לפירוט המועד והמקום. כי לא מוכרחים להיות כמו גרמניה/שווייץ קייץ 1986, גם מודל הולנד 1982 יהיה לשביעות רצוננו. כל אינפלציה שתתקדם בקצב שנתי פחות מעשרה אחוזים, תיחשב לתפארת היציבות.

אבל לא כך הרגישו ומרגישים מדינאיה הכלכליים של מערב אירופה. הם היו מוכנים בתחילת העשור הזה, להכפיל את האבטלה בארצותיהם רק מפני שהאמינו, כי במכה כזאת ישברו את חוט שידרתה של האינפלציה, שלפי המימדים שלנו היתה כבר אז רכרוכית, פעוטה, מזערית. ואיך עשו זאת? על־ידי הקטנה מאסיבית של הגרעונות התקציביים. ומה זה מאסיבית? כיווץ של שניים, שלושה, ארבעה אחוזים של התוצר הלאומי, בסך הכל.

אנחנו יכולים רק לצייר לעצמנו מדינה מערב־אירופאית מידגמית בסוף השיעור הקודם: אינפלציה סביב קצב חודשי של 0.7%, אבטלה סביב 7% מכוח העבודה, גרעון ממשלתי סביב 3% מן התוצר. הנה הוא איזו אינפלציה נוראה — מזעזעת ונחרדת דעת הקהל, ואיתה ציבורי הבוחרים, התובעים יציבות אמיתית מיד. מחזור בחירות מביא לשלטון מימשל כלכלי נחרץ תמריץ, ובסוף מחצית העשור 86'־85' אותה מדינה אירופאית מידגמית שיפרה כבר את ביצועה הכלכלי ללא הכר: ההתייקרות נסוגה ל־0.3% לחודש, הגרעון הממשלתי נהפך לעודפון קטן, רק האבטלה, כן, זו משום־מה לוחצת בצדדים, עלתה מאוד במשקל, לעשרה אחוזים לתריסר אחוזים מכוח העבודה. קובע פרופ' ברונו, בסיפרו המקיף על מקורותיה וקורבנותיה של הסטאגפלציה (אינפלציה + אבטלה) במערב, כי שלושת־רבעי מן הגידול באבטלה בשנות השמונים מוסברים על ידי ריסון הביקושים, שמקורו בניהול תקציב ממשלתי קמצן. חברו להשקפה, פרופ' רישרד ליירד הבריטי, מצא, כי לא פחות משמונים וחמישה אחוזים מן הגידול באבטלה הנוראה בארצו בשנות השמונים נגרמו על־ידי סחיטת התקציב, תחת שלטון תאצ'ר.

זהו הניסיון המערב־אירופאי במדיניות ובתוצאותיה, בקוויו הכלליים. ישראל של אשתקד סותרת אותו בכל.

ראשית, מפני שהנפילה מן ההיפר־אינפלציה התחוללה כאן ללא הגידול הרב, כנדרש על־פי התיאוריה הקיינסינית המסורתית, בשיעורי האבטלה.

שנית, מפני שהפיכתו של תקציב ממשלתנו מגרעוני מאין־כמותו באירופה לעודפי מאין־כמותו באירופה — התחוללה אף היא ללא הגידול הרב, כנדרש על פי התיאוריה הקיינסינית המסורתית בשיעור האבטלה.

המסקנה, שהתיאוריה ששימשה נר לרגליהם של מחוללי המדיניות הכלכלית במערב אירופה אינה מסוגלת להפיק אצלנו חיזויים כנדרש. כעבר היינו אומרים על מקרים כגון אלה, אוי למציאות שאינה מוצאת את מקומה תחת כנפי ההלכה. היום נאמר, אולי זו לא ההלכה המתאימה, ואולי דווקא לה.

נסים ונפלאות בארץ הקודש

נראות, כאילו בזירת ישראל קומנדו ניו־קלאסי גבר בנקודות על קומנדו נאמני ג'ון קיינס. לו צדקה המסורת הקיינסינית הוותיקה, אי־אפשר היה לסגור אינפלציה בלי לרכא ביקושים, ואי־אפשר היה לרכא ביקושים בלי ליצור אבטלה, משום שעל פי אסכולה זו, כפרשנותה הפשטנית, נקבעת רמתה של הפעילות הכלכלית במשק על־ידי מה שהבריות מבקשים לצרוך ולהשקיע, ועל־ידי מה שהממשלה שלהם מבקשת לצרוך ולהשקיע. הקטן או הגדל את הביקוש הממשלתי (או את עודף הביקוש שלה) והקטנת או הגדלת את התוצר הלאומי, אומרים שומרי החומות של הקיינסייניזם. והינה, החיזוי הייחודי והמיוחד הזה אינו נכון ביחס למציאות הכלכלית הישראלית בשנה החולפת.

למראית הסטטיסטיקות, „קיינס" פה נכשל. לעומת זאת, יכולים אולי לשמוח כלכלנים יוצאי חלציו של בית המדרש „הקלאסי החדש". אלו טענו, ראשית, שתיתכן אינפלציה שהיא כל־כולה, או כל־רובה, תופעה מתחום הפסיכוזה החברתית. אינפלציה של ציפיות הרודפות ומאיצות את עצמן, ושל אורחים הנוגים כבעלי ציפיות ראציונליות שכאלה. לכן בלימת הסחרור איננה בהכרח כרוכה במיתון הפעילות הכלכלית הריאלית, לפחות לא בטווח הטיפה־יותר־ארוך. תיתכן, הם טענו, דיסאינפלציה מהירה, חלקה וחולה, די בעיגון המשק באיזו יתד ממלכתית אמינה, כדי שהספינה תתייצב, כמעט ללא כאב שבאבטלה נוספת, כמעט ללא ויתור שבהפסד הייצור. שנית, כלכלנים ניו־קלאסים נבונים טוענים, שגרעון ממשלתי אינו יוצר ומוסיף ביקושים, לאמור אינו עושה עשייה כלכלית, אלא די להיפך: הוא דוחק החוצה את המיגזר הפרטי היזום והיוצר, ולכן גורם דווקא להאטה וקפאון. משק הרוצה לצמוח — חייב, בניגוד לעצת הקיינסיניסטים, להקטין את גרעונותיה של ממשלתו ולפנות בכך מקום מחייה להתרחבות הפעילות הכלכלית הלא־ממשלתית — זו שרק ממתינה בדריכותה להשתתף בכל עוצמתה המצפה אל הבריכה המתרוקנת מן העודפים הסותמים של התקציב הממשלתי. וראו־נא להוכחה, את מהפך ישראל תחילת 85' — אמצע 86'.

● מפלס הפעילות הכלכלית לא ירד, אלא עלה, למרות העובדה שלפני שנה וחצי הזרימה הממשלה למשק מדי חודש יותר ממאה מיליוני דולרים, ועכשיו היא סופגת אותם. האבטלה כמעט ולא התרחבה.

● גל האינפלציה נפל פלאים, בלי שנפילה זו תהיה כרוכה במיתון ממושך. ככה, בצ'יק, באמצעות שיכנוע ראציונאלי („כולם בבקשה לשבת") ואילוץ פוליטי („שבו מיד, כי נפעיל נגדכם צווים") נדחפו האורחים להפגין את אופיים המושמע והפסיקו כאילו מעצמם את הריקוד המאקאברי של האינפלציה — לעת עתה, ולעת עתה בלי אבטלה גדולה.

● עקומת „פיליפס", על שמו של כלכלן בריטי ממוצא אוסטרלי שצייר בסוף שנות החמישים קשר ברור והפוך בין אבטלה לאינפלציה, לאמור: שהראשונה עולה כשהאחרונה יורדת, ולהיפך — זו העקומה מתה ונקברה בירושלים. היא היתה חביבתם של תלמידי קיינס המעלתניים, אשר ראו בה תפריט־מדיניות המאפשר לבחור כרצוננו רמה מכוונת של אבטלה על חשבון תוספת כלשהי לאינפלציה, וכל זה על־ידי כיוונון עדין, סגירת־מה ופתיחת־מה, של תקציבי הממשלה. אך לאחר שנאמרה בארץ הקודש תפילת אשכבה מעשית לעקומה מורקנת זו, שלא היתה מסוגלת, כמובן, להסביר איך ירדה כאן האינפלציה מ־800% ל־18%, בלי הרחבת האבטלה מ־7% ל־70%, מי הוא שיעיז להוציאנה בעתיד מקברה?

התלמידים לא ישבעו נחת

כלכלני ישראל ממעטים לשהות במצבי רוח הפילוסופיים, להתבונן פנימה, לתוכן מחשבתם, כדי להגדיר את מקורותיה ולסווג את שייכותם ההשקפתית. תשאל אותם למוצאם האקדמי, ויתנו לך תשובות מתחמקות או מעורפלות. ה„פייננשל טיימס" הגדיר לא מזמן, במסגרת כתבת־מוסף גדולה על בעיות האבטלה במערב, את פרופ' מיכאל ברונו כ„לבטח לא קיינסייניסט בכל רמ"ח אבריו", הגדרה מסורבלת שנדרשה כנראה משום שהכותבים לא הצליחו להוציא מפי הפרופסור מחוייבות אסכולתית מדוייקת יותר. בדרך כלל נוטים לראות את קבוצת הפרופסורים לכלכלה מאוניברסיטת תל־אביב כמקורבת להשפעותיו של המוניטאריזם, של האסכולה הניו־קלאסית ושל הרוח הנושבת משיקאגו, ואת החוג לכלכלה באוניברסיטה העברית בירושלים כיותר מריני, יותר מאקרו־כלכלי בטמפראמנט שלו, יותר נשען על קיינס וכל מה שסביבו. בכלל זה קשרים נרחבים עם חשיבה כלכלית סקאנדינאבית. מפני שהירושלמים, לפי מקום מגוריהם ו/או לפי תבנותם ההשקפתית, הם שנימנו עם מחולליה של המדיניות הכלכלית הגדולה מלפני שנה — רק טבעי לסכם ולהסיק, שהיתה זו במהותה תוכנית מבית־מדרש קיינסייני.

אך הגדרה קצרה זו אינה נכונה. בשורשה המחשבתי, היתה זו תוכנית שהעניקה משקל עצום למשתנים ואמצעים שבימי קיינס רק החלו הכלכלנים לגלותם והם עוד רחוקים מהבשלה, כמו ציפיות הציבור, אמינות שבניהול מדיניות, איפוס מערכות־משוב אינפלציוניות שזכרונן גורר אותן להתמדה מואצת, ועוד. ייתכן, שלו הועמד קיינס, האיש החי, או כל כלכלן רחב־מחשבה כמותו מרורו, מול המציאות הישראלית הייחודית, אף הוא היה מציע פתרונות דומים לשלנו, ובכך משנה את כלי־התיאוריה שלו, כדי להפכם לכלי־עבודה מעשיים בארץ כה משונה. זו גדולתם האמיתית של הגדולים. אך תלמידיהם היותר־קטנים מקפידים להוכיח, כי הדוגמה הנוקשה נכונה תמיד. הם אינם יכולים להיות שבעי־נחת מתוצאות הניסוי הכלכלי הישראלי כאישוש אפשרי לתפיסת עולמם. האינפלציה שלנו לא היתה תופעה של עודף ביקושים, ולכן פתרונה לא בא על־ידי ריסוניים של אלה; כמעט להיפך — כל המהפכים הכלכליים של ממשלות הליכוד, שצריכים היו לכאורה להביא לדיסאינפלציה על־ידי מיתון, כשלו מטעם זה דווקא. כלומר בגלל אי־התאמה בין המחלה, שאובחנה לא נכון, לבין תרופותיה, שנרשמו על פי איבחון מוטעה.

לו ניסתה ממשלת ישראל גם ב־1986 ללכת בדרכן של ממשלות מערב אירופה מ־1979 (או בדרכו של כהן־אורגד ב־1983), היינו נמצאים היום באינפלציה שנתית של 200% ואבטלה שנתית של 14% — כי לגבוהה ממנה שום חבר־מדינאים ישראלי לא היה יכול להסכים.

רק קצת צניעות

המימשלים הכלכליים המערב־אירופאים שגו, כשזיהו את האינפלציה שפקדה את ארצותיהם לאחר מכת הנפט השניה, בסוף שנות השיבעים, כנובעת מעודפי ביקושים, במיוחד ממשלתיים, והחלו לסגור בכל הכוח את הברזים התקציביים. הצלחתם בהורדת קצב הייקורים הייתה שולית לגמרי, בטלה בשישים, עד שלפני שנה הוזלת הנפט, חומרי הגלם והיבוא בכללותו גרמו למערב־אירופה תחושה של סוף עידן האינפלציות. אבל המחיר ששילמו עד עכשיו המשקים והמובטלים היה והינו בלתי־נסבל. ברוב מערב־אירופה הוכפלה האבטלה כתוצאה כמעט ישירה של מדיניות תקציבית וכספית מרסנת מדי ולכן מיותרת בדיוק כפי שהיה מנבא זאת קיינס — ומזהיר מפניה. „ואנחנו", אומר בגאווה חזותית חוקר כלכלה בכיר מבנק ישראל, „שנכוינו כה קשה בעבר, למדנו את הלקח. היינו הפעם מספיק זהירים שלא ליפול במלכודת דעותינו הקדומות, וצרות אופקינו הטבעית. הצלחנו, אני מאמין, להשתחרר ממדיניות חד־צדדית, ולחבר איזה תפריט רב־מטבחי, שעיקר סגולתו בגיוונו. הוא הורכב מכל הטוב והיעיל שבא ליד, ללא הבדל מוצא תיאורטי", מבהיר זה. הוא מוסיף, צודק אתה באיבחונך — לא קיינס הסמכותי הוא המחווק מן הרפורמות הישראליות שחוללנו, אבל גם לא מילטון פרידמן ידידי. אלא איזו סימביוזה ביניהם. נקרא לה מילטון קיינס.

זה לא חדש, אמרתי, מאמר תחת כותרת זו „מילטון קיינס", כבר קראתי בעיתון בריטי מכובד.

אל תצטט לי את הבריטים, נעלב החוקר בכלכלת ישראל. כשאנו מדברים על היעד של הגעה לחופי אינפלציה אירופאית, הוסיף, אני מיד חושב על הממלכה המאוחדת וצועק: רגע, רגע, עיצרו, אני חושש, שהארץ המובטחת של חמישה אחוז התייקרות בשנה היא גם הארץ המקוללת של חמישה־עשר אחוז מובטלים, מאתיים אלף במונחים שלנו. אני חושש שהחלום המתוק של יציבות מוחלטת וחלום הבלהות של האבטלה הגדולה — שלובים עדיין יחדיו להפליא, שאי־אפשר אחר כך להתעורר ממנה. אבל אולי, הוא מהרהר בקול, אולי אפילו אני טועה ביחס אלינו.

הכלכלן מבנק ישראל, הוא איש רציני, לא חולם בהקיץ. אירופיזציה של אינפלציה ישראלית, הוא מזהיר אותנו, איננה כולה דבש. שהרי פירוש האירופאיזציה יכול להיות גם העתקת כל המציאות משם אל משקנו, וזאת איננו רוצים. כה מעט, הוא פוסק בביטחה, יכולים אנו ללמוד מהם, מן האירופאיים, נו, הגד בעצמך.

אכן, אני אומר, אולי רק קצת צניעות שלאחרונה בולט חסרונה בקרב כלכלנו.

גודל המפנה

גם בין חברי המועדון ההיסטורי המצומצם של מדינות אשר נחלצו מהיפראינפלציות בדרך קונסטרוקטיבית ודמוקראטית, מעטות, אם בכלל, היכולות להתגאות במיפנה כה קיצוני בתקציבי ממשלותיהן כפי שהתחולל בישראל בשנה וחצי האחרונות. במהומה המכוונת של הודעות מבוהלות על ההכרח לקצץ עוד ועוד את ההוצאה הממשלתית, אבדה הפרופורציה של השינוי שהושג עד כה, והוא ללא תקדים.

אם נלך אחרי מערכת החישובים של בנק ישראל, המתפרסמת בדו"חות על עליית אמצעי התשלום, תהיה תמונתנו כדלקמן:

הגרעון של המיגזר הציבורי מפעילות ריאליות (ללא תשלומי ריבית) באחוזים מן התוצר הלאומי ממוצעים חצי־שנתיים

1983	חצי א'	—1.5%
	חצי ב'	—5.3%
1984	חצי א'	—6.8%
	חצי ב'	—11.2%
1985	חצי א'	—5.2%
	חצי ב'	+ 1.5%
1986	חצי א'	+ 7.0%

לאמור, מגרעון כהן־אורגדי ריאלי („שר האוצר הטוב ביותר של ישראל", כפי שכונה האיש בשעתו על ידי חלק מן הפרשנים) של עשרה אחוזים ויותר מן התוצר הלאומי, שהיה בכל הנראה הגבוה ביותר — לפי ההגדרה הזו — מכל מדינות המערב המפותחות — עלינו השנה לעודף תקציבי של כשיבעה אחוזים מן התוצר הלאומי, והוא בכל הנראה שוב הגבוה ביותר מכל מדינות המערב וכו'. הפירוש הכלכלי של המעבר הוא מכת־ריסון בסדר־גודל של חמישית מן התוצר הלאומי, מכה בעוצמה מקפיאת־דם. לו נשאלו הכלכלנים, בשעתם הגדולה, מה תהיה ההשפעה של מדיניות כה מרסנת, על המשק הישראלי לא היו מהססים להשיב, אף מתוך שינה עמוקה: מיתון, שפל, שבר, אבטלה המונית.

גם לפי מערכת החישובים של המחלקה הכלכלית של בנק הפועלים, ההופכת לאחרונה למרכז יוקרתי וחשוב של ניתוח וחיזוי מאקרו־כלכלי בלתי־תלוי במימסד, הצטמצם סך כל הגרעון הממשלתי, הכולל תשלומי ריבית למיגזר פרטי, משיא של 18% מן התוצר הלאומי שאותם הוריש כהן־אורגד לאחר הבחירות ב־84' לעודף של כשני אחוזי תוצר ברבע השני של השנה. זהו שוב מפנה באותה עוצמה בלתי־רגילה של עשרים אחוזים מן התוצר, כאשר במערב־אירופה, ובמדינות תעשייתיות בכלל, נחרדים המדינאים מהשלכות אפשריות של הקטנת הגרעונות או הגדלת העודפים התקציביים בסידורי־גודל של שניים עד שלושה אחוזים מן התוצר הלאומי.

גרעון הממשלה ללא ריבית

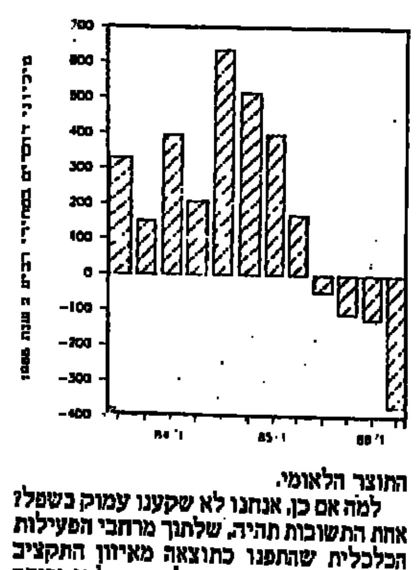

למה אם כן, אנחנו לא שקענו עמוק בשפל? אחת התשובות תהיה, שלתוך מרחבי הפעילות הכלכלית שהתפנו כתוצאה מאיזון התקציב הממשלתי, נכנס המיגזר הלא־ממשלתי, וביתר דיוק, מה שחסכה הממשלה בזיעה, צרכו בשמחה האורחים. תשובה שנייה היא, כי חלק גדול מן הספיגה שימש להקטנת הגרעון במאזן התשלומים, ולכן לא תרם לגידול באבטלה. תשובה שלישית היא, כי המיסים הנוספים הריאליים שנגבתה ממשלתנו והם המקור העיקרי למיפנה התקציבי, מומנו על־ידי המיגזר העיסקי באמצעות אכילת עתודות עצמיות, ועל־ידי האורחים באמצעות הקטנת שיעורי החיסכון הרצוני.

אלו מקצת התשובות, שאין בהן כמובן כדי להשביע את רצונם של המחפשים אחר תשובה אחת מוחלטת שתישען על תיאוריה אחת מוחלטת. (פ"ס)

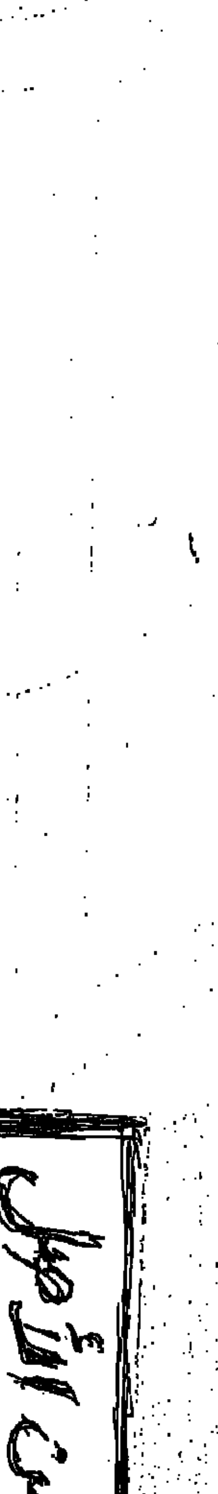

לכל הדעות

ואולי לא היו הדברים מעולם
יגאל תומרקין

מינוס 201

את הסיפור הזה אפשר להתחיל מכל מיני מקומות. את הסיפור הזה אפשר לספר ואפשר גם לא לספר, כי הוא סיפור של הכלל ולא של היוצא מן הכלל. כי הנפגע יכול היה להיות כל אחד אחר, אם רק יואיל להכנס אל תוך־נעלי. הנתונים שאינם משתנים, הם — החום וגסות הרוח, דברים שיש לנו בשפע בארצנו. בפרט בימי הקייץ.

אין בו בסיפור שלנו הפתעות, מלבד כמה חלומות בהקיץ. הוא מתחיל ביום קייץ ונגמר (אצלי) בליל קייץ. למען הדיוק, ליל שבת בשעה 9.00, כאשר אני עומד עם מברשת ביד ולידי, עוזרים בהתנדבות, הדוקטור וזוגתו, מטונפים מצבע ומיוזעים.

שעתיים לפני כן עבר חבר שצף כעוץ לי גוץ לי (או רומפלשטילכן בשפת המקור) על אופניים קטנים ובקול חורק אומר: "מה, בליל שבת עובדים?" ושעתיים לפני כן עבדנו. גם אהרל'ה עזר, וגם אביתר. מסביב עמדו החברים והחברות והחברים הצעירים והילדים והאופניים והסתכלו בהצגה, איש לא חשב לתת יד לשים כתף...

יגאל תומרקין 1986, "דיאלוג", פלדה צבועה ובטון 17.8 מ' אורך

ויום לפני זה קצתי באוכל שמבשלים החברים. יש בי חרדות המפריעות לי להכנס לחדר־אוכל, שם נועצים בי מבטים (נדמה לי, אתם חושבים?), משהו ננעץ בגבי, משהו נתקע בגרוני — כן, אני מרגיש כמו יוליוס קיסר באותו יום מפורסם על גבעת הקפיטול. ומכיוון שאין לי אל מי לצעוק "גם אתה, ברוטוס?", פשוט חדלתי להכנס לחדרי אוכל. בקושי אני נכנס למסעדות. אז אני ובת זוגי וילדנו הקטן ושני הכלבים עוצרים בטבריה (מישהו לחש באוזני שיש שם מסעדה סינית), ומכיוון שמעולם לא אכלתי אוכל סיני מתחת לפני הים, הסתקרנתי הצצתי. הצצתי — וגם נפגעתי: גיליתי את המסעדה הסינית הגרועה ביותר בעולם.

זה התחיל על גשר צר מאוד עשוי במבוק, המוביל אל מסעדה ששמה "הבית" והיא בנויה אבן בזלת. מרפסת יפה, צמחיה טרופית, מאווררים קולוניאליים והרבה פרטים. אקלקטיות נוגעת ללב: במבוק ובזלת וכל מה שטבריה יכולה להציע בשטח הדקורציה. ואם מותחים את הצוואר, רואים את חוף־הלידו, שקוע המיפלס.

כשאני רואה חרדל בשקיות של "אוסם", אני יודע שאני בצרות. ואז אני מריח את בקבוק הסויה וטועם, וגם הוא ירוד באיכותו. ואני מניח: גם הוא כחול־לבן.

ואז מגיעות המנות. במבט קל על הירקות, אני רואה שנעשו ב"ווק" שלא חומם מספיק. במקום שהמיצים יישמרו בתוך הירק, הוא צף מבושל בתוכם תפל־תפל. הסויה מעטה וגרועה, הזנגוויל אינו נראה וריחו. כריח האבק ה"מזוגגל". השרימפס שבושלו־מדי. מזכירים דג פילה בסומסום, והקאלמארי (דיונונים) נוסח סצ'ואן שבושלו מדי ונעשו קשים כסוליית נעלי הקרפ המפורסמים, מפולפלים בפלפל הפאלאפל. בשר הבקר בירקות הזכיר את הגיבץ' של דודה אסתר. והחשבון שהוגש על־ידי מלצרית חיננית ארוכת צמה בלונדינית־סינית — דמה להפליא לחשבון במסעדת "טור ד'ארז'אן" שבפריז, משהו ברומה לרבע משכורת של פועל תעשייה. להודיעכם שכאן, במינוס 201, מי שלא רוצה להתייסר בשוטים, מתייסר בעקרבים.

גם שבוע לפני כן עבדתי שם, בעמק הירדן. כמובן, בקיבוץ. כשפג החום וסביבי אין את כל הרמיזות האלה שיצאו מעוץ־לי גוץ־לי על אופניים, אז יש צמחיה שאתה שומע אותה בגדילתה, ענפה, ירוקה, דשנה, כמעט־טרופית. ומן החשך מלבינים המיבנים ויש בהם קשתות וגגות. בחושך הם נראים לי כמיבנים של קסרקטין בריטי בצפון הודו. אלא שעל הדשא כאן לא משחקים הוקי וחסרים לי הנמרים של בנגאל. הירח ישנו, ואיני רוצה לאמר דווקא: "ואולי לא היו הדברים מעולם", אלא דווקא 'IF', או משהו אחר של קיפלינג, או אולי SOLDATEN WOHNEN AUF DEN KANONER VON CAP BIS COACH - BIHAR...

מה יהיה, היקום הפסל שאני אמור לבנות כאן? אנשים באים, שמים יד לרגע, ובורחים. אין מסגר בן קיבוץ. המסגר הוא ערבי שכיר, והוא עובד בשעות קצובות. ככה זה כאן, הכל כמו עם זומבים. אתה אומר: "עשו כך וכך", "אל תעשו כך וכך", "זה מסוכן לעבור כך וכך" — איש לא שומע. הם — בקצב שלהם. "זה לא יעיל, זה לא בטוח בעבודה, זה מסוכן". אני צועק, והם מסתכלים ועושים את שלהם. הם מביטים ועוברים לפי הדגם שהגשתי פעם. למרות שהכנסתי שינויים, הם בשלהם.

האם זה החום, ההתנשאות? מה העירוני הזה מבין בכלל? ומה הוא חושב לו? באמת, מה הוא חושב בחום כזה, כשהזיעה נוזלת אל תוך העיניים וצורבת. מה חושבים, אני חושב: אולי אפגוש את הברון סאמדי שייצור איזו תקשורת ביני לבינם.

לשוב אני חוזר להתחלה. הזומבים הלכו לחגוג את קבלת השבת, הם הניחו את גושי הבטון, הדוקטור ואני נשארנו לצבוע. מסביב שקט וצמחיה עבותה, קסרקטינים קולוניאליים וחסרים לי הנמרים הבנגאליים. כמו אז, לפני שבוע, לפני שנה, לפני שישים שנה, הו, נהריים־נהריים!

והנה שוב בוקר חם של יום־חדש. הזומבים עוברים אותי כאילו שאינני קיים (נכון, בחום כזה אינני חושב, משמע שאינני קיים), איש לא אומר תודה, עשית משהו יפה/לא יפה (מחק את המיותר). אני רק שומע ליתושים: מעניין כמה קיבל בעד העבודה. אני מחפש את הברון סאמדי, לאמר לו שיאמר להם שעבדתי בהתנדבות 12 טון 17.8 מ' אורך. כדיאלוג חפצתי. וכשעמדה השמש במרום הרקיע, רציתי לשיר ולאמר: "ואולי לא היו הדברים מעולם..." "הו כנרת שלי..." וכו'.

פחדתי, כי שרל'ה שרון יושבת שם מעבר לגדר...

■

משיכות־יתר מפה ומשם
יהודה להב

מחירה של פיקציה

אחמר שריידי, פליט פלשתיני בלבנון, הגיע יום אחד למסקנה, שאין עתיד לו ולמשפחתו במחנה בורג'־אל־ברג'נה. על כן החליט לנסות את מזלו במקום אחר. בתקווה שלא יהיה לו יותר גרוע.

לא יכול להיות יותר גרוע. הוא לא ידע, מה מצפה לו ומה יעשה במקום החדש. אבל ידע בדיוק, איך להגיע אל מקום־המיקלט הנכסף. זה היה די פשוט: הוא חסך כסף וקנה כרטיס־טיסה למזרח־ברלין. כרטיס זול, דרך אגב. בנמל־התעופה שנפלד במזרח־ברלין הגיע באשרת־מעבר מזרח־גרמנית ונסע למרכז העיר. בתחנת פרידריכשטראסה עלה על הרכבת העילית, נסע שלוש תחנות, ירד במרכז של מערב־ברלין, והגיע למקום המיקלט. כמוהו עושים מדי יום בממוצע עוד כמאה אנשים, וזרם הפליטים הולך וגואה.

במערב־ברלין שיכנו את אחמר במחנה־אהלים באיצטדיון האולימפי. זה לא היה נוח, אבל זה לא היה יותר גרוע מאשר בבורג'־אל־ברג'נה. פרט לאקלים, כמובן. אבל בקיץ האקלים אינו מהווה בעייה רצינית ועד החורף כבר יסתדר איש בברלין או במערב־גרמניה. חוץ מזה, בבורג'־אל־ברג'נה, במחנה במערב־ברלין אין יריות. אין מיליציות. אפשר לישון בשקט. גם אוכל יש, לא פחות מאשר במחנה בלבנון.

שלטונות מערב־ברלין, ועמם שלטונות מערב־גרמניה, מודאגים מאוד מזרם הפליטים שבאו מלבנון, מהודו, מפאקיסטן, מאיראן. בחורף, כאשר ביקרתי בעיר, סיפר לי אחד מראשי העיר, כי אחוזים מתושבי מערב־ברלין הם זרים, "מזה 6 אחוזים תורכים", ציין בנימה אימתנית. ואיני בדבריו ביטוי למשפטים קדומים כלפי זרים "נחותים". זוהי נימה צורמת, ביחוד אם היא נשמעת בגרמניה, ועוד באוזני יהודי. אבל עלי להודות, שזה לא רק עניין של משפטים קדומים. הזרים הם גם נטל כלכלי והם מהווים גם בעייה חברתית לא קטנה. היא מעיקה על השלטונות, שבמחנה היו רוצים לבלום או לפחות להחליש את זרם הפליטים. אך דווקא משום שמערב־גרמניה מבקשת להתנער מן התדמית הלאומנית שירשה מתקופת היטלר, הונהגו בה חוקי־הגירה ליברליים מאד: פליט המגיע למערב־גרמניה, כמעט אי־אפשר עוד לגרש אותו. דרך אגב, עובדה זו נוצלה היטב על־ידי הרבה יהודים סובייטים, רובם מגרוזיה, היושבים עתה לבטח במערב־ברלין.

חוגים שמרניים במערב־גרמניה פועלים עתה למען שינוי החוק, כדי שאפשר יהיה "לסנן" את הפליטים באמצעות בדיקות קפדניות על הגבול ולמנוע את כניסתם — כדי שבכלל לא יתעורר הצורך לגרשם. אך גם אם הצעה זו תאושר, ה"סינון" יתבצע בכל תחנות־הגבול, רק לא בגבול ברלין. ה"חור" במערב־ברלין, שדרכו זורמים הפליטים, יישאר פעור. מדוע? מאחר שבעלות מערב־גרמניה גורסים שחלוקת ברלין איננה חוקית, שהיא מעשה שרירותי של בריה"מ ומזרח גרמניה, שבשום אופן אין להכיר בתוקפו. ממילא אין לערוך ביקורת־דרכונים של המגיעים מן המזרח למערב־העיר, מאחר שביקורת דרכונים, כמוה כהכרה בברלין כעיר חצויה שאינה עיר מאוחדת אחת, כי־אם שתי ערים השוכנות כל אחת במדינה אחרת.

זוהי פיקציה, כמובן, הגבול קיים. יתר על כן: חומת־ברלין, החוצה את שני חלקי העיר, היא התגלמות פיזית של הגבול שמעטות כמוה בעולם. אבל ממשלת מערב־גרמניה החליטה להתעלם מן המציאות ולנהוג בפיקציה של ברלין האחת והמאוחדת כאילו היתה מציאות. על כן אין ביקורת־דרכונים במערב־ברלין. על כן חודרים הפליטים באין־מפריע דרך "החור". על כן מתלבטת מערב־גרמניה בבעיות כלכליות וחברתיות, שאין היא מסוגלת למצוא להן פתרון. פיקציה, יש לה מחיר. לעתים, מחיר גבוה.

כל מי שאוחז בפיקציה ומתעלם מן המציאות, מתעלם מקיום גבולות או עמים או ארגונים או יחסי־כוחות, הפועלים כמציאות ומשפיעים עליה, מוכרח לשלם את המחיר, ור"ל.

■

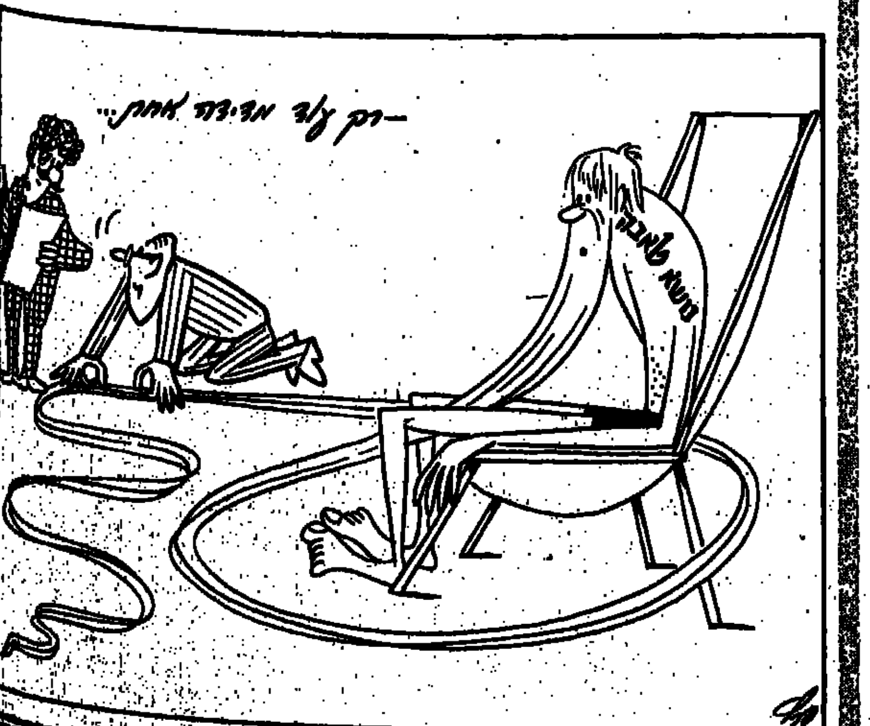

הומו־אקונומיקוס
לוי מורב

שעור בכלכלה מדינית

הזמן — יום חול בשעות אחר־הצהריים המאוחרות. המקום — הטיילת החדשה של תל־אביב ליד חוף הים מול רחוב אלנבי. המשתתפים — אמא צעירה ונאה ושני ילדיה, ילדתה בת השש ובנה בן הארבע. האמא הדאגנית מעמידה את הילדים על ספסל האבן האליפטי. ביד ימין היא אוחזת בקבוק פלסטיק מלא מים, על כתף שמאל מגבת. המטרה — לשטוף את רגלי הילדים מן החול כדי שיוכלו לנעול סנדלים ולא יתחילו ללכלך את המכונית החדשה.

האבא הלך להביא את המכונית. האמא עסוקה בהתזה. על הספסל יושבים גם מטיילים סתם. האמא והילדים בבגדי־ים, האחרים לבושים לבוש מלא. לאמא זה לא מפריע. המים ניתזים לכל עבר, מרטיבים את המושב ואת המרצפות. לאמא זה לא מפריע, גם לא לילדים. ניסיון שלי להפנות את תשומת־לבה לאי־נוחות שהיא גורמת לאחרים נענית בתשובה הישראלית הקלאסית: "מה יש?! ואם זה מפריע לך אתה יכול לעבור למקום אחר".

עד כאן אין לקטע החיים הזה כל קשר לכלכלה. רוכל ערבי צעיר, נער כבן 14 בלבוש מטולא ומרופט עובר וקורא בקול: "בייגלע, בייגלע". הילד היהודי הצעיר פונה אל אמו ואומר לה: "אמא, את יודעת למה הערבים מוכרים ביוקר ליהודים?" האמא מתבוננת בילדה הקטן בעיניים זורחות. "כדי שיהיה להם יותר כסף והם יוכלו לקנות פצצות ולהרוג את היהודים". האמא מתנפלת על ילדה הרך, מחבקת אותו ומנשקת אותו בהתלהבות כאילו אמר את הדבר החכם והנפלא ביותר בעולם. כל־כך צעיר וכבר מבין את הכל.

אחוז־בחילה עזה קמתי והסתלקתי מן המקום.

פולנים גאים

משפחת אברמוביץ' מיוצאי פולטוסק (פולין) אוהבת את צליל היידיש. כאשר מונה יוסי בוזגלו לתפקיד מנהל אזור ירושלים היו עובדים שהרימו גבה. השם הזה לא השתלב במסורת הבנק. במשפחת בוזגלו, מתברר, קיימת מסורת עתיקה, לפיה נישאים הבנים לאשכנזיות. יוסי לא שבר את המסורת. עם בני אברמוביץ' (בעלי השליטה בבנק) הוא מדבר ביידיש. בלאדינו ובערבית הוא לא מבין מלה. העובדים יכלו להרגע.

בוצ'קובסקי, מקריח מעל למצח, מספר שמשפחת אברמוביץ' ניסתה לשלב את יוצאי מזרח־אירופה . בתפקידי ניהול. בוצ'קובסקי מצדיק את הנטייה: הם תמיד רצו אנשים משלנו. הרצון לעבור, הבדיחה ביידיש, אפילו הגפילטע פיש בכל הכינוסים, בבנק הזה הרגשנו תמיד כמו במשפחה אחת גדולה.

בנק אברמוביץ' בירושלים, סניף ראשי, מנהלי המחלקות, השמות: סדובסקי, סוסנובסקי, שמטנסקי, ליבוביץ'. בסך הכל 22 מנהלים, אשה אחת, שני ספרדים, השאר אשכנזים טהורים, דור עשירי ולעיתים יותר.

הקטע הנ"ל איננו שלי. העתקתי אותו, כמעט מלה במלה מ"ידיעות אחרונות" יום שישי: "ספרדים באים" (18.7.86). כתב אותו גדי בלטיאנסקי (!?) החלפתי רק את השמות הספרדים באשכנזים ואת המלים יידיש בלאדינו. זה הכל. כאשר התפרסם הקטע בעיתון חיכיתי. הייתי בטוח שלא יעברו על כך בשקט. בנק המורה בריש־גלי שהוא בנק "ספרדי", שהוא נותן העדפה לפי ארץ המוצא? המוכן לסבול בקרבו מנהל הנושא את השם ליברמן רק בזכות זה שאשתו ספרדיה והוא לא יודע מלה יידיש. הייתי בטוח שמישהו יתרגז. שום דבר. אז עשיתי כאן תרגיל קטן. תארו לעצמכם שבנק הפועלים היה מתגאה בכך שהוא קולט רק יוצאי גרמניה. רק תארו לכם את התגובות.

■

רפאל רקנאטי — איש כבוד

לאדון רפאל רקנאטי יש כבוד עצמי. כך הוא סיפר לכל העולם. "הציעו לי, להתפטר מהתפקיד: אבל להמשיך ולשלוט. לא הסכמתי, דחיתי פתרונות מן הסוג הזה כבוד". כן, בכבוד. עד היום בו החליטה הממשלה לקבל את המלצתו של נגיד בנק ישראל ולהדיח את מנכ"ל בנק דיסקונט. למצער מיהר האדון רפאל להתפטר... מתפקידו כמנכ"ל הבנק. אבל לא התפטר מעמדת המפתח שלו כחברה בעלת השליטה בבנק דיסקונט, חברת איי־די־בי. מכאן ימשיך אדון רפאל לנהל את עסקי הבנק כאילו לא קרה שום דבר.

אבל אדון רפאל הוא איש של כבוד.

א־פרופו צמיחה

"נו", אומר לי בתרועת נצחון, עמית נלהב, "התכנית הכלכלית הצליחה, או לא"? ודאי שהצליחה אני אומר לו: עשרות אלפי עובדים מן הסקטור הציבורי פוטרו. שונה לחלוטין מבנה המשק. הסקטור העסקי גדל ואילו הסקטור המתוקצב הצטמצם באחוזים נכבדים. האבטלה יורדת פלאים במיוחד בענפים היצרניים ובאזורי הפיתוח. למרות שהגרעון המקומי ירד מ־14% לשלוש עדיין יש אינפלציה שנתית של 25%. היצוא יורד כל הזמן, היבוא עולה כל העת. הגרעון המסחרי ללא דלק הורע. ההשקעות המשקיות, במונחים כספיים קטנו בכ־50% בשליש הראשון של 86 לעומת התקופה המקבילה אשתקד. החקלאות נמצאת במשבר החמור ביותר שהיתה בו אי פעם ואין מושיע. השנה הנוכחית היתה שנת שיא בהגירה (סליחה בירידה) מן הארץ. בולטו בין היורדים בעלי מקצועות מקצועיים, מהנדסים, רופאים, טכנאים וכוח עבודה מקצועי. החיסכון הלאומי נמצא בנסיגה והצריכה גדלה.

כן, ואת העיקר כמעט שכחנו — הצמיחה. כדי נשכילה עשו את כל העסק, ובכן הצמיחה...

בקרקס
עדנה רזי

חיי־אמין של פרס

כל העם היושב באוהל הקרקס ומחכה למופע הגדול, בסוף הערב יופיעו שני לוליינים במספר שלא היה כמוהו בתולדות הקרקס. אחד הלוליינים ייתלה ברגליו במהופך על נדנדת ברזל קטנה במרומי האוהל, כשראשו אל רצפת הבטון. חברו הלוליין יזנק מן הנדנדה שלו באוויר ויתפוס את ידי הלוליין הראשון וכך ימשיכו להתנדנד באוויר. תוך כדי נדנוד גופותיהן באוויר כשאחד תלוי ברגליו ומחזיק את חברו בידיו, יבצעו השניים החלפת נדנדות.

התרגיל הזה מצריך ריכוז מירבי, פיספוס קל של אחד הלוליינים והוא עלול להישמט וליפול לגובה רב על רצפת הבטון. התרגיל הזה נחשב לקשה ומסובך מאוד, אפילו יותר מן הטרפז ומן הטרפז הכפול. לכן נהוג בדרך כלל לבצע את תרגיל הרוטאציה בתנאים של זהירות מירבית, עם רשת הפרושה מעל הרצפה. הפעם יבצעו הלוליינים את תרגיל הרוטאציה ללא רשת וזאת לפי דרישתו של הלוליין פרס. פרס חשש שאם יתבצע התרגיל מעל לרשת הוא יראה בלתי אמין.

לאמינות במופעי קרקס יש חשיבות מרובה. ברגע שהלוליין או הקוסם בקרקס מאבדים את אמינותם מתחיל הקהל להשתעמם ועוזב את אוהל הקרקס. הקהל דורש תמורה מלאה לכספו. הוא רוצה מתח ודרמה, הקהל יודע שחוסר אמינות פוגע בדרמה, מנתק אותו מן הנעשה על הבמה ומחזיר אותו אל המציאות שמחוץ לאוהל הקרקס. לכן האמינות היא תנאי הכרחי להתנתקות מן המציאות. הקהל רוצה שחקנים טובים ואמינים. שחקנים אמינים הם אלה היודעים את תפקידם. הם אינם מבלבלים את אוהל הקרקס עם המציאות. הם מתייחסים בכבוד אל קהל הצופים שלהם וממלאים אחר ציפיותיו. הם יודעים שהם משתתפים במופע בידור ובמופע בידור בלבד. ללוליין כמו שמעון פרס יש בעיה. הוא איננו אוהב להכיר בעובדה שהוא לוליין בקרקס. הוא מנסה לשכנע את הקהל שאיננו לוליין וכך הוא מאבד את אמינותו. הקהל מתחיל להשתכנע שאכן האיש העושה כל מיני תנועות מסובכות באוויר איננו לוליין אמיתי. הקהל מרגיש עצמו מרומה. קנו כרטיס לקרקס ומצאו את עצמם באולם הרצאות. שמעון פרס אינו מבין זאת ועל כן ככל שהוא מתאמץ יותר להיות אמין, כך הוא נכשל יותר. הקהל בקרקס יודע שכל שאר המופעים לפני המספר הגדול של הערב, הם רק כדי לשמור על המתח והערנות. פרשות מודעי למיניהן, פרשת השב"כ ופרשת המלך חסן הם מופעים משעשעים, אך בלתי חשובים. הנה עוד מעט יגיע הרגע הגדול של הערב. שני הלוליינים מתכוננים לקראת התרגיל המפחיד. הקהל מתוח כקשת. האם יצליח שמעון פרס להחזיק בידיו את יצחק שמיר כששניהם מתנדנדים, או שמא הוא יישמט ויפול? האם יפלו שניהם? האם יצליח הלוליין שמיר להגיע אל הנדנדה ולתפוס אותה בזמן? האם באמת לא יפרשו רשת ברגע האחרון? מבולבלים? חכו עד לתורה של הרוטציה ועד אז נמשיך להשתעשע במופעי הביניים.

* * *

בעיני מי צריך להיות שמעון פרס אמין? בעיני מצביעי הליכוד, כמובן. עם מצביעיו של המערך אין לפרס בעיות אמינות. השאלה היא מדוע שמעון פרס אינו אמין בעיני מצביעי הליכוד, והאם אמינות באמת כל־כך חשובה להם. הרי קשה לטעון שכל מועמדיהם מצטיינים באמינות. למשל מועמד מספר אחד, יצחק שמיר. האם הוא אמין? האם למשל בפרשת השב"כ נתגלה כאמין? התשובות לשאלות אלה, חוששני, מחזירות אותנו אל הקרקס. את מבחן האמינות בקרקס עבר יצחק שמיר ואפילו בהצטיינות.

■

מיוזיקלס, פנטזיות, מלודראמות

דני ורט

סגנון וצבע, אמנות ויופי

וינסנט מינלי, אחד מגדולי הבמאים של הוליווד — נפטר לפני שבועיים ● על דרכו בקולנוע, על ז'אנר שיצר, על סרטים שביים

ג'ודי גארלנד ומרגרט אובריין ב"פגוש אותי בסנט לואיס" בבימויו של מינלי, מגדולי מעצבי המיוזיקלס

לפני כשבועיים הלך לעולמו במאי הקולנוע וינסנט מינלי. פעם נחשב מינלי אחד מגדולי במאי הוליווד. היום הוא מוכר יותר להסטוריונים ותלמידי קולנוע, לכל היותר — לאלה הבקיאים ברכילות, כמי שהיה בעלה של ג'ודי גארלנד וכאביה של בתם המשותפת, השחקנית־זמרת ליזה מינלי.

בימי זהרו אכן נודע כאחד הבולטים בבמאי הקולנוע האמריקני, אחד היוצרים המכובדים והרציניים גם בעיני אנשי התעשייה הקולנועית. הביקורת עליו היתה שנויה במחלוקת וידעה עליות וירידות. בשנות הארבעים הותקף בידי הביקורת האמריקנית משום שלדעתה העדיף את הסגנון, את זוויות ותנועות המצלמה על פני התוכן או הדיאלוג. בשנות החמישים היה לחביבה של הביקורת הבריטית, זו של כתבי־העת "סיקוונס" ו"סייט אנד סאונד", שנציגיה היו, בין היתר, לינדסי אנדרסון, קרל רייז וטוני ריצ'רדסון (מי שהיו לבמאים מעצבי ה"קולנוע החופשי" וסרטי הריאליזם של "כיור המטבח"). אלה שיבחו את סרטיו המוזיקליים.

בשנות השישים קם דור חדש של מבקרים בריטים שהתרכזו סביב לכתב־העת "מובי" (ביניהם מארק שיבס ופול מיירסברג), ואלה הפכו את מינלי לאחד מאליליהם, הפעם — בזכות המלודרמות שלו. המבקר האמריקני אנדרו סאריס, שהביא את בשורת תורת ה"אוטר" (תיאוריית המחבר) לארה"ב, ציין בספרו "הקולנוע האמריקני", שמינלי העדיף את היופי על פני האמנות. הביקורת של הצרפתים על מינלי, אף היא היתה שנויה במחלוקת. העריכו אותו דוגלי ה"אוטר" בשנות החמישים, אבל מבקרים חדשים של ה"קייה דה סינמה" האשימו אותו, בשנות השבעים, במניירזים ובכך, שהוא "אוטר מזוייף".

דיון בקולנוע האמריקני הקלאסי לאור ההתפתחויות בתחום חקר הז'אנרים, מרתק יותר כשעוסקים בבמאי ז'אנר מובהקים של מערבונים, סרטי גאנגסטרים או "פילם נואר", החל מבמאים גדולים כג'ון פורד או הווארד הוקס וכלה בבמאים פחות ידועים — מאשר ההתעסקות בקולנוע הצבעוני רב הפאר של מינלי, ואף על פי כן: כבודו של מינלי במקומו מונח, לפחות כאחד המעצבים הגדולים של הסרט המוזיקאלי, כמי שהחדיר רוח רעננה לז'אנר המוזיקלי בקולנוע בעשור הגדול האחרון לקיומו: יוצרים בסבב גדול של מינלי אין היום בקולנוע האמריקני.

וינסנט מינלי נולד בשיקאגו ב־1913 (בעייה מתעוררת לגבי גילו: עם מותו פירסמו סוכנויות הידיעות שהיה בן 83, אך על פי מרבית הפרסומים בכתב היה רק בן 73 במותו) למשפחת בדרנים. בגיל שלוש החל מופיע בלהקת הוריו בהצגות וודוויל, "האחים מינלי". בגיל 16 החל לעבוד כעוזר־צלם וכמעצב חלונות ראווה. אחר כך פנה לעיצוב תפאורות בתיאטרונים מוזיקליים והגיע לעיצוב תפאורות למחזות־זמר ידועים בברודוויי והתמנה למנהל אמנותי של הרדיו מיוזיק־הול בניו יורק. בשנות השלושים התקרב לאמנות המודרנית והתיידד עם אמנים כמאן ריי והנס ריכטר. השפעת הסוריאליזם עליו בולטת מאוחר יותר, כשהחל לביים סרטים.

ימי המיוזיקל הגדולים

ב־1937 הגיע לראשונה להוליווד, כשחתם על חוזה עם "פאראמונט", אבל כעבור חודשים אחדים שב לברודוויי, בגלל חוסר מעש. ב־1940 הוזמן שנית להוליווד, בידי המפיק ארתור פריד.

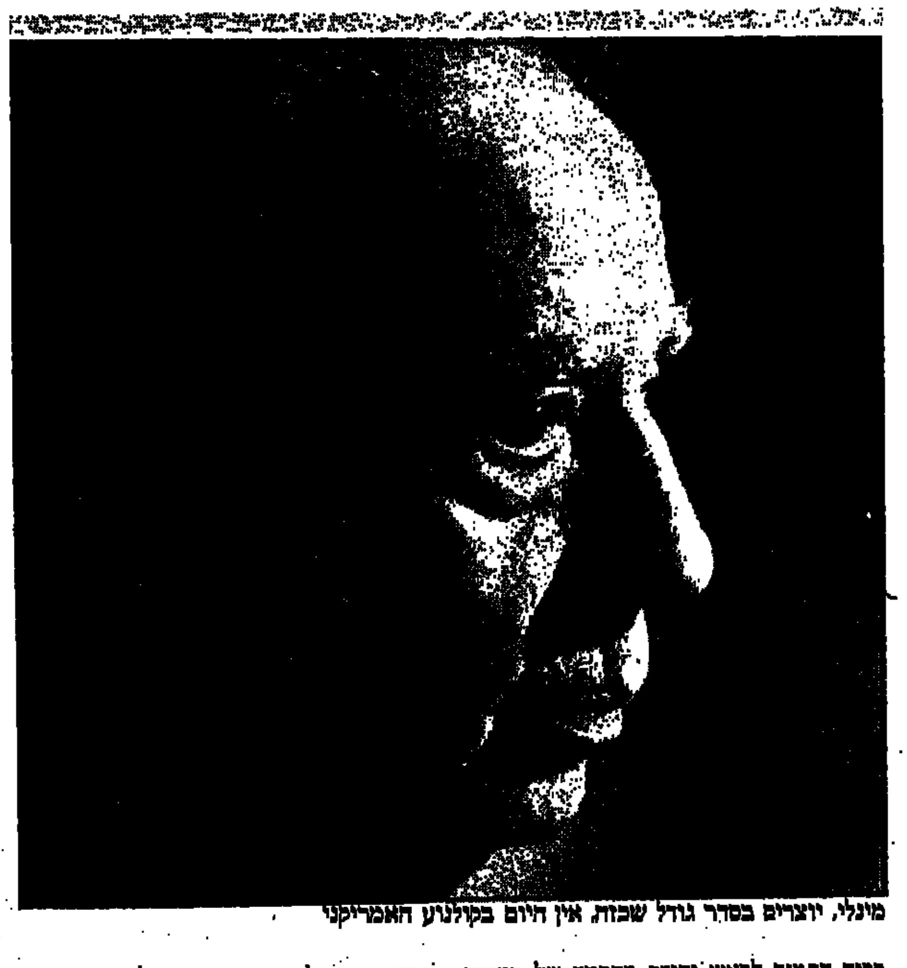

מינלי, יוצרים בסדר גודל שכזה, אין היום בקולנוע האמריקני

פריד התמנה לראש יחידת ההפקה של סרטים מוזיקליים בחברת מ.ג.מ. והיה אחראי מאחורי הקלעים לפריחה הכבירה של הסרט המוזיקלי של מ.ג.מ. בשנות הארבעים והחמישים.

החברה ברשות פריד השתלטה על הבכורה ההוליוודית בתחום הסרט המוזיקלי, המיוזיקל הקולנועי היה לביטוי מובהק ביותר של החברה באותן שנים. פריד הפיח רוח חדשה בז'אנר העתיק הזה. לשם כך גייס קבוצה גדולה של כשרונות צעירים. מינלי היה האיש שהביא את השחקן והכוריאוגרף ג'ין קלי, את הבמאים והכוריאוגרפים סטנלי דונן וצ'רלס וולטרס. הוא היה אחראי לצמיחתה של ג'ודי גארלנד וגם שיתף פעולה עם ותיקים יותר, כגון הכוריאוגרף האגדי בסבי ברקלי וגדול רקדני הבר, פרד אסטייר.

לאחר בימוי כמה קטעים מוזיקליים בסרטיהם של אחרים, ביים מינלי את סרטו הראשון, ב־1942 — את "ביקתה בשמיים", זהו מיוזיקל נאיבי על התבלטויות בין גן־עדן לגיהנום, שייחודו בצוות השחור שלו — כולם כושים: אתל ווטרס, לינה הורן ולואי ארמסטרונג בתפקיד משנה. במהלך הקריירה הקולנועית שלו ביים מינלי 33 סרטים, ולמרות התווית של במאי סרטים מוזיקליים — רק תריסר מסרטיו היו סרטים מוזיקליים. את כל סרטיו, להוציא שלושה, ביים עבור מ.ג.מ. סרטו החשוב והגדול הראשון היה השלישי — "פגוש אותי בסנט לואיס" (1944), בכיכובה של ג'ודי גארלנד, שהיתה לרעייתו שנה לאחר השלמת הסרט. כאן שילב היבט נוסטלגי עם שירים, ועם סיפורה של משפחה בורגנית בסנט לואיס של 1903, סמוך לפתיחות הירידי העולמי. שימוש מרהיב בצבע ובתנועות מצלמה, שנהפכו לסימני ההיכר שלו, בצד סיפור אנושי, אפיזודי, אמריקני טהור.

בסרטיו השתתפו גדולי המחזמר הקולנועי, בין היתר — גארלנד, פרד אסטייר וג'ין קלי, אי־אפשר לתאר את מינלי מביים סרטי ז'אנר כמערבונים, או סרטי פשע, גדולתו היתה בהעניקו היבט חדש לסרט המוזיקלי: לא עוד סרט שעילתו היא תירוץ לקטעים המוזיקליים, אלא שלמות אמנותית לעצמה, צירוף מושלם בין הדמיוני והחלומי והמציאותי ליצירה קולנועית אחידה. במציאות זו השירים והריקודים אינם מנותקים מהעלילה, כמו ב"מיוזיקל של מאחורי הקלעים", שבו הם חלק של מופע בימתי, אלא חלק אינטגרלי מהעלילה שבאמצעותם מבטאים הגיבורים את רגשותיהם ואת מאווייהם הכמוסים.

השימוש בקטעי חלום היה למאפיין בולט בסרטיו. כאן ניכרו גם ההשפעות האמנותיות עליו, החל מסוריאליזם בקטע החלומי ב"יולנדה והגנב" (1946), וכלה באימפרסיוניזם בקטע הבאלט הארוך שחותם את "אמריקני בפריז" (1951), שבו ג'ין קלי רוקד בתפאורות פריזאיות על פי ציוריהם של רוסו, טולוז־לוטרק או ואן־גוך. בסרטיו המוזיקליים בולטת גם משיכתו לאקזוטיקה (אקזוטיקה אולפנית): "יולנדה והגנב" מתרחש בדרום אמריקה דמיונית, "מקוקו השודד" ("הפיראט") — באיים הקאריביים, "אמריקני בפריז" ו"ג'יג'י" — בפריז מסוגננת מאוד, "בריגאדון" — בנוף סקוטי חלומי, ו"קיסמט" בבגדד של אגדות אלף לילה ולילה. בכך נבדלים סרטיו של מינלי מאלה שנוצרו במקביל באותה תקופה בידי ג'ין קלי וסטנלי דונן, צמד היוצרים הבולטים הנוספים של מ.ג.מ., שסרטיהם כמו "יום אחד בניו יורק" או "שיר אשיר בגשם" — הרבה יותר עממיים וארציים מהפאר וההדר הפנטסטיים בסרטיו של מינלי.

סרטים פנטסטיים ומלודראמות

כאמור, לא רק סרטים מוזיקליים יצר מינלי. הוא ביים מספר קומדיות שנונות ומקסימות, שהבולטת בהן היא "אבי הכלה" בכיכובם של ספנסר טרייסי וליז טיילור. אבל במיוחד ראויות המלודרמות שלו, בהן מלודרמות פסיכולוגיות כגון "זרמים תחתיים" ו"קורי עכביש", וכן מלודרמות על רקע תעשיית הקולנוע — "הרע והיפה" ו"שבועיים בעיר זרה", ובעיקר — שלוש המלודרמות הגדולות "אחרים באו במקומה", "הביתה מן הגבעה" ו"שלושת פרשי האפוקליפסה". תחום זה ביצירתו מרתק לא פחות מסרטיו המוזיקליים, בהם הביא לקיצוניות את ראייתו המוסרית והאסתטית, והם ראויים לדיון ביקורתי ומחקר מקיפים ומעמיקים.

מינלי ידע גם כשלונות. אחד מהם כשלון די מפואר: הנסיון לשחזר את חיי ואן גוך בביוגרפיה הקולנועית "התאווה לחיים". כאן שוב בולטת יכולתו בשימוש בצבע, הפעם בהתאם לציוריו של הצייר הגדול. כשלון אחר שלו, אולי מוטב שיישכח — "אהבה למבוגרים בלבד", עם הזוג ליז טיילור וריצ'רד ברטון.

בשנות השבעים הוא ניסה, ללא הצלחה, לשוב לקולנוע עם סרטיו "ביום בהיר אפשר לראות לנצח" (1970), בכיכובם של ברברה סטרייסנד ואיב מונטאן, והסרט האחרון שביים "נינה" (1976) עם בתו ליזה מינלי ואינגריד ברגמן בתפקידים הראשיים. שני סרטים אלה, שנכשלו בקופה, היתה בהם תזכורת לגדולתו. גם כאן בא לידי ביטוי המתח שבין המציאות לפנטסיה, הנוסטלגיות־מלנכוליות שלא נעלמו אף מסרטיו [illegible] שביים.

ההתנגשות שבין האמנותי להוליוודי מצטיירת באופן מלבב בסרטו "קרון הלהקה" (1953), אחד מסרטיו הטובים ביותר, ואולי אחד הסרטים המוזיקליים הגדולים שנוצרו מעולם. כאן מבקש במאי מגלומן להעלות גירסה מוזיקלית ל"פאוסט". במקרה זה, דווקא התפיסה ההוליוודית מנצחת, הנסיון המנופח נכשל והרעיון האמנותי מושלך לטובת רוויו מוזיקלי טהור על פי המסורת ההוליוודית, שבה, בין היתר, גם פרד אסטייר וסיד צ'אריס משתתפים בבאלט על פי סיפורי הבלש הפרטי — והוא פרודיה על סרטי הפשע ההוליוודיים. ■

דפים לספרות

באספת־עם יעץ הפילוסוף הקיני אנטיסתנס לאנשי אתונה להחליט בהצבעה שחמורים הם סוסים. כשהשיבו לו שהדבר מנוגד לכל הגיון אמר: "אבל נמצאים בקרבכם אנשים שמכהנים בכהונות־ציבור שלא למדו דבר וכל הכשרתם לכך היא הצבעתכם בלבד." וכשאמרו לו: "אנשים רבים משבחים אותך," השיב: "למה? האם עשיתי משהו רע?"

דיוגנס בן לארטס

— ספר חדש בסדרת "הספריה", הוצאת הקיבוץ המאוחד/ספרי סימן קריאה/בתר

אברהם ידידיה

חבר ויריב — ומה עוד?

מתתיהו מינץ, חבר ויריב, יצחק טבנקין במפלגת פועלי ציון 1905 — 1912

הוצאה: יד טבנקין מכון טבנקין לחקר ולימוד הקיבוץ, הוצאת הקיבוץ המאוחד, תשמ"ז 221 עמ' (כולל נספחים ומפתח שמות)

לא נכחיש: חיכינו לה, לביוגראפיה על אודות יצחק טבנקין. החולקים על דרכו, כמו גם מעריציו (אלה ואלה אינם מעטים), סבורים, שראוייה האישיות המשפיעה הזו, שתוקדש לה עבודת מחקר שיטתית ונקיה מפניות. דומה, שבשנים האחרונות מתחזק מעמדה של הכתיבה ההיסטורית, המעמידה במרכזה את ה"גיבור" וצרה את הסיפור על פי מידותיו. ד. בן־גוריון, מנהיגה של מפא"י ומייסד המדינה (כון) זכה אליו כתיבה ביוגראפית, וגם ברל כצנלסון, שנחשב לאידיאולוג של מפלגה זו ומבטא את "מצפונה הפוליטי", זכה להארה מקפת. על רקע זה נתבקשה ממש תשובתם של "התנועה לאחדות העבודה" והקיבוץ המאוחד, שעוצבו רעיונית ברמותו של יצחק טבנקין, בחינת מהו "כרטיס הביקור שלכם"? "יד טבנקין" והוצאת הקיבוץ המאוחד, ששמו להם למטרה להאדיר את מורשתם ההיסטורית, העלו גם את יצחק טבנקין על המפה הביוגראפית. והתוצאה המונחת לפנינו: סיפרו של החוקר פרופ' מ. מינץ, "חבר ויריב, יצחק טבנקין במפלגת פועלי ציון 1905 — 1912".

לא איש אשכולות

איזוהי דמותו של י. טבנקין, כפי שמצטיירת למקרא הספר? נראה, שאין התמונה גורמת נחת שובעה לאוהדיו, אף כי אין הדברים ניכתבים על דרך ההנצחות או הגינוי. מוודאי, אין מדובר באיש אשכולות, המותר להרחיב את אופקיו הלימודיים־העיוניים בכל מחיר; כן מתקשה הביוגראף להעריכו כמתנגד המסור למשפחתו־אימו ומסייע לה מבחינה כלכלית. גם העשייה הציונית שלו איננה מלמדת על רציפות, או על היותו במוקדי ההכרעה במפלגה לאורך־זמן. אופנות היחסים עם ידידיו — יש בה כדי לעורר מחשבות מסויימות: דומה, שההערצה ל"רב" וההתמסרות הכטלנית כצילו, היו מעין תנאי מוקדם כדי להימנות עם חבריו של טבנקין המתבגר; ההשכלה הפוליטית־מנטאלית שצבר עד לשנות בחרותו תרמה מעיקה לדילול ניסיונות התבטאות בכתב ולהיעדר מיסוד שיטתי ומסקני של תפיסותיו התיאורטיות.

אבל גם צד שני יש למטבע, והצרור בהחלט עשיר: טבנקין, כנראה, כדמות בעלת כאריזמה, שינקה את כושר השכנוע הרב שלה מיופי, מקסם אישי ומכישרון נאום בעל אופי אסוציאטיבי משהו, מתחכם. בימי מלחמת ה"מלים" והרעיונות על נפשו של הנוער היהודי, הבוחר דרכים חלופיות לציונות, שימשו תכונות אלה גם "בכס לאומי". נטייתו של י. טבנקין לעצמאות מחשבתית ולמעורבות חברתית־פוליטית, וכושרו להנהיג את האחרים, הפכוהו כבר מגיל צעיר למייסדן של מעין תנועות־נוער, הנושאות אופי לאומי.

יש להעריך את מ. מינץ, שידע להציג תמונה מאוזנת של טבנקין הצעיר, שמן הסתם לא החמיאה לכוונות שולחיו (של הכותב...) רק צעד אחד מכאן אל המסקנה, כי י. טבנקין, מייסדה של "שושלת" רבת־אנפין בתנועה הציונית, איננו עשוי מאותו קליבר של ב. בורוכוב, ד. בן־גוריון, ב. כצנלסון, מניה שוחט ועוד. מי שבנה לו "מיתוס טבנקין", חש כאילו ניבגד, בהיותו מעומת מול גיבורו, באופן בו מביישים, כביכול, נעוריו של טבנקין את זקנתו... עם זאת צריך להביא בחשבון, שהציפייה הכמוסה בלב רבים להעריך אישים ומפעליהם, כסימני־דרך של הצלחה, כרשת של תכונות טמירות, הינה בלתי־ציונאלית ובלתי־מוצדקת. צריכים אנו להסכין לכך, שאין "תחום המושב" היהודי של ראשית המאה העשרים דומה לבית אצולה בריטי, בו מעבדים את אנשי העתיד... אולם, גדולתו של ה"תחום" המגמה בכך, שכעיתוי היסטורי מסויים שימש חממה לצמיחתו של דור, שידע להתעלות ולמצות עצמו וליצור דרך חדשה בלאומיות היהודית, דווקא בהיקרעו מאותה מסגרת טריטוריאלית. יצחק טבנקין הפך אחד ממבטאיו החשובים של התהליך הזה וידע להפיק מעצמו בהקשרים הפוליטיים, הרעיוניים וההברתיים, שזימנה לו ארץ־ישראל עם עלייתו בשנת 1912.

חד"ת וחתנ"ך במשנת טבנקין

מ. מינץ הרחיב בסיפרו את תחומי הדימיון והשוני ב"פלשתיניזם" שבין ב. בורוכוב לבין י. טבנקין. כן הפליג לניתוחים מורכבים של תוכני היריבות הרעיונית, שבקרב חוגי השמאל היהודי, ועדות מפלגתיות. — אף הן זוכות לסיקור נירחב. מצד שני חסר הקורא תשובות לכמה מן העניינים הבסיסיים הרבה יותר ואשר נוגעים להתגבשות תפיסתו של טבנקין הצעיר. הנה למשל, ישנה חשיבות לשאלה, מהו מישקלם של חד"ת וחתנ"ך בהיווצרות יחסו האמוציונאלי לארץ־ישראל? האם עובדת היות טבנקין האידיאולוג "מצמד" ב"פלשתיניזם" כבעל מימד פונדמנטליסטי (כלומר — העדפה עקרונית של א"י על פני כל טריטוריה אחרת, מקורה אך ורק בנטייה ציונית צרופה, מתוך ניתוח המציאות היהודית בכלים משוחזים, או שנילווים לכך גם גירויים ותחושות אי־רציונאליים, "רומאנטיים"? נקודה בלתי־מובהרת נוספת בספר מתמקדת בתפיסתו הציונית של "טבנקין המתחיל": האם אימץ מבראשית גישה לאומית בעלת מרכיב סוציאליסטי חזק, או שהחל את דרכו כציוני "סתם" (נוסח "חובבי־ציון"), ורק אחר־כך נידרף לפרוגראמה בעלת תוכן סוציאליסטי וכיצד התרחש מעבר זה?

שאלה אחרת בה מגששת הביוגראפיה בערפל, מתייחסת למרכיב [illegible] של העלייה השניה. הציונות שהתאפיינה בגרעין חברתי חזק, היוותה לגביהם לא רק אידיאולוגיה לשמה, אלא מעין התגלות ריגשית, שהשליכה על דפוסי חייהם הישנים. אנשי העלייה השניה החלו בוחלים במקצוע המיסחר (שחלק בלתי־מבוטל של המפרנסים היהודים עסק בו), התנסו בעבודות חדשות, עשו נפשות לשפה העברית וכיו"ב, וכל זאת מתוך אוריינטציה עתידית לארץ־ישראל. ומה על "יצחק שלנו"? האם חש גם הוא ב"גלגול" אישיותו, או שמא דבק בחיים זעיר־בורגאניים? אם נאמר, שבקרב אנשי העלייה השניה, רומאנטיים ביותר מרכיבי המרד (בהורים כחברה, כדת, באידיאה), היה מקום מצידו של מחבר הספר להידרש לסוגיה, כיצד "מתיישבים" מימרים אלה על י. טבנקין.

עוד נזכיר את פרשת ההחלטה על עלייתו לא"י. טבנקין הינו אחד מוקפי העלייה השנית, והמרובה, כמובן, הוא בגילו, בעובדת היותו באמצע שנות ה־20 לחייו, ובשנה המאוחרת בה עוזב את הגולה, 1912. מה דוחף אותו לצאת? האם עמדה אידיאולוגית גרידא? אם כן, מדוע לא הקדים, כמרבית חבריו? אולי יש להעניק משנה חשיבות לענין "שולי", כמו המשבר האישי המתמשך, אשר מאיר למסע את א"י כאלטרנטיבה להשתכשכות בבעיותיו. אם כן הדבר, אין זו עלייה לשם "הצלת העם והמולדת". הילוקי־קריעות בין משמעות הביוגראפיה בין טבנקין האידיאולוג לבין חבריו ומתנגדים במפלגת "פועלי־ציון" ומחוצה לה אינם יכולים לשמש כתחליף לעיסוק בבעיות כוללות יותר. שאלות אלה, שהוצגו כאן ונותרו בספר ללא מענה — יש להן מימד תובעני, כאשר הן מבהירות מה ה"מצפן" המכוון את גיבור הספר.

ההיסטוריה — וסגולת השימון

האם מוצדק להקדיש כרך שלם לתיאור פרק הזמן המסתיים בשנת 1912? המחבר טורח להבהיר, כמענה כמתנצל, שאין תקופה זו משמעותית ביותר, (בחינת תקופה פורמטיבית) להבנת המשך פעילותו של י. טבנקין בארץ־ישראל. כן מתברר, ש"חומר הגלם" שעמד לרשותו, משמע הניסמכים ההיסטוריים הרלבנטיים, לוקים בדלילות־יתר וכמעט מלכתחילה גרמו ל"הטלת וטו" על מיפוי מדוקדק של מסכת חייו של טבנקין הצעיר. אופיו של גיבור הספר, המעדיף את המלה המדוברת על פני הכתובה, את הספונטאניות והקשר הישיר, היקשה עוד יותר על מתיחתה של יריעה מסודרת. מ. מינץ מודע, כמובן, לקשיים אלה העומדים בדרכו, ודווקא משום כך גוברת התמיהה על האריכות היתרה של המוצר שהוציא מתחת ידיו. הספר עמוס תילי־תילים של השערות, ומצד שני ניכרים בו חללים רבים, ולא תמיד מתקבלת תמונה זורמת וחיה, שהקורא הנבון יכול "לרוץ" עימה. הדמות המתוארת חסרה "ויטמינים", כך שהמיפגש עם הספר וגיבורו הראשי רחוק מליצור התפעמות חווייתית.

אוטוביוגראפיות שניכתבו על ידי בני העלייה השניה, (או כפי שנמסרו מפיהם), על פרק הזמן המסתיים בעלייתם לא"י (ובכך עוסק גם סיפרו של מ. מינץ), נקראות בנשימה עצורה ממש די אם נזכיר את המותחן הפנטאסטי של מניה שוחט, את סיפורו המרגש ביותר של שלמה לביא, או את הספר הרגיש והעדין "שנה ראשונה" של שלמה צמח. לעומת זאת, מחקרים היסטוריים מטיבעם (והרעו) מתכרכים ברובם בסגולת השימון והלאות שהם נוסכים אצל המעיין ההדיוט, שרוצה להציץ, אבל מיד ניפגע... וההיסטוריה שתיכתב מחר הלא היא ההווה המרתק של ימינו אנו, העמוס פרשיות מעניינות. אדרבא, המחקר ההיסטורי מגלה, שההליכים והאירועים כפי שקרו, (עד כמה שניתן להשתמש במונחים אלה) — עשירים הם ופורצים לעיתים גם את מסגרות הדמיון האנושי. האם עומד עדיף הכתיבה המדעית, בניגוד לכתיבה הסוראלית? הביוגראפיה "ברל" כבשה את ציבור הקוראים והשתכפלה במהדורות נוספות, גם משום שידעה להשיב על שני הקריטריונים שהזכרנו. נידמה, של"חבר ויריב" נועד גורל שונה. אין ספק, ביוגראפיה זו תואמת את "כללי המישחק" של חקר ההיסטוריה, אבל הקריאה בה — למרבה הצער — מייגעת.

עתה, משמתחיל ה"מרוץ הביוגראפי" להתאכלס, וגם י. טבנקין הולך ותופס את מקומו הראוי, כולם עוד יותר [illegible] מחקר חובק על אורות... מ. יערי, [illegible] לחיים ארוכים, כאחד ממייצגיו של "דור הנפילים" של התנועה הציונית, וכנושאו של "חיים יהודי" בישוב ובתנועות הפועלים בכלל, והוא עומד ב"מבחן הוכאות"...

האם "עודנו מתלבטים"...

עורך משנה אילן שיינפלד

בעריכת יעל לוטן

יגאל תומרקין

הכלבלב והצלב

היינריך היינה: "הים הצפוני"
הוצאת עם עובד, 1986

"אין ההינדים כה טיפשים, כפי שסבורים המסיונרים שלנו: הם מוקירים את החיות בגלל נשמת אנוש השוכנת בהם, להשערתם, וכשהם מייסדים בתי־חולים לקופים נכים ברומה לאקדמיות שלנו, הרי אפשר שבאותם הקופים שוכנו נשמותיהם של מלומדים גדולים, שעה שאצלנו ברור לגמרי שבכמה וכמה מלומדים גדולים תקועות נשמות של קופים".
היינריך היינה: "נורדני"
(תרגום ש. טנאי)

אפשר לומר שיש בו בהיינריך היינה מיזוג־הניגודים המפריה כל כך, המפריע כל כך. אפשר לומר: יש בו מן הבלתי־אפשרי העושה אותו למשורר גדול העומד מעל לזמן, למקום ולדת.

את היינה אפשר להגדיר במלה אחת — "אהבהשנאה".

יש בהיינה הרומנטיות והפאתוס האמיתיים, מבוקרים באירוניה־עצמית ובציניות. הוא אינטליגנטי, משכיל והומניסט עד כדי כפירה בעיקר, ובקיא ביהדות ובעובדות־החיים עד כדי כפירה והתנצרות.

ידיעתו את גרמניה שלו לפני ולפנים, גרמניה שאותה הוא כל־כך אוהב־שונא, הופכת אותו לסייסמוגראף רגיש שיש בו מן הנבואה וראיית־העתיד. פחדיו ותחיעתו מגלים אותו לצרפת, המשמשת לו מגדל־תצפית נוח לגעגועים, להערצה, פלאטפורמה לשילוח חיצים ללא־רחם בגרמניה שהוא מייסרה: מתייסר ומייסר. תכונות אלה הם החומרים היוצרים את האפשרות להשתמש במלים פשוטות ופרוזאיות, הבחירות בקפדנות, הנשקלות נכון, לומר באופן פשוט את הדברים הנעלים, היוצרים שירה גדולה.

בשירתו של היינה השפה הגרמנית היא מרכיב כל־כך חשוב: גרמנית פשוטה, לכאורה, לעיתים החלטית ורומנטית, לעיתים כה קצובה ולעיתים כה נמוכה, בוה וניקלה, לעיתים פונה העוקץ שבה החוצה ומכאיב לסביבה, לעיתים פונה העוקץ הישר אל לב המשורר. כאשר נוטלים את הגרמנית משירתו של היינה יש שקשה להבין במה גדולתו של המשורר. הוא הדין במחזורי השירה "הים הצפוני", שגדולתם לא בתוכנם אלא בחריותם ואי־חריותם — החופשית, במשקלם הנסתר כמעט. זו פעם ראשונה ששירה מטופלת בחופשיות שכזאת. כל תרגום ייראה כנתון בסד משונה של אנרכיה משקלית.

החופש של היינה בשפה ובכתיבה הופך לנטל שאינו ניתן לפתרון בתרגום. כל תרגום נראה חופשי וחוטא למקור. הרגשה שכזאת יש לי עם תרגומו של שלמה טנאי, שיש בו הרבה "עברית של שבת", אך לא סיבה למסיבה, ובכל זאת יפים וחשובים הם קטעי הפרוזה המעטים (כן ירבו), והשיר "שלום", החשוב מבחינה תוכנית על שני חלקיו. אגב, יש מהדורות בו מופיע רק חלקו הראשון של השיר. בעברית נקרא ונשמע השיר ישר כמתוך בית מדרשה של תרוה הקדושה מאווילה — מלא תום קדושה ואהבת ישו כריסטוס. במקור הגרמני יש מתק קיטשי קל שבו נתפסת האירוניה, כתאור של איקונה זולה — כאילו תאר משורר עברי את אהבת אלוהיו בציורים ובצבעים של רגלי שמחת־תורה, למשל.

אין לי טענה למתרגם. יש דברים שאינם ניתנים לתרגום אלא לטעימה בלבד. אך אפילו בכך דיינו. כן ירבו מתרגמי היינה, גם אם רחוב אלנבי בת"א לא נקרא על שמו.

שָׁלוֹם

הַשֶּׁמֶשׁ עָמְדָה בִּמְרוֹמֵי הַשָּׁמַיִם,
עֲטוּרָה עֲנָנִים לְבָנִים,
דְּמָמָה הָיְתָה בַּיָּם,
וּלְיַד הֶגֶה הַסְּפִינָה שָׁכַבְתִּי הוֹגֶה,
הוֹגֶה חֲלוֹמוֹת, וְנָם
וְלֹא נִים רָאִיתִי אֶת כְּרִיסְטוֹס,
גּוֹאֵל הָעוֹלָם.
בִּגְלִימָה לְבָנָה מִתְנוֹפֶפֶת
הוּא נָע כַּבִּיר וְעָצוּם
עַל פְּנֵי אֶרֶץ וָיָם;
רֹאשׁוֹ בִּמְרוֹמֵי הַשָּׁמַיִם
וְאֶת יָדָיו פָּרַשׂ לִבְרָכָה
עַל פְּנֵי אֶרֶץ וָיָם;
וּכְלֵב בְּחָזֵהוּ
נָשָׂא אֶת הַשֶּׁמֶשׁ,
הַשֶּׁמֶשׁ הָאֲדֻמָּה הַלּוֹהֶבֶת,
וְלֵב־הַשֶּׁמֶשׁ הָאָדֹם הַלּוֹהֵב
שָׁפַךְ אֶת קַרְנֵי־רַחֲמָיו
וְאֶת אוֹר חַסְדּוֹ
הַמַּאֲצִיל הַשְׁרָאָה וָחֹם
עַל פְּנֵי אֶרֶץ וָיָם.

צִלְצוּלֵי פַּעֲמוֹנִים מָשְׁכוּ אָנָה וָאָנָה
כְּרַחֲשֵׁי־חַג, מָשְׁכוּ כִּבְרַבּוּרִים
בְּמִקְלְעוֹת־שׁוֹשַׁנִּים אֶת הַסְּפִינָה הַמְשַׁיֶּטֶת,
מָשְׁכוּ אוֹתָהּ בַּעֲלִיזוּת אֶל הַחוֹף הַיָּרֹק,
מָקוֹם שֶׁדָּרִים אֲנָשִׁים בְּעִיר הוֹמִיָּה
רָמַת־מִגְדָּלִים.

אוֹ, קֶסֶם הַשָּׁלוֹם! מַה דּוֹמִיָּה הָעִיר!
נִרְגַּע הָרַעַשׁ הֶעָמוּם
שֶׁל פַּעַלְתָּנוּת הַבִּילָה, רַבַּת־לַהַג
וּבָרְחוֹבוֹת הַנְּקִיִּים, טְהוֹרֵי־הַהֵד,
פּוֹסְעִים אֲנָשִׁים, עוֹטֵי לָבָן,
נוֹשְׂאִים כַּפּוֹת־תָּמָר
וּבְעֵת שֶׁנִּפְגְּשׁוּ שָׁם שְׁנַיִם,
הִבִּיטוּ זֶה בָּזֶה בְּלֵב הוֹגֶה תְּבוּנָה
וְרוֹטְטִים בְּאַהֲבָה מִתּוֹךְ פְּרִישׁוּת מְתוּקָה,
נָשְׁקוּ זֶה לָזֶה בַּמֵּצַח,
וְנָשְׂאוּ עֵינֵיהֶם
אֶל לֵב־הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁל הַגּוֹאֵל
שֶׁהִקְרִין מַטָּה
בְּחֶדְוָה וּבְפִיּוּס אֶת דָּמוֹ הָאָדֹם
וְאָמְרוּ בְּבִרְכַּת־שָׁלוֹשׁ:
בָּרוּךְ יְהִי יֵשׁוּ כְּרִיסְטוֹ!

◇

אִלּוּ אֶת הַהֲזָיָה הַזֹּאת הָגִיתָ
מַה לֹּא הָיִיתָ נוֹתֵן בִּתְמוּרָה,
יְדִיד נַפְשִׁי!
שֶׁאַתָּה כֹּה חַלָּשׁ בְּרֹאשׁ וַחֲלָצַיִם
וְכֹה אֵיתָן בֶּאֱמוּנָתְךָ,
וְלַשִּׁלּוּשׁ אַתָּה סוֹגֵד בְּתֹם
וְאֶת הַכְּלַבְלָב וְאֶת הַצְּלָב וְהַכַּפָּה
שֶׁל הַפַּטְרוֹנִית הַנַּעֲלָה תְּנַשֵּׁק יוֹם־יוֹם
וְכָךְ שֶׁל חָסוּד עָלִיתָ מַעְלָה־מַעְלָה
וְנַעֲשֵׂיתָ יוֹעֵץ־חָצֵר וְאַחַר־כָּךְ יוֹעֵץ־בְּדִין
וּלְבַסּוֹף יוֹעֵץ בַּמֶּמְשָׁלָה,
בָּעִיר הַחֲסוּדָה,
מָקוֹם שֶׁפּוֹרְחִים הַחוֹל וְהָאֱמוּנָה
וְהַמַּיִם הַסַּבְלָנִיִּים שֶׁל הַשְּׁפְּרֶא הַקָּדוֹשׁ
מְטַהֲרִים אֶת הַנְּשָׁמוֹת וּמַחֲלִישִׁים אֶת הַתֵּה —
אִלּוּ אֶת הַהֲזָיָה הַזֹּאת הָגִיתָ
יְדִיד נַפְשִׁי!
הָיִיתָ נוֹשֵׂא אוֹתָהּ אֶל הַחַלּוֹנוֹת הַגְּבוֹהִים לְמִמְכָּר,
פָּנֶיךָ הָרַכִּים, הַמְפַרְכְּסִים
הָיוּ נְמוֹגִים בַּחֲרָדָה וְהַכְנָעָה
וְהוֹד מַעֲלָתָהּ
נִפְעֶמֶת, וּמַרְטִיטָה מֵעֹנֶג
הָיְתָה כּוֹרַעַת עִמְּךָ יַחַד בִּתְפִלָּה
וְעֵינֶיהָ, קוֹרֶנֶת אֹשֶׁר,
מַבְטִיחָה לְךָ תּוֹסֶפֶת־שָׂכָר,
כֶּסֶף מֵאָה טָלֶר בְּמַטְבֵּעַ פְּרוּסִי,
וְאַתָּה הָיִיתָ מְגַמְגֵּם פּוֹרֵשׂ כַּפַּיִם:
בָּרוּךְ יְהִי יֵשׁוּ כְּרִיסְטוֹ!

מיכאל לוין

הקנאות המוסלמית

עמנואל סיון
קנאי האיסלאם.
ספריית אפקים / עם עובד, 1986

על רקע חברה שסועה, הנאבקת על אופייה, מנתח עמנואל סיון את הסיבות והתהליכים, שהביאו מוסלמים צעירים, רובם משכילים, לראות באלימות את הדרך היחידה למאבקם. הספר מתמקד בעיקר במצרים, בסוריה ובלבנון ומרבית פרקיו דנים בקנאות הסונית.

אם במבט שטחי נראה לנו, כי האיסלאם נמצא בתהליך של התעצמות והשפעה גוברת, הרי שבקרב המוסלמים, ובעיקר בקרב החוגים היותר שמרנים, שוררת פסימיות הגובלת ביאוש. לגביהם נרחקת הדת לשוליים והופכת להיות לבלתי רלבאנטית בחיי העם. מתוך היאוש נולד האקטיביזם של הקנאים. הדרך היחידה — גורסים הרדיקאלים — להחזרת האיסלאם כגורם יחידי בחברה, היא מלחמה פוליטית כוללת, המצדיקה גם מרד בשלטון הכופר.

הדת כמשענת יציבות

הניצנים הראשונים לרדיקליזציה המוסלמית מתגלים באמצע שנות החמישים ובתחילת שנות השישים. מלחמת יוני 1967 מהווה נקודת מיפנה ביחסם של ההמונים אל הדת. בעקבות התבוסה חוזרים רבים — במצרים, בסוריה, בלבנון ובירדן — אל האיסלאם כאל משענת של יציבות במציאות מתפוררת.

אסירים דתיים מקרב האחים המוסלמים, שנאסרו בתקופת שלטונו של נאצר, לא הסתירו את קורת רוחם מכישלון הצבא המצרי. זו מהווה שינוי קיצוני בעמדת הרדיקאלים, שהחלו לראות במשטר בארצם את המטרה העיקרית לפעולותיהם, אשר רוחקת את המאבק בציונות ובישראל למקום נמוך יותר בסדר העדיפויות.

מלחמת 1973 והשלכותיה הביאו לחיזוק המגמה הקנאית. האופטימיות בעקבות המלחמה והמדיניות הכלכלית החופשית שלוותה בהשפעה מערבית, גרמו למערכת ציפיות גבוהה בעיקר בקרב הנוער המשכיל. התקווה לחיי שפע נוסח ארה"ב הרקיעה שחקים. הציפיות לא באו על סיפוקן והנפילה היתה קשה. אבטלה, הכנסה נמוכה, תנאי לימוד גרועים ותשתית עירונית מתפוררת יצרו תיסכול והרגשות קיפוח, אשר תיעלו חלק מתנועי המשכיל לחוגי הרדיקאלים.

הקנאים המוסלמים רואים במודרניות על כל היבטיה את האויב העיקרי של האיסלאם, מושגים כמו לאומיות, דימוקראטיה, סוציאליזם ופאן־ערביות מנוגדים לעקרונות הדת. על כן, טוענים הקנאים, יש למגר כל משטר, המבוסס על אידיאולוגיה זרה, השוללת את אללה כסמכות עליונה.

הקנאים, ולא רק הם, יוצאים בחריפות נגד המגמות הזרות החודרות למערכות החינוך והמשפט והמצמצמות את השפעת הדת.

החוגים השמרנים, ועל אחת כמה וכמה הקנאים, רואים בתוכניות הבידור, בבתי הקולנוע, במועדוני הלילה ובעיקר באמצעי התקשורת האלקטרוניים, את אבות הטומאה של ההשפעה המערבית. הסגידה לחמרנות, מתירנות והדוניזם הופכות את הדת לחסרת משמעות.

הדרך שמציעים הקנאים היא מרד במשטרים הערביים הכופרים. זוהי החלטה קיצונית ומהפכנית, כי על פי ההלכה המוסלמית אין זכות למרוד בשלטון כל עוד אינו כופר באיסלאם באופן גלוי. ההלכה המוסלמית גורסת, כי עריץ משטר מוסלמי כושל ומושחת על מלחמת אזרחים. בפני הקנאים עמדה ועומדת משימה קשה מבחינה אינטלקטואלית ורעיונית, שתיתן צידוק חוקי ומסורתי לדרך הפעולה המהפכנית לה הם מטיפים. עצם העלאת נושא המרד לוויכוח בחברה הערבית מהווה הישג לקנאים.

השלכות על ישראל

שני הפרקים האחרונים בספר נקראים בעניין רב. האחד מתייחס לשמאל הערבי ולעמדתו כלפי הגל הגואה של הקנאות. את גישת השמאל אפשר לתמצת כראייה מפוכחת וריאליסטית של המצב הפוליטי והחברתי מצד אחד וחוסר אונים להשפיע על המתרחש מצד שני. הפרק האחרון עוסק במהפכה האירנית והשפעתה, או נכון יותר חוסר השפעתה על הקנאים הסונים. הפרק פותח סדק צר, הנותן לקורא — על קצה המזלג — מושג על עיקרי המחלוקת בין הסונים לשיעים, האיבה ההיסטורית בין שני הזרמים, נסיונות ההידברות, והתקווה שהפיח חומייני לאחר הצלחתו והאכזבה שהנחיל לאחר מכן.

הספר מצייר לנו תמונה פאסימית של החברה הערבית בארצות השכנות: מאבק רעיוני חסר פשרות של קנאים דתיים, הסולדים מכל אידיאולוגיה מערבית והחולמים על הקמת ממלכה איסלאמית, שתשאב את סמכותה מ"השריעה" בלבד. הצלחת הקנאים תושפע, ללא ספק, מתהליכים פוליטיים כלכליים וחברתיים. העתיד הנראה לעין צופן בקירבו התפרצויות אלימות ועזעזים, שלבטח תהיינה להם השלכות ישירות ועקיפות גם על עתידה של ישראל.

בקיאות בהיסטוריה הערבית והמוסלמית מסייעת להבנת הספר, אך גם הדיוטות ימצאו בו עניין רב.

חנה עמית־כוכבי

הזולתן והזבנג

דוד שגיב
מילון עברי־ערבי לשפה העברית
בת זמננו
ארבעה כרכים. 1970 עמ'
(כולל הקדמה מאת פרופ' ששון סומך)

עד כה נאלצו לומדי העברית והערבית כשפה שניה כבית־הספר ובאוניברסיטה, כמו גם המתרגמים לסוגיהם, והקורא המשכיל בכלל, להסתפק במילונים עבריים־ערביים מיושנים, כמילונו החלוצי של אברהם אלמליח (1919) או במילונים בעלי היקף מצומצם יחסית, כמילוניהם של שמעון לנדמן (1970) ויחזקאל קוג'מן (1970).

מילונו החדש של דויד שגיב (1985), שמחברו השקיע בו 24 שנות עמל, מציע מידע נרחב ומאורגן היטב לקהל־יעד מגוון ובעל צרכים שונים.

הבא לעסוק בצמד השפות עברית־ערבית חייב להביא בחשבון את המורכבות בה מצטיינות שתיהן. שתי שפות עתיקות־חדשות אלה, שורשיהן נעוצים בעבר הרחוק, ולתחייתן קורים משותפים עליהם כבר עמד יהושע בלאו בחיבורו תחיית העברית ותחיית הערבית הספרותית, שראה אור בהוצאת האקדמיה העברית למדעים, ירושלים תשל"ו. כראש וראשונה, לשתיהן רבדי־לשון קדומים, שמלים וביטויים מתוכם משמשים גם היום, לעיתים במשמעותם הקדומה ולא פעם במשמעויות חדשות, כבית־יוצר להתחדשות הלשון ולעידכונה. כל מילונאי חייב לפיכך לבחור אילו רבדי־לשון יכלול בחיבורו.

שגיב בחר להדגיש את "השפה העברית בת זמננו", כנאמר כשם המילון שלו. אולם במונח רחב זה אנו מוצאים ערכים מלשון המקרא, כגון "בראשית" ו"איש אלוהים", שאינם משמשים בעברית המודרנית מחוץ לאיזכורם המקראי. כן רב, יחסית, גם מספר הערכים מלשון־חכמים, כגון (בערך "אדם") — "אדם הראשון", "בין אדם לחברו", "בין אדם למקום". מרובים גם פתגמים בלשון־חכמים, ששגיב טרח ומצא להם מקבילות קרובות בערבית לסוגיה. ורבים הם גם הערכים מלשון אמצעי התקשורת העדכנית, כגון שמות מוסדות וארגונים. מושגים מדעיים מתחומים רבים ומגוונים מובאים. הן בוואריגט הלועזי שלהם הנהוג בעברית, כ"אלטרואיסט", והן בהפניה למושג (המחות. שכיח) בעברית, "זולתן". כך כלולים במילון גם ערכים מן הסלנג העברי הישראלי, כדוגמת "זבנג", ותת־הערך שלו "זבנג וגמרנו".

בנקודה זו יש להעיר, כי לתועלת המשתמש, ששפת אימו אינה עברית, מן הראוי היה לציין בכל ערך את סוג הלשון שאליו הוא משתייך, כגון — לשון כתב או דיבור לסוגיהן, לשון־מקרא, לשון־חכמים או

כך, לדוגמה, הערך "בעל", העשיר בתת־ערכים, כולל פריטים שמוצאם שונה בתכלית. כ"בעל אוב" המקראי, "בעלי חוליות", השייכים לתחום מדעי הטבע המודרניים ו"בעל תריסר" המשנאי. השוואת ערך זה למילון העברי החדש של אברהם אבן־שושן (הוצאת קרית־ספר, ירושלים, 1983) מעלה, כי אמנם גם במילונו החד־לשוני של אבן־שושן אין ציון מפורש של סוג הלשון שכל ביטוי משתייך אליו, אך מראי־המקום המתלווים לערכים המעוגנים במקורות מקלים על הקורא.

יש לזכור, כי מילונו של שגיב עשוי לשמש היטב גם את לומדי העברית במדינות ערב, שמספרם גדל והולך, ולא רק את תלמידי בתי־הספר הערביים הלומדים עברית, כשהם מוקפים דוברי עברית והשופים לשפה בכל אמצעי התקשורת, ואת לומדי הערבית לסוגיהם, שהעברית היא שפתם הראשונה.

הצד הערבי של ערכי המילון מצטיין ביתר הסברים והבהרות: כפי שמבטיח המחבר בהקדמתו, זוכה כל ערך במספר הצעות חילופיות בערבית. הערות לצורך הסבר נוסף מובאות בסוגרים. גם כאן לא מצאנו עיקביות מלאה — לעיתים מצויין בסוגריים התחום אליו שייך הביטוי, כגון תחום המשפט, ולעתים לא.

הערות מפורטות במיוחד מצאנו בנושאים של תרבות יהודית, כגון — "תיקון־חצות" — הערך תורגם מילולית בשתי מלים והוסבר ב־4 שורות נוספות. יש בכך אריכות־יתר לגבי מילון.

משלים וביטויים עבריים זוכים במיגוון מרשים של מקבילות, על פי הסדר־בערבית הקלאסית, בערבית המודרנית הכתובה וכמספר להגים ערביים בני־זמננו — הארץ־ישראלי, המצרי והעיראקי.

אמצעי־עזר נוסף בצד הערבי של המילון, בעיקר בתחום המינוח המדעי, הוא השימוש באנגלית. למשל — הערך "תקוצה" זכה בשני תרגומים לערבית ובמונח האנגלי Satiety. "תחנת סופית" זכתה ב־3 ואריאנטים בערבית וב־Terminal station. כעור שכל יתר סוגי התחנות, שציינו באותו ערך, נוכחו בעברית ובערבית בלבד.

כמו כל ספר־עזר, מתחיל מבחנו של המילון חזה רק עכשיו, כשהוא עומד לרשות הקהל. הנגזות הנזקק לו קשה להשיג את המילון, שאינו מצוי בארץ בנבכות חופשית. מחירו הגבוה (180 ש"ח) וצורתו המהודרת אך הבלתי נוחה לטלטול, מקשים על קהל התלמידים והסטודנטים "להשיגו" ולהחזיקו בו. אנו קוראים למחבר ולהוצאה ללכת לקראת הקוראים ולהוציא במהירה לשוק הישראלי מהדורת כיס נוחה וזולה של המילון, מבלי לוותר על כל העושר הגלום בו.

מרדכי הרטל

גִּבְעוֹן, זוֹ שְׁאֵלָה שֶׁל זְמַן

בְּמִקְרֶה הֲסִירוֹתִי לְרֶגַע כִּפָּה וְנִשְׁמְטָה. מַפְלִיא:
פֶּתַע מְצַוֶּה אֲנִי לַעֲמֹד דֹּם, לְהָאִיר, לְהַאֲרִיךְ יָמִים
וּכְבָר מִתְקַהֲלִים, פּוֹרֵץ סִכְסוּךְ בֵּין גְּבָרִים

הַאִם עַל הַזְּכוּת אֶת כִּפָּתִי לְהָרִים,
הֵם מִתְפַּלְּלִים וּמִן הַשָּׁמַיִם עוֹנִים: אֲבָנִים יוֹרְדוֹת.
קָשֶׁה לְהַבְחִין בַּמִּתְרַחֵשׁ פִּי עֲנַן אָבָק מַעֲלוֹת.

וּמִי פַּעַם, כְּשֶׁחָמְתִי בּוֹעֶרֶת מִשְׁתָּהָה אֲנִי מֵעַל אוֹתוֹ
מָקוֹם, מְחַפֶּשֶׂת, עוֹד סַהֲרוּרִים
נֶאֱסָפִים לוֹחֲמִים, מְסַנְוְרִים, אֲנִי מִתְנַשֶּׁמֶת וְנוֹשֶׁפֶת

חֶרֶב בָּאָרֶץ, תַּפָּח רוּחִי, הַצִּמְחִיָּה מִתְיַבֶּשֶׁת, הַאִם כָּךְ
קַלָּה אֲנִי עַל הַשָּׁבִים לִלְחֹם עַל הַזְּכוּת לְהַקְדִּים
אֶת הַכִּפָּה לְהָרִים. הָאוֹמֵר. וְאָז, הֵלְכוּ לִישֹׁן.

— תמונות מסיפרו של שי גבאי, "מסע באסיה", בהוצאת ספריית פועלים.
ממול: אובור, פאלין; למטה מימין: אגרא, הודו; למטה משמאל: באקטאפור, נפאל. (ראה עמ' 18)

אילנה אביאל

שני שירים

◇

וַעֲדַיִן אָנוּ יוֹשְׁבִים וּמַעֲלִים זִהֲרוּרֵי גַּלִּים לֹא לָנוּ
וַאֲנִיּוֹת שֶׁאֵינָן וְעַל כֵּן גַּם לֹא יַפְלִיגוּ
וַעֲדַיִן לָנוּ הַחַלּוֹן בִּלְבַד
עֲדַיִן הַמִּלִּים מְפַכּוֹת אֵיזֶה צְלִיל כְּמוֹ מַיִם בְּאָפִיק צַר
הַמְנַסֶּה לִפְרֹץ מִתּוֹךְ מַעֲבֵה יַעַר
וַעֲדַיִן הַהִרְהוּרִים

יֵשׁ הֲבָנָה אַחֶרֶת קְשׁוּבָה לָרוּחַ הָעוֹנָה לְהִרְהוּרַיִךְ
בְּמֶשֶׁב רַעֲנָן
שׁוּב דַּקּוֹת הָאֲוִיר מַצִּילָה אוֹתִי וְהַקּוֹל מְבַקֵּשׁ
לִפְרֹץ בְּדַקּוֹת מֵיתָר עֲדַיִן וּבְעָצְמַת מֵיתָר נָמוֹג

◇

לַיְלָה אֵינֶנּוּ תָּמִיד תִּקְוַת יוֹם מַשֶּׁהוּ נִתַּק בָּהּ
הַדְּבָרִים חוֹזְרִים אֶל עַצְמָם הַיְשָׁנָה בִּלְבוּשׁ אַחֵר

לַיְלָה עוֹטָה בְּהִירוּת מִרְמָה, הָרוּחַ נוֹטֵל נִשְׁמַת עַצְמוֹ
לָבָן מְדֻרְכּוֹת מְבַטֵּל דֶּלֶת אָמּוֹת שֶׁל לַיְלָה אֶל יוֹם מַרְחִיק

וְלוּלֵא תִּקְוַת הָרוּחַ לוּלֵא הַלָּבָן הַמַּבְקִיעַ לְגָבְהָהּ לְרָחְבּוֹ לָלֶכֶת
שָׁמַיִךְ אֵינָם תָּמִיד תִּקְוַת הָרוּחַ, הַפַּעַם בָּא

דב בר־ניר

מי צריך אינטלקטואלים?

Régis Debray: "Le Scribe"
Editions Bernard Grasset,
Paris, 1980, 345 p.

יפיפנש, אש־שיסטים, נועצים סכין בגב האומה, קומץ מאוס של אינטלקטואלים שאינם מנינים יותר מצי־מערכה, בוגדים וסוכני האוייב, פרופסורים לוזנים — כך מתוארים היום אנשי מחשבה והגות במדינת ישראל "הנאורה". מבחינה זאת יש טעם לעיין בספרו הנוקב של אדם שלא טמן את ידו בצלחת והיה חולם ולוחם כאחד — הוא רז'יס דברה, אינטלקטואל צרפתי שיצא ללחום עם צ'ה גווארה במחתרת בוליביה, (שנה ונכלא לשלוש שנים בצינוק עד שיצא לחופשי, היה בין יועציו של מיטראן בממשלתו הסוציאליסטית, ועתה מקדיש זמנו להגות ולכתיבה. יוצא הוא לתור על תולדות ה"סקריב", הוא הרושם הקדום של דברי־הימים, הוא רואה־החשבון של מלוכות וקיסרויות, הוא המשרת, בכתיבה ובחקיקה, את הדתות הממוסדות, ולאחר מכן, המשטרים החילוניים, הוא שנקרא סופר סת"ם אצל אבותינו הקדמונים, שהיה ממונה על כתבי הקודש, על התפילין ועל המזוזות — הוא אבי האינטלקטואל המודרני, המשכיל, ההוגה, הפובליציסט, העיתונאי, ומחברנו תוהה על מידת השיבוחו, מידת עצמאותו ומידת תלותו בשליטים למיניהם.

נקדים ונאמר שאין הוא מחמיא לאינטלקטואל, אפילו מן השורה העליונה. פרט למשוררים, סופרים והוגים שנער יספרם בתולדות האנושות, סבור הוא שהאינטלקטואלים שירתו את אדוניהם באמונה, ולעתים בהכנעה. רחוקו מכל הקצוות, ניסו תמיד לעמוד ב"שביל הזהב" ושינו את טעמם רק כאשר חילופי המשטרים נהיו להכרח לא יגונה. בניגוד לדעה הרווחת, כי האינטלקטואל הוא האדם "המייצר אידיאות", טוען הוא שאיש הכתיבה איננו אלא איש התקשורת, המתווך בין השלטון לבין אזרחיו, או נתיניו, אין זה מקרה — מטעים הוא — שמארקס לא הוקצה לאינטלגנציה כל מקום בניתוחיו המעמדיים, ואף השכבתיים, בחברה הקדומה והמודרנית. הוא ראה בה "אידיאולוגים" המשמשים פה, או הסוואה, לאינטרסים מעמדיים לא שלהם, אלא של אדוניהם.

רק במקרה אחד הואיל מארקס לייחס להם ייעוד כלשהו — כאשר כתב ב"מאניפסט הקומוניסטי" כי "חלק קטן מן המעמד השליט פונה לו עורף ומצטרף אל המעמד המהפכני... כשם שקודם לכן עבר חלק מן האצולה אל הבורגנות כך עובר עכשיו חלק מן הבורגנות אל הפרולטאריון, בייחוד חלק מן האידיאולוגים הבורגניים שהתעלו עד להבנה התיאורטית של כל התנועה ההיסטורית". לדעתו, לא היה מארקס רחוק מהגדרת־תדמיתו של הקיסר נפוליאון שהטיחו "האידיאולוגים — השחין הזהו" זה לא מנע בעד נפוליאון מלהתמוך באחד העתונים הראשונים בעידן המודרני — הוא ה"מוניטור" — שכן החשיב את המלה הכתובה כזרוע של השלטון והשררה. מכל מקום, מארקס, שתהה על ראשית התסיסה המהפכנית ברוסיה הצארית, לא ראה כלל את ההשפעה המרשימה שהשפיע האינטליגנציה הרוסית על התקוממות העם הרוסי נגד משעבדיו. אך אם זה כך יצטרך, לעניות דעתנו, גם רז'יס דברה לגוון יותר את דעתו הספקנית לגבי האינטליגנציה (והוא גם עושה זאת — "עוד ידובר בכך"), כאשר הוא יתנה את יחסי הגומלין בין האינטליגנציה לבין מעמד הפועלים, וכן כאשר ידון באנטי־אינטלקטואליזם והדמאגוגי של הפופוליזם בימינו.

לוויתנים ודגי־רקק

איש לא כתב את תולדות האינטלקטואל, את ההיסטוריה של כותבי ההיסטוריה, שכן, סבור מחברנו, איש הכתיבה קם עם המדינה, והוא היא בעוד־אמנין. הוא הפקיד הראשון לשירות המינהל המלוכני, או הפולחני. הוא מנהל החשבונות של המימשל, והוא הממונה על הגינוך, על סודות המדינה. אין הוא כותב כאוות־נפשו, אלא לשם מתן הודאות ופקודות, הוזל מלוחות־הברית, ועד הטלת חובות, מיסים וארנונות על הנתין. האינטלקטואל הקדום קם, בזיקה עם צמיחת הערים הראשונות, עם חונת העיר על־ידי הכובש הנרצע, עם יצירת עודפי־מזון שאפשרו ל"דרי מעלה" לצרוך להנאתם את מה שעמלו "דרי מטה". בניגוד לרושם, אין בו — באינטלקטואל ואז — אינדיבידואליות אישית, מובהקת — והוא חלק ממסדר, מקורפוראציה, ולאחר מכן, מן האקולטות של ימי־הביניים; שפתן מלמדים את התיאולוגיה הרשמית, וכל הכופר בה יעלה על המוקד. רק כאשר תיפתח המלחמה בין האפיפיור לבין המלכים, בין הדת לבין החילוניות, יתהווה "מהפך" ראשון במעמדו של האינטלקטואל. לאחר מכן, כאשר המלוכה עצמה תעמוד על כרעי תרנגולת והרפובליקניזם יתחיל חודר דרך כל הרכים, יווצר מצב בו השליטים אמנם יוסיפו לכאורה לשלוט, אך המשכילים, האנציקלופדיסטים, יהיו בעלי האוטוריטה המוסרית והאינטלקטואלית על הבריות. ברם, גם אז לא ייקרע הקשר בין תגות לשלטון, שכן המשכילים יהיו מכשיריו ונושאי־דברו של השלטון הבורגני העתיד לקום ויעקבו לו את צידוקו המשפטי, האידיאי והרוחני. כלום בכך מתמצית כל הבעיה, והאינטליגנציה, אצל רז'יס דברה, מידרדרת למתן שירות אידיאי לשליטים המתחלפים? מסתבר שלא, קודם־כל מבדיל דברה בין הוגים לבין יוצרים. בין "הלוויתנים" לבין "רגי הרקק". כך מוצגו אפלטון העצמאי, הדיוני, נגד המפיסטים, את רוסו נגד האנציקלופדיסטים, את מארקס נגד ה"אידיאולוגים" המשותפים, את ניטשה נגד "הפרופסורים" הלועסים את מישנות קודמיהם. ישנם איפוא אינטלקטואלים בעלי שיעור קומה עולמי, שאינם משתעבדים לרודים ולשליטים, כן ישנם כאלה שהם מעין תערובת בין עצמאות לבין נהירה אחרי אנשי הפוליטיקה — נוסח סארטר, למשל, שהיה הוגה דעות כובות עצמו, אך גם נהה והתפשר, לא אחת ולא שתיים, עם המפלגה הקומוניסטית, או עם השלטון הסובייטי. בן נוער לאינטלקטואל מן השורה תפקיד של שחייה נגד הזרם. באשר הדיאלקטיקה, הפופוליזם, האנטי־אינטלקטואליזם, כובשים את חוגים הפוליטיים בנחשולי דמאגוגיה עכורה.

בין הוגה והקומיסאר

המחבר טוען כי האינטלקטואל ממונה על הזכרון ההיסטורי של כל עם ועם, הוא גם ממונה על הלגיטימיות — המשמעות האידיאולוגית — של כל משטר. כלום מקרה הוא שהוא מעין כל־כיסויידה של כל שליט לא בריותו, שכן מה שקרוי זכרון היסטורי עשוי גם לשרת את מרד העמים המקופחים. בהתאם לכך, כותב דברה, ש"במאה ה־19 והי־20, הציבה התעוררות הלאומים את האינטלקטואלים כממונים על המורשת, על הזכרון הקיבוצי של עמים, כגון הקרואטים, המאגיארים, הצ'כים, הרומנים, ועוד. הללו פותחים בכיבוש ספרותם מחדש, התגתגות הלאומים הללו נגד הכיבוש הזר מתחילה עם פעילות אגודות הסופרים שלהם". בכלל, אומר רז'יס דברה, "אין שלטון בלי מטאפיסיקה, אין שלטון בלי מיתולוגיה, או תיאולוגיה, או אידיאולוגיה". ולכן האינטלקטואלים אינם מותרות, אלא מעין יסוד־מוסד לכל ארגון חברתי. עם זאת, תפקידם ותיפקודם מתחלפים במהלך ההיסטוריה, כשיכ־לב לציבות המשטרים, או ירידתם והתמוררותם. כותב דברה: "כאשר השלטון הוא צעיר, הוא מקיים מונופולין של ההשפעה והלגיטימיות. תקופות גיאות אלה למדרינאים הן גם תקופות שפל לכוהנים הכפופים ישירות לשררת ומשוללים כל אוטונומיה אישית וקיבוציות. לעומת זאת, בתקופות של בין־השמשות, של היחלשות השלטון, של פסיעתו על הסעיפים, או מעברו למשטר אחר, אוס השלטון המרכזי להתחלק במונופולין עם האינטלקטואלים לפני שהוא מאברו כליל, הנ עידן של פריחה ותחילה לאינטליגנציה, החילונית או הרוחית". ואלינא נשכח שלאחר מלחמות הדת, והתמורות כנסיתיה, והמהפכה הגדולה והלשה במשטרים חילוניים, שבהם מילאו המשכילים תפקיד מרכזי. הכל מן הרנסאנס ודרך האנציקלופדיסטים, תפקיד מדרגה ראשונה. מכאן מסיק מחברנו מסקנה מסתירה ומעניינת, שהיא בהחלט מישוואה לשלטון, הוק אינטליגנציה חלשה והנרעה, לעומת זאת, לשלטון חלש אינטליגנציה חזקה ומשגשגת. לא־בכדי היו באמצע המאה הי"8 אנשי הסטרות האישים, הפוליטיים והשובים ביותר בצרפת כאשר השלטון הפורמאלי היה עדיין בידי המלך, אך האוטוריטה המוסרית, היתה בידי אישים כוולטיר ורוסו, גם בימינו, בימי הרפובליקה הרביעית הכושלת, בטרם דה־גול, שלטו בדעת הקהל הצרפתית אישים כסארטר, קאמי, מאלרו, אנדרה המוריא.

(המשך בעמוד 18)

רבעון יהודי באנגליה

THE JEWISH QUARTERLY רבעון לעניני ספרות, תרבות וחברה נוסד באנגליה על ידי יעקב סונטאג ב־1953. היה זה מפעלו של איש אחד, שהתעקש להתמיד למרות כל הקשיים שנתקל בהם בדרכו, שהתמסר כליל לכתב־העת שלו והצליח לקיימו עד אחרית־ימיו. סונטאג נפטר ב־1984 והיה חשש רציני כי הרבעון ישבוק חיים יחד עם עורכו. אך נמצאה קבוצת אנשי־רוח וסופרים צעירים שהחליטו לעשות הכל כדי שהרבעון ימשיך בהופעתו הסדירה. בחודשים הראשונים היו כמובן ויכוחים, התנצחויות, זה משך לכאן וזה לכאן, עד שלבסוף נמצאה הנוסחה הגואלת: הרבעון ישמור על עקרונות העריכה שקבע סונטאג, יתחדש, יקלוט משתתפים צעירים, וימשיך לשרת את הקהילה היהודית בבריטניה בתחום התרבות והחברה.

העול הוטל מעתה על קולין שינדלר, איש כבן 40, מורה לפי מקצועו, המסור לעניין הרבעון כדרכו, לא פחות ממייסדו ועורכו־הראשון.

בחוב' מס' 122 של ה„ג'ואיש קוואטרלי" מתפרסמים הדברים שנאמרו במסגרת הסימפוזיון שהתקיים בלונדון בדצמבר 1985, לזכרו של סונטאג. משתתפי הסימפוזיון לא הסתפקו בהעלאת קווים לדמותו של סונטאג, וייחדו דברים גם על הבעיות והתפקידים האקטואליים של כתב־העת. מקריאת דברי המשתתפים למדנו כי כיום ישנם בקרב יהדות אנגליה זרמים מנוגדים המתנצחים זה־עם־זה. בדבר אחד דומה כי הכל מודים: מרכזיותה של מדינת ישראל בחיי היהודים בזמננו, בכל מקומות יישובם. אך ישנם בקרב יהדות אנגליה, ליבראלים ואורתודוקסים, יונים ונצים, יידישיסטים ואפילו ניאו־בונדיסטים. לספק את כולם ודאי שאי אפשר. אך העורך של „ג'ואיש קוואטרלי" חייב לנהוג בזהירות, לחפש קונסנסוס ולטפל בבעיות שנויות במחלוקת במידת המתינות והתבונה, כדי שלא להרגיז ולא ליצור לכתב־העת תדמית חד־צדדית.

„ג'ואיש קוואטרלי" פתח את עמודיו לדיון חופשי בנושא מלחמת לבנון ופירסם בהרחבה שני מאמרים המביעים שתי דיעות מנוגדות זו מזו. העורך עצמו, קולין שינדלר, קרוב בדיעותיו לתנועת „שלום עכשיו" ואין הוא מסתיר זאת. הוא זקוק להרבה טאקט וכשרון־תמרון כדי להתגבר על המכשולים העומדים בדרכו. מה גם שהממסד היהודי באנגליה אינו כה ליבראלי וסובלני כפי שאנו משערים. גם בתוכו ישנם גורמים רבים המבקשים לכפות את גישתם על אחרים ואין הם נרתעים מן השימוש באמצעי לחץ שונים, כולל סנקציות כלכליות. יובן, איפוא, מה קשה לנווט דרכו של כתב־עת שאינו צריך ואינו יכול להזדהות עם צד אחד מסויים, בתוך הזרם הגועש הזה.

אך הפוליטיקה אינה המרכיב העיקרי והמרכזי של חוברות הרבעון. יש כמעט בכל חוברת מאמרים הדנים בהיבטים שונים של חיי התרבות היהודיים בתפוצות בכלל ובאנגליה בפרט. מאמרים על האמנויות הפלאסטיות, המוזיקה, התיאטרון והקולנוע. כמובן בנושאים בעלי אופי יהודי. חלק ניכר מוקדש לספרות היהודית בעולם והיצירה הספרותית של יהודי אנגליה. ודווקא מדור זה הוא בעייתי ביותר. באנגליה לא קמה אסכולה ספרותית יהודית, כדוגמת האסכולה האמריקנית, והסופרים היהודים הכותבים אנגלית אינם מזוהים דווקא על פי יהדותם, אפילו כשאין הם מנסים לטשטש את מוצאם. פרדריק רפאל, למשל, רואה את עצמו כסופר אנגלי מובהק, שהוא „במקרה" ממוצא יהודי. אחרים, כגון עמנואל ליטווינוף, ארנולד וסקר, גרדה צ'ארלס, ברניס רובנס, חיים ברמנט, איליין פיינשטיין, וולף מנקוביץ, חלק ניכר מיצירותיהם מעלה נושאים ודמויות מן הרחוב היהודי, הם מגלים רגישות יהודית טיפוסית — ואף על פי כן הם שייכים על פי לשון כתיבתם וזהותם התרבותית, לספרות האנגלית. בעיות אלה נדונו ב„ג'ואיש קוואטרלי" הן בסימפוזיון הגדול על „הספרות והנסיון היהודי בימינו", שפורסם בשלהי 1984, והן בראיונות עם ברנארד קופס, גבריאל יוסיפוביץ', קליוו סינקלייר, שפורסמו בשלושת הגליונות האחרונים.

הסופרת היהודיה המפורסמת ביותר באנגליה בימינו היא אניטה ברוקנר, שזכתה אשתקד בפרס היוקרתי ביותר של הספרות הבריטית באנגליה, פרס בוקר. עליה כותבת בחוב' 121, מאמר נרחב גרדה צ'ארלס. היא שולחת ברכת ותיקה לצעירה ותוהה על דרך כתיבתה של אניטה ברוקנר, שעם כל הערכים האמנותיים הוודאיים המצויים בה, היא מותירה את הקורא נבוך ושרוי־בספק. אניטה ברוקנר כותבת רומנים אינדיווידואליסטיים, אין היא נוגעת בבעיות כלל־חברתיות, אינה מזהה את עצמה כיהודיה, אם כי רגישותה היא יהודית טיפוסית וגם אווירת הבדידות והניכור שבה שרויים גיבוריה מעידה על אי־התערותם בארץ שבה הם חיים. אולי דווקא סגולות אלה קסמו לקורא האנגלי, שמצא בספרים אלה הדים לקתרין מנספילד או וירג'יניה וולף.

עד כמה כתיבתה של אניטה ברוקנר היא בעלת תוואי יהודי? שואלת גרדה צ'ארלס והיא משיבה: ברומן החמישי שלה, „משפחה וידידים", מרחיבה אניטה ברוקנר את תחום הנושא וזו הפעם הראשונה היא מעמידה במרכזו של הספר לא דמות אחת בודדה, אלא משפחה שבה שני בנים, שתי בנות ואם־אלמנה. זוהי משפחה יהודית טיפוסית שמוצאה ממרכז אירופה, העלילה מתרחשת חלקית בשנות מלחמת העולם השניה. אך אין בה מן היסודות המאפיינים את הזמן ההיסטורי הזה. ולמרות ליקויי הריאליה, מוצאת גרדה צ'ארלס ברומן זה המחשה של המוסר היהודי המסורתי, תחושת הצדק והיושר ושאיפה לקיום של כבוד.

א.ב. יפה

דבורה גילולה

הצייר גנב את ההצגה

יום יום חג: שירים וסיפורים לכל מועד.
ערכה אסתר סופר.
ציורים ועריכה גראפית: שמואל כץ.
כתר 1986

חלק נכבד של „מקראות ישראל", אותו ספר שלימדו ועדיין מלמדים על פיו בבתי־ספר יסודיים לא מעטים, הוקדש לחגי ישראל וכלל סיפורים ושירים שעניינם חגים ומועדים על פי סידרם בלוח השנה. נראה כי אסתר סופר, העורכת של „יום יום חג" (ולוואי והיתה זאת אמתו), שאבה את השראתה וגם את רוכו של החומר מאותן מקראות שזכו למהדורות רבות והחדשות שבהן דחו את הישנות שאולו מן השוק. מקצתו של החומר נלקח מ„דבר לילדים" ומספרי ילדים אחרים. הספר שלפנינו הוא, אם כן, אסופה של שירים וסיפורים לכל חג ומועד, מסודרים לפי סידרם הכרונולוגי של החגים בלוח־השנה היהודי, מראש השנה ועד חג השבועות, ממש כמו במקראות הישנות. היצירות שנכללו בספר נכתבו ופורסמו במשך שנים רבות בידי סופרים ידועי־שם וגם ידועים פחות: נתן אלתרמן, לאה גולדברג, זלמן שניאור, שאול טשרניחובסקי, שלום עליכם, אבל גם — נעמי שמר, תרצה אתר, דן אלמגור, ופוצ'ו, שלא להזכיר סופרים ומשוררים ידועים שכתבו לילדים, כמו מרים ילן שטקליס, אנדה עמיר ורבים אחרים. לעומת זאת, אינו מיוצג בספר כלל וכלל דור הסופרים והמשוררים הצעיר יותר, אלה הכותבים לילדים היום בשפה עכשווית וגמישה על נושאים נהדרים (כמו למשל: נורית זרחי או יהונתן גפן). במבחר שלפנינו הכף נוטה מעט לטובת השירה ובין הסיפורים בולטים במיוחד באורכם ובערכם ובזורות חתימאטית שלהם ארבעה סיפורים ארוכים למדי של שלום עליכם, שכולם עוסקים בהווי ילדים בעיירה שאינה עוד. הסיפורים יפים מאוד, אבל ארבעה סיפורים אלה תורגמו מחדש מיידיש בידי אוריאל אופק וגניה בן שלום.

נראה, שלנגד עיני העורכת והמו"ל היה קהל יעד מוגדר למדי: ילדי גן חובה והכיתות הנמוכות של בית הספר העממי, מסגרות שבהן חלק גדול של הלימוד מאורגן ומרוכז סביב החגים. ספריות רבות ירצו לרכוש ספר כזה בתור ספר עזר, ואולי ירכשוהו אף כיתות לימוד יחידות שיש בהן ספריית כיתה.

מהו, אפוא, אופיו של האוסף והאוריינטציה שלו? אין לי ספק שהעורכת התכוונה לספק טעמים רבים כדי להגיע לקהל קוראים וקונים רחב עד כמה שאפשר. עם זאת, אפשר להבחין בשתי מגמות ברורות: א) זהו אוסף שאפשר לכנותו „עירוני"; ההיבטים החקלאיים של החגים נדחקו בו לקרן זוית, לעיתים עד כדי היעלמות מוחלטת. למשל: לולא השער שהכין המאייר למדור העוסק בחג השבועות (עמ' 133), ובו צייר ילדים המביאים ביכורים, לא היינו יודעים ולא היינו יכולים לנחש שחג השבועות קשור קשר כלשהו לעבודת האדמה (השיר „סלינו על כתפינו/ ראשינו עטורים" וגו' לא נכלל בספר). ואילו הבאת הירק לקישוט הבית מוצגת כמצווה וזהו, כמובן, חג מתן תורה... בספר זה פסח איננו חג אביב ותבואה חדשה, הוא גם איננו חג החירות — הוא חג החרוסת, האפיקומן, הקושיות ואליהו הנביא. חג הסוכות „ניצל" בזכות „שיר האסיף" של פניה ברגשטין (עמ' 35), ושיר דמוי־אסיף של נעמי שמר, „כל דבר נותן את פריו" (עמ' 32).

בשוב עם ישראל לציון אחרי אלפיים שנות גלות היתה תקופה בארץ שנעשה מאמץ רציני לתת תוכן חדש, ואולי נכון יותר לומר מחודש, לחגי ישראל ולהחזיר להם את מהותם הראשונית והחקלאית ואת קישרם למחזור חיי העבודה, החולין והטבע של הארץ. באסופה שלפנינו מנוער ומסולק תוכן זה ולפיכך — ב. זהו אוסף „נסוג אחור", כי כהיעדרו המוחלט של הגוון השורשי־ארצי עולה ומשתלט בו באורח מוחלט התוכן המסורתי של החגים. ולא זו בלבד, אלא עולה ומשתלט פן אחר ומסוים של המסורת והדת: הפולחן והעשייה החיצונית. למסורת ולדת יש פנים רבות. חג הפסח הרי הוא חג נפלא במהותו: חג החירות והיציאה מן השיעבוד, ולפי שבכל דור ודור אנחנו מצווים לספר ביציאה מן השיעבוד לגאולה. אפשר היה לפחות להעלות על נס את הערך החשוב הזה: מהי חירות, ומהו שיעבוד, וכמה נורא להיות משועבד, ואולי נורא גם להיות משעבד. אין אפילו רמז קטן שבקטנים להיבט זה של יציאת מצרים.

מה שמציל את הספר ומעלה אותו מדרגת בינוניות משמימה וחוסר נשמה הוא המאייר שמואל כץ, שלו כל התשבחות. האיורים שלו הם מלאכת מחשבת שמחזירה לספר את אותה נשמה־יתירה שניטלה ממנו. לא זו בלבד שהציורים הם עשירים מצד הרישום ונעימים בצבעוניותם, יש בהם גם שובבות, קריצת־עין, הומור והרבה אופי, עמקות ודמיון. ולא הציורים בלבד משמחים את העין והלב, גם העיצוב הגראפי מעניין וטוב. היחס בין הטקסט לאיור טוב מאוד ובעיקר מוצאת חן בעיני פריצת המסגרות: הציורים יוצאים ממסגרות העמודים ושוברים אותן, הדמויות המצויירות עוברות מעמוד לעמוד והספר הפתוח כולו על שני עמודיו הופך לשלמות אסתטית אחת. אין בספר אפילו עמוד אחד שהוא משעמם מבחינה גראפית ולא מצאתי בו ציורים שלא אהבתי. אני מקווה שרבים יצטרפו לדעתי ולהנאתי לכשיטלו לידיהם את הספר הזה. זו אכן דוגמא מובהקת לצייר „שגנב את ההצגה".

חלון ראווה

תנ"ך, ציונות, ישראל

אריה לובה אליאב,
„לב חדש ורוח חדשה"
הוצאת עם עובד, 1986

אריה לובה אליאב מוסיף להיות אחד הנציגים הבולטים של „ארץ־ישראל היפה" — המאמין באמת ובתמים באפשרות השיבה אל הערכים הנעלים שהנחו את הציונות ואת בוניה של הארץ — ואינו חדל להטיף למענם. פעילותו כאיש־ספר, המגיש לנו, לעיתים מזומנות, ספרי הגות, אינה נופלת מפעילותו כמורה ומרצה, הסורק את הארץ לאורכה ולרוחבה ומקיים מגעים עם שכבות רחבות של העם. ואלה מצטרפות אל כל אשר עשה ופעל בעברו: שליח בחוץ־לארץ, דיפלומט, איש המבצעים המיוחדים, חבר־כנסת לשעבר, מזכיר מפלגת העבודה לשעבר, אחד המייסדים של תנועת של"י, לוחם למען שלום בין ישראל והפלסטינאים...

בספרו, „לב חדש ורוח חדשה", עושה אליאב שימוש בתכנים תנ"כיים לצורך התמודדות עם נושאים אקטואליים, או — כפי שהוא עצמו מגדיר זאת בפשטות — „בערכי המוסר של התנ"ך ועימותם עם המצב הקיומי של ישראל ושל הציונות בימינו." אוהב גדול של הארץ, של המורשת היהודית, של החזון הציוני בהתגשמותו, מבקש בדפים אלה למצוא את הקשר המהותי בין עבר רחוק, היסטורי־דתי, עבר קרוב של תחייה לאומית ועשייה חלוצית, הווה של סטייה מערכי־יסוד ותהיות קשות — לבין מבט אידיאליסטי אל העתיד. בכותבו על ערכיו המקודשים של התנ"ך הוא מדבר על קדושת החיים, על הצדק, על החופש, על השוויון, על האחווה, על הרחמים, על השלום. אלה הם גם שמות השערים בספר. בהתייחסו לציונות הוא מזכיר לנו, כי היא חרתה על דיגלה הקמתה של מדינה יהודית, מדינה דמוקראטית, יצרנית, סובלנית ושוחרת־שלום — ומיד צצה ועולה השאלה האם עמדה בכל אלה. תשובתו הברורה, החד־משמעית, של אליאב היא, כי הציונות החלה נסוגה שעל אחר שעל ממטרותיה הנזכרות, וכי מדינת ישראל, יציר־כפיה של הציונות, הולכת ונעשית פחות יהודית, פחות דמוקראטית, פחות יצרנית ופחות סובלנית. הסיבה העיקרית לריאקציה זו הוא שלטון הכיבוש המתמשך של המדינה היהודית על מיליון ורבע ערבים פלסטינים בגדה המערבית וברצועת עזה. הניצחון הצבאי שלנו במלחמת ששת הימים ותוצאותיו גילו יצרים רעים המצויים ביחיד ובעם... אך אליאב מאמין, שאם נאבק באומץ ובהתמדה, במגמות הדרסניות שפשו בחיינו החדשים נוכל לתקן את המצב ואף להתקרב אל חזונם של נביאי ישראל.

זהו גם אקורד־הסיום של הספר „לב חדש ורוח חדשה".

נערה במצוקה

סקוט אודל, „קתלין, אנא, שובי הביתה", מאנגלית: שלומית נוח־פרי,
הוצאת זמורה־ביתן, 1986

ספר זה כתוב בצורת יומן של נערה בת 16, שלצידו מובאים גם קטעים מיומן של אמה. יש בו תיאור של הרעות החולות התוקפות תכופות נוער במבוכה ובמצוקה בחברה המערבית אובדת־הדרך: סמים, מין, התנגשות עם ההורים, ניתוק ממשפחה ומהסביבה הטיבעית שלו, התגברות בדרך הקשה של משברים, פצעים וזעזועים נפשיים.

קתלין היא נערה אמריקנית, העושה שימוש בסמים בהשפעת חברותיה — והיא גם מתחברת אל צעיר מקסיקני, השוהה בארצות־הברית באורח בלתי־חוקי, בדומה להמוני מקסיקנים אחרים, הנגנבים בסכנת־נפשות את הגבול האמריקני בתקווה, כי בארץ השכנים העשירים יגיעו לרווחה כלכלית. אותו צעיר מקסיקני מוצא את מותו כאשר משטרת־הגבולות האמריקנית שמה עליו את ידה — ועד מהרה מתברר, שלאמה של קתלין היתה יד בהסגרתו. קתלין המזועזעת נוטשת את בית הוריה, מידרדרת ב„חוץ" עוין ואכזרי, נוטלת סמים, מגלה שהיא הרה לאהובה המקסיקני המת, נפגשת עם משפחתו בכפר נידח במקסיקו...

הסוף הוא שגיבורת „קתלין, אנא, שובי הביתה" מתגברת על מצבי־המשבר שלתוכם נקלעה. לאחר שחוותה את מצוקות־הנעורים בדרמאטיות אכזרית.

בן קיבוץ מצלם ביבשת הגדולה

שי גבאי, „מסע באסיה",
פתח־דבר: ט. ריבנר.
הוצאת ספרית פועלים, 1986

שי גבאי, בן קיבוץ להבות הבשן, היושב עתה בקופנהגן הרחוקה ומתמסר לצילום מקצועי, מגיש לנו אלבום תצלומים, שנעשו בעקבות שליחות, אשר הוטלה עליו מטעם הצלב האדום הבינלאומי במזרח אסיה. מופיעים כאן מראות של נוף־ואדם באינדונזיה, בנפאל, בהודו, בבנגלדש, בתאילנד ובסין.

רומה שעולם ומלואו מתגלה במראות צילומים אלה על רקע של עוני ומצוקה אסיאניים, של עזובה ואמללות. עין המצלמה של שי גבאי אוהבת במיוחד ילדים והיא תופסת אותם במצבים שונים, בפוזות מעוררות־עניין: שעונים אל הקיר, מקפצים בכיכר מרוצפת, ניצבים בסימטה מוצלת, כחלק מחזון סוריאליסטי, ישנים עירומים למחצה ברחוב, בוכים או מחייכים מול המצלמה, ולצד הילדים — צילומים של נשים וגברים, בעלי תווי פנים אסיאתיים, חרושי־קמטים לרוב, זקנים ואנשים שקשה לעמוד על גילם. הסיטואציות המצולמות לקוחות מן החיים, ולפיכך יש בהן הרבה מן הבלתי־אמצעי: ילד קטן בן־בלי־בית, ישן בקופסת־קרטון בקרן־זווית, אם וילדה בבית־חולים בבנגלדש, מחנה פליטים, הכנה לשריפת־המת.

עין המצלמה רוצה לא רק לראות ולהנציח דברים — היא מבקשת גם להבין.

מ. אבי־שלמה

מי צריך

(המשך מעמוד 17)

הליגה להגנת האדם והאזרח, ועוד. כאמור, יש כאן נתרה: כוחו של האחד הוא חולשתו של השני. סולז'ניצין מהווה כוח מוסרי מרשים לעומת השררה הסובייטית, שניסתה לסתום את פיו.

מכל אלה נובעת מסקנה נוספת: בכל המשטרים השרירותיים בתסיסה מהפכנית, השמרים שבתסיסה הם האינטלקטואלים. רבים סבור שלא היתה מתחוללת מהפיכה ברוסיה, בסין, בקובה (ולא חשוב בהקשר זה מה היו גילגולי מהפיכה זאת, לאחר־מכן), ללא תפקיד היסטורי מוביל של האינטליגנציה. אך עתה נוכל להפוך את הקערה על־פיה. קודם־כל, בכל מקום שבו מעמד הפועלים זר לאינטליגנציה, אינטליגנציה זו לקריבה ולהיעזר בה, ניתן הוא לדריבה על המקום. או למעולה שוטפת, ללא אופקים היסטוריים. מאידך, האנטי־אינטלקטואליזם הוא ביטוי מובהק לקונסר־בטיזציה, למחשיבה־השבנה, ובימינו המשטרים המתחנפים לבריות ומסיתים אותם נגד בעלי ראש הביצה, הפרופסורים, יפי־הרוח והתלבטויותיהם למיניהם. ולבסוף — קיימת גם אופנה אנטי־אינטלקטואליסטית במחנה האינטלקטואלים עצמם. אלה המעמידים־פנים „לאומיים", „פרולטאריים", או „עממיים" למיניהם. הללו הם ביטוי מובהק להתנוונותה של כל חברה נתונה. לירקה לבאר עמה חייבים אנשי הגות ורוח לשתות כל ימיהם. עלינו הישראלים לבדוק את עצמנו היטב־היטב כל פלג, כל מפלגה, כל זרם בתוכנו. המתנשא מעל לאינטלקטואלים, מוכיח כי עלה על הדרך הלאנטית כי גזר הוא ש„בחוסר אמונתו יחיה" — וממילא יחזו גם את עצמו לעקרות היסטורית.

קולנוע

דני ורט

אי.טי. אלקטרוני

„תקלה מופלאה" בקולנוע תל אביב

העימות בין האדם למכונה פרי המצאתו ושיכלולו, הוא נושא נדוש בספרות ובקולנוע המדע־הבדיוניים. ניתן לערוך סקירות היסטוריות שיתמשכו מ„מטרופוליס" של פריץ לאנג ועד ל"2001. אודיסאה בחלל" שלח סטנלי קובריק, וכלה בגל הפנטזיות של הסיינס־פיקשן בשנות ה־70 וה־80 בקולנוע.

ג'ון בדהם, הידוע כבמאי של „שגעון המוזיקה", השתמש כבר ברעיון המוכר בשניים מסרטיו — „רעם כחול", על מסוק אלקטרוני רב־תחבולות, ו„מישחקי מלחמה" — על נער גאון שעל־ידי שעשועי מחשבים הוא מביא כמעט שואה אטומית על העולם. עתה, בקומדיה קטנה שביים, „תקלה מופלאה" (במקור: „קצר חשמלי") — הוא שב ומשתעשע באותו רעיון נדוש ולעוס. צבא ארה"ב, כך מסתבר, עוסק בניסויים של נשק מתוחכם בדמות רובוטים. אותם כלי משחית חדישים מדגימים בראשית הסרט את יכולתם: חמישה רובוטים משמידים בקלות כלי רכב צבאיים, החל מג'יפ וכלה בטנק — באמצעות קרני לייזר קטלניות.

במהלך ההדגמה, כאשר רובוטים מגישים מיני תקרובת לאורחים, מתחוללת סערת ברקים. ברק פוגע ברובוט מספר 5 ומשבש את מערכותיו העדינות. הרובוט משתגע ומצליח להתחמק מהמחנה השמור, תוך הצטרפות לפחי הזבל האוטומטיים. הרובוט מתגלגל לביתה של נערה חמודה, סטפני (אלי שידי). אותה נערה חובבת משופעת של בעלי חיים, פורשת את חסותה על היצור האלקטרוני המבולבל. מסתבר, שהפגיעה החשמלית עוררה תכונות אנושיות ברובוט. יצור המתכת עם המעגלים האלקטרוניים נהפך ליצור חי וחושב.

קודם כל הוא דורש בתוקף מידע. הוא בולע ברעבתנות כל פיסת אינפורמציה מאנציקלופדיות ומהטלוויזיה ומעבדם על פי הלך מוחו. ובינתיים הצבא במרקחה. יחידות צבא נשלחות לאתר את הרובוט הנמלט ולחסלו לפני שיגרום נזקים. גם ממציאו של הרובוט, הגאון הצעיר ניוטון קרוסבי (סטיב גוטנברג) ועוזרו ההודי בן (פישר סטיבנס), יוצאים בעקבות הרובוט שנמלט.

„תקלה מופלאה" — קרן אור בים סרטי הקיץ הגרועים

נוצר משולש רומנטי יוצא־דופן. קרוסבי, כצפוי, מתאהב בסטפני, אבל גם מיספר חמש נשבה בקסמיה של פטרוניתו. הרובוט מצליח עתה להבדיל בין חיים ומוות והוא מתנגד להישלח אל מגרש הגרוטאות. בסידרה של תרגילים מתוחכמים הוא מצליח להתחמק ממבקשי רעתו.

בתוך ים סרטי הקיץ הגרועים, מהווה קומדיה זו, עם קורטוב של חביבות ואינטליגנציה, קרן אור באפלה. כמו במקרה הסרט „שגעון של לילה" של מרטין סקורסזה, גם כאן האחראים על התסריט הם צמד צעירים בוגרי אוניברסיטה, ברנט מדוק וס.ס. וילסון. ההשפעה הבולטת בתסריטם, לפחות בעיצוב הרובוט, הוא — „אי.טי." של שפילברג. יציר הפח מחליף את האורח מכוכב אחר, אבל די דומה לו בחינחוניו ובמעשי הקונדס שלו. כמו אי.טי. גם מיספר חמש משתעבד לטלוויזיה ומושפע משידוריה. הוא מתאהב בסרטים ישנים — ב„פני צלקת" הוותיק של הווארד הוקס, בקומדיות הוולגריות של שלושת הסטוג'ים וב„שגעון המוזיקה" של ברדהם עצמו. הוא עושה חיקויים של ג'ורג' ראפט מסרטו של הוקס, מקלקל את המערכות של שלושה רובוטים שרודפים אותו והופכם לשלושה מטומטמים נוסח שלישיית הסטוג'ים הקולנועיים. ובקטע שבו בדהם מצדיע לסרטו המפואר, יוצא הרובוט במחול על פי ג'ון טרבולטה המרקד על המירקע.

ביצור אלקטרוני חביב שכזה, פרי תכנון של פעלולנים הוליוודיים, קשה לשחקנים בשר ודם להתמודד. אם כי אנשי הצוות עושים ככל יכולתם, וחלק מהמשתתפים אף מגלים מידה של חן. אלי שידי („מועדון לארוחת הבוקר", „חברים") בתפקיד מבוגר, לשם שינוי, מאפילה על כל היתר; סטיב גוטנברג אינו מתעלה על תפקידיו השטותיים ב„תרגיל לשוטרים מתחילים" וממשיכיו; גם הקומיקאי אוסטין פנדלטון, כראש פרוייקט הרובוטים, די מתבזבז כאן; לפישר סטיבנס, כעוזרו ההודי של גוטנברג, הוענקו שורות המחץ הקומיות של הסרט, חלקן די מצחיקות: במבטא הודי כבד הוא משבש בטעות לשון ואימרות אנגליות־אמריקניות, שאינם ניתנים לתרגום בכיתוב העברי המלווה את הסרט.

תערוכות

אמנות אטומית

דורית קדר

בצלאל, האקדמיה לאמנות ועיצוב בירושלים, הוציאה לאור ספר מעניין מאוד: „אמנות אטומית" של פנחס כהן גן, מבוא מאת ד"ר מרדכי עומר.

הספר המהווה את היצירה עצמה הוא שאפתני ומתעתד להתחקות אחר הליך בריאת היצירה האמ־נותית. הליך זה, אם מנסים לנתחו, הוא מסובך וזאת בגלל המערכת המורכבת של המציאות עצמה. המציאות יכולה להתפרש כנתון אובייקטיבי שיש עליו הסכמה כללית. במלים אחרות ראליזם כאמנות בתקופה מסויימת נחשב לאובייקטיבי כי כך קבעו הדעות הכלליות. נוסחה זאת משקפת את האמביוולנטיות של המונח. המורכבות גדלה עוד יותר, כשהיחיד שלו מטען מציאות משלו. מטען כאותה מציאות „אובייקטיבית" לכאורה. הסתכלותו תהיה תמיד שונה מזו של רעו, עקב מבנה נפשי שונה ודרך חשיבה אחרת.

אפשר עד כאן לסכם ולומר שיש מציאות פיזיקלית ממשית ו„אובייקטיבית" לפי הקונבנציה ויש מציאות נפשית וסוב־יקטיבית התלויה בראייתו של היחיד.

אבל גם בהסתכלות סובייקטיבית קיימות מורכבויות. האני מושפע בהכרח מהנראה ומהפירושים הניתנים לנראה. סובייק־טיביות זו מהולה בהכרח באובייקטיביות של העולם. קשה לפיכך להפריד בין הישות האובייקטיבית לישות הסובייקטיבית.

* * *

פנחס כהן גן כולל את כל ההתלבטויות בתוך מכנה ספרו כלי לנגוע בהן במפורש. הוא עושה זאת על דרך הצעה בין גישה אובייקטיבית מחקרית לבין גישה סובייקטיבית יוצרת, כשהוא מודע לחלוטין לכך ששני התחומים אינם נפרדים באופן מוחלט.

הנושא הראשון של הספר מבוסס על החלק הסמנטי הקשור לתצורות. התצורות בשלב זה אינן משוחררות מהמערכת הסמנטית האפריורית.

הנושא השני: גאומטריה בסיסית של מקדמי ציור. הללו מעוגנים על היש הפיזיקלי הממשי.

הנושא השלישי: „האמנות היחסית" הקשורה בסמנטיקה השייכת יותר לתחום הספרותי וליש הפיזיקלי ותהליך השחר־רורותה עד הולדת אמנות אבסולוטית.

הנושא הרביעי: מקדמים אמנותיים. נראה שמובנו של חלק זה הוא כמורשת האמנותית, המשפיעה על ההסתכלות הטהורה.

הנושא החמישי: באמצעות המקדמים האמנותיים והגאו־מטריים העוברים תהליך של מעבר מאמנות יחסית לאבסולוטית — יישום נושאים. הנושאים לקוחים מתחום הנראה והבלתי־נראה. כאן פרושו של הבלתי־נראה אינו מיסטי, אלא שהוא אינו ניתן לראייה בעין בלתי־מזויינת. חלק זה הוא מעין הליך מדעי הכולל את הקשרים הכימיים: תנועת האנזימים, אמנות טונרית, צורת האובייקטים בעולם אוקלידי ולא אוקלידי.

הנושא הבא מתאר את תוהים המראות — שיטת הורמת מראות — גם כאן כמו בחלקים הקודמים השיטה המדעית־הפסאודו־אובייקטיבית מתקשרת כיחידה אחת עם הגישה הסובייקטיבית־יצירתית.

הפרק הסופי משתף את הצופה ומסכם את הספר. התמונה נקלטת על־ידי הצופה, הוא מפעיל עליה, לאחר עיבוד נתונים ראשוני, תאור כפשוטו. בשלב הבא התאור כפשוטו הופך לתאור סימולי. שלב זה מושפע ממערכת תאורים הקיימת אצלו לפני כן וזו כמובן מושפעת מזיכרון ויזואלי קודם של מודלים (מודלים שנרכשו ומודלים אחרים נגישים). עם כל המטען הזה נותן הצופה אינטרפרטציה סמנטית לנראה והתאור הסופי נפלט.

הספר יעניין את היוצר, הסופר, המדען והפילוסוף. מומלץ מאוד.

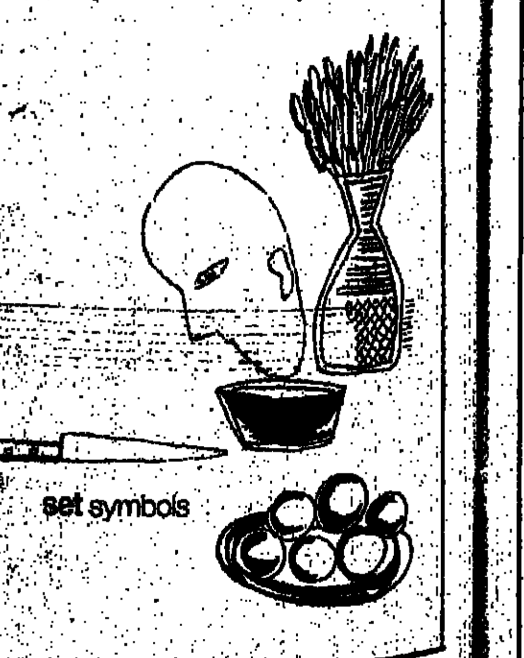

מערכת סימול מתוך הספר „אמנות אטומית"

צבעים מתוך „אמנות אטומית"

צוותא לתרבות מתקדמת

פאסודובלה
מאת יהושע סובול • בימוי גדליה בסר
עם: לאורה ריבלין • יוסי פולק
הערב יום ו' 8.8 ב־21.30
שבת 9.8 • יום א' 10.8 ב־20.30 — „קידוש"
ב' 11.8 • ג' 12.8 • ה' 14.8 ב־20.30 — „חקן"

ג' 12.8 ב־16.30: המדרשה למחשבה סוציאליסטית
צבי טאובר על „התרמידור הנפשי — בעיות השחרור אצל מרקוזה" — הכניסה חופשית

ה' 14.8 ב־22.45: ג'אז בצוותא
הסרט „ילדי המדרגות" מוקרן כל ערב ב־20.00
בצוותא מוצגת תערוכתה של רזיה מרחב־דוכין

תל־אביב

אסתר
שובו של מקצוען
ר': 10
מוצ"ש: 7.30, 9.40
חול: 5, 7.30, 9.40

אורלי
רכבת אל החופש
ר' 10
מוצ"ש: 7.15, 9.30
חול: 5, 7.15, 9.30

בית לסין
אבודים באמריקה
ר': 14.30, 23.15
שבת: 23.15
א'-ב': 19.15, 21.30, 23.15
ה': 21.30, 23.15

בן יהודה
השגעון הגדול
ר': 10, 12
מוצ"ש: 7.30, 9.30, 23.30
חול: 5, 7.30, 9.30

גת
הצבע ארגמן
יום ר': 10.00
מוצ"ש: 6.30, 9.30
חול: 3.15, 6.15, 9.15

גורדון
בר 51
8.00, 10.00

דקל
אצבע משולשת
בכורה ארצית
יום ו' – 10.00
מוצ"ש: 7.30 – 9.30
חול: 5.30, 7.30 – 9.00

דרייב אין
שישי:
10.00 הקרב על הוועד
12.15 סרט סקס
מוצ"ש וחול
08.00 הקרב על הוועד
10.00 קוברה
12.00 סרט סקס

הוד
זהירות, חבית מתפרק
ר': 10, 12
מוצ"ש: 7.30, 9.30
חול: 5, 7.30, 9.30

לימור חדש
מעריץ אלמוני
מוצ"ש: 7.30, 9.30
חול: 7.30 – 9.30

פאר
שתי אצבעות מצידון
7.30, 9.30

מוזיאון תל־אביב
מוצ"ש שואה
חלק ב': 18.00
חול שואה
חלק ב': 13.00
חלק א': 19.00

סינמה 1
המשימה האחרונה
ר': 10
מוצ"ש: 7.30 – 9.30
חול: 5, 7.30, 9.30

סינמה 2
מעריץ אלמוני
ר' 10.00
רק בין חברים
מוצ"ש 7.30, 9.30
חול 5, 7.30, 9.30

פאריס טל. 222282
כוורת
ר': 12 בצהריים,
10 + 12 בלילה
מוצ"ש: 7.15, 9.30
חול 12, 2, 4, 7.15, 9.30
חמישי, (7.8) 0100 בלילה (7.8)
החומה
שבת (9.8) 01.30 בלילה
מופע הקולנוע של רוקי
שישי
14.30 – זליג
16.30 – קאוס
שבת – 11.00 – שכנים

חן 1
בי"ס לשוטרים מתחילים
ר': 10, 12.10
מוצ"ש: 7.50, 9.50
חול: 5.50, 7.50, 9.50
מהדובים באהבה
שישי שבת: 11.00 בבוקר
חול: 11.00, 12.30, 16.25

חן 2
שיגעון של לילה
ר': 9.55, 12.05
מוצ"ש: 7.40, 9.50
חול: 5.50, 7.45, 9.50
טרן וקדרת הקסמים
שישי שבת 11.00 בבוקר
חול: 11.00, 2.20, 4.25

חן 3
סיפורה של אגנס
ר': 9.55, 12.05
מוצ"ש: 7.40, 9.50
חול: 7.40, 9.50
טרן וקדרת הקסמים
חול: 6.00
קרטה קיד II
שישי שבת: 11.00 בבוקר
א'-ה': 11.00, 3.00, 5.00

חן 4
מרגלים שכאלה
ר': 9.55, 12.10
מוצ"ש: 7.50, 10.00
חול: 6.00, 7.55, 10.00
נטי גאן
שישי שבת: 11.00 בבוקר
א'-ה': 11.00, 2.15, 4.10

חן 5
חופשה מטורפת באירופה
יום ו' – 10.00, 12.05
מוצ"ש: 7.50, 9.50
חול: 5.00, 7.50, 9.50
דמבו הפיל המעופף
שישי שבת 11.00 בבוקר
א'-ה': 11.00, 2.20, 4.15

שחף
זכרונות מאפריקה
ר': 10.00
מוצ"ש: 5.45, 9.15
חול: 5.45, 9.15

תל־אביב
תקלה מופלאה
ר': 10; מוצ"ש 7.30, 9.30
חול: 5, 7.30, 9.30

תכלת
לא מאוחר לאהוב
מוצ"ש: 7.15, 9.30
חול: 4.30, 7.15, 9.30

צוותא
ילדי המדרגות
מוצ"ש וחול: 8.00

חיפה

אורה
שלושה רווקים ותינוק
יום ו': 10.00
מוצ"ש: 7.00, 9.15
חול: 4.30, 7.00, 9.15

חן
קרטה קיד
4.30, 7.00, 9.15

עצמון
חתיך, חתיך
יום ו' 10.00
מוצ"ש: 7.00 – 9.15
חול: 4.30 – 7.00 – 9.15
נילס הולגרסן
חול: 11.00 – 3.00

פאר
בי"ס לשוטרים מתקדמים
4.30, 7.00, 9.15

ארמון
שובו של מקצוען
4.30, 7.15, 9.30

קרן אור המחודש
יחסים אסורים
שבת: 7.15, 9.15
חול: 4.30, 7.00, 9.15
שיער
שבת 9.8, 23.30
שבלול
חמישי 14.8 בשעה 23.30

רון
השגעון הגדול
מוצ"ש: 7.00, 9.15
חול: 4.00, 7.00, 9.00

אמפי
מחסל ושמו נינג'ה
מוצ"ש 7.00, 9.15
חול 4.30, 7.00, 9.15

אורלי
בחר בי
4.30, 7.00, 9.15

ירושלים

אדיסון
זאב צעיר
מוצ"ש: 9.30
חול: 4.30, 7.30, 9.30
בן לוקח בת
חול: 11.00 בבוקר

אורגיל
סלבדור
מוצ"ש: 9.15
חול: 7.00, 9.30
חברי חדרקון אליוט
חול: 10.30, 4.00, 5.30
שישי – 10.30 בבוקר

אורנע
בי"ס לשוטרים מתקדמים
מוצ"ש: 9.30
חול: 4.30, 7.30, 9.30

בנייני האומה
נשיקת אשת העכביש
חול: 9.30

מיטשל
מעריץ אלמוני
מוצ"ש: 9.30
חול: 4.30, 7.30, 9.30

סמדר
כבודו של פריצי
מוצ"ש: 9.15
חול: 7.15, 9.15

כפיר
זהירות, חבית מתפרק
מוצ"ש: 9.30
חול: 4.30, 7.30, 9.30
נילס הולגרסן
חול: 11.00 בבוקר

חבירה
שתי אצבעות מצידון
מוצ"ש 9.30
חול: 4.30, 7.15, 9.30
קונילמל בקהיר
שחרית כולל יום שישי 10.30

בית אגרון
שישי
14.00: מטרה
16.00: הבז ואיש השלג
שבת
19.45: אוכפים לוהטים
21.30: שר הטבעות
24.00: שים פס על חפס

תן טרמפ לחייל

רמת־גן

אואזיס
הצבע ארגמן
ר': 10.00
מוצ"ש: 6.00, 9.00
חול: 6.00, 9.00

ארמון
בי"ס לשוטרים מתקדמים
ר': 10.00
מוצ"ש: 7.30, 9.40
חול: 5.00, 7.30, 9.40

לילי
תקלה מופלאה
5.00, 7.15, 9.30

רב גן 1
שגעון של לילה
ר': 10.00
מוצ"ש: 7.30, 9.50
חול: 7.30, 9.50
דמבו הפיל המעופף
שבת – 12.30
שישי שבת 11.00
א'-ה': 11.00, 12.30, 3.00, 5.10

רב גן 2
חופשה מטורפת באירופה
ר': 10.00
מוצ"ש: 7.30, 9.50
חול: 7.30, 9.50
מהדובים באהבה
שישי 11.00. שבת 11, 12.30
חול: 11.00, 12.30, 3.00, 5.00

רב גן 3
סיפורה של אגנס
ר': 10.00
מוצ"ש: 7.30, 9.50
חול: 7.30, 9.50
קרטה קיד II
שישי שבת 11.00 בבוקר
א'-ה': 11.00, 3.00, 5.10

רב גן 4
מרגלים שכאלה
ר': 10.00
מוצ"ש: 9.50
חול: 9.50
קרטה קיד
חול 7.20 + מוצ"ש 7.20
טרן בקדרת הקסמים
שישי 11.00; שבת 11, 12.35
א'-ה': 11.00, 12.30, 3.00, 5.15

עכו

אודיטוריום עכו
מחנה שבויים
מוצ"ש 8.00, 10.00
חול 7.30, 9.30

הרצליה

היכל
השגעון הגדול
מוצ"ש: 7.30, 9.30
חול: 5.00, 7.30, 9.30

מלון דניאל
שישי
יהודה ברקן: בטן על בטן
22.30
שבת
9½ שבועות של שכרון חושים
19.15, 21.30

בת־ים

עצמאות
השגעון הגדול
מוצ"ש 7.30, 9.30
חול 5, 7.30, 9.30

נתניה

שרון
שלושה רווקים ותינוק
מוצ"ש וחול: 8, 10
תקלה מופלאה
חול: 6.00
דמבו הפיל המעופף
חול: 11.00, 16.00

סטודיו
הקרב על הוועד
מוצ"ש וחול: 8.00, 10.00
חול 6, 8, 10
חברי חדרקון אליוט
חול – 11.00

באר־שבע

חן
השגעון הגדול
יום ו': 10.00
מוצ"ש: 7.30, 9.30
חול: 4.30, 7.30, 9.30

חולון

ארמון
קרטה קיד
ר': 10.00
מוצ"ש: 7.30, 9.30
חול: 5, 7.30, 9.30
הצילו את חמציל
מוצ"ש: 23.30
ברזיל
חמישי: 23.30

סבוי
השגעון הגדול
ר': 10.00
מוצ"ש: 7.30, 9.30
חול: 5.00, 7.30, 9.30

מגדל
שובו של מקצוען
יום ר': 10.00
מוצ"ש: 7.15, 9.30
חול: 7.15, 9.30
טרן וקדרת הקסמים
חול: 5.00

מתנ"ס קרית שרת סינמטק
סיפורה של מארי
מוצ"ש א', ב', ג': 7.30, 9.30

מועדון קולנוע לנוער
כוכב על המסלול
א', ב', ג' – 11.30, 16.30

תיאטרוני ישראל
מחר, מוצ"ש, 9.8
תיאטרון הבימה
השקיעה: 21.00
פרוד זמני: 21.00
התיאטרון הקאמרי
מיכאל קולהאס: 20.30
קידוש – בצוותא: 20.30

ראה בחותם
תוכניות רדיו וטלוויזיה

שרותים ● עזרה ● תחבורה

תורנות בתי־מרקחת

שישי
בת־ים: גני בת־ים — הנביאים 3.
חולון: אסותא — סוקולוב 4.
ירושלים: ג'בנט — האר"י 12.
נתניה: תרופה — הרצל 2.
פתח־תקוה: קופ"ח כללית — חיים עוזר.
רמת־גן: הרצל — הרצל 52.
תל־אביב: בריאות — המלך ג'ורג' 28.
בני — דיזנגוף 174.
חיפה: הנשיא — שד' הנשיא 33.
רחובות: כללית — בני משה.

שבת
בת־ים: קופ"ח — עין יהב.
חולון: המרכז — ככר ויצמן.
ירושלים: קופ"ח — מרפאת רוממה, רח' המ"ג 28 (שבת), דויטש — מאה שערים 83 (מוצ"ש).
נתניה: גבע — שער הגיא 14.
פתח־תקוה: קופ"ח כללית — חיים עוזר.
רמת־גן: רמת־יצחק — שד' ירושלים 96.
תל־אביב: זיוה — אבן גבירול 52 (שבת ומוצ"ש), של תקוה, שדה דב — האוזנר 3 (שבת ומוצ"ש).
חיפה: הדס — חורב 33.
רחובות: כללית — בני משה.

תורנות בתי־חולים

תל־אביב והמרכז
● בית החולים ע"ש שיבא תל־השומר – כל המחלקות – כל השבוע.
● בית החולים בילינסון, פתח־תקוה – כל המחלקות – כל השבוע.
● בית החולים ע"ש רוקח, תל־אביב – בימים ב', ד', ו' – כירורגיה ופנימית, ילדים – כל השבוע.
● בית החולים איכילוב, תל־אביב – בימים א', ג', ה', שבת – כירורגיה ופנימית.
● בית החולים וולפסון, חולון – כל המחלקות – כל השבוע.
● בית החולים אסף הרופא – כל המחלקות – כל השבוע.

נתניה
● בי"ח לניאדו נמצא בתורנות למקרים דחופים – כל השבוע, כולל שבת.

ירושלים
שישי
הדסה ע"כ – ילדים, פנימית, עיניים.
ביקור חולים – נשים, א.א.ג.
שערי צדק – כירורגית.
הדסה ה"צ – אורטופדית.
שבת
ביקור חולים – ילדים, א.א.ג.
הדסה ע"כ – פנימית, נשים, עיניים.
שערי צדק – כירורגית.
הדסה ה"צ – אורטופדית.

ער"ן – אוזן קשבת בטלפון לילד ולנוער – קו לנוער במצוקה ת"א – 226027 (24 שעות) חיפה – 04-229488 (11.00–20.00) נהריה – 04-920014 (11.00–20.00). קו פתוח לחיים במצוקה בימי ב' ו־ה' – טל. 282789.

עזרה ראשונה

עזרה ראשונה לשיניים שלך
תורנות לרפואת שיניים בישראל. בתל־אביב — בימים א'–ה' [illegible]
מרפאות שיניים לעזרה ראשונה [illegible]
מרכז סיוע לקרבנות אונס [illegible] 17.00—21.00.
עזרה ראשונה נפשית
ער"ן ירושלים — טל' [illegible]
ער"ן תל־אביב — טל' [illegible]
ער"ן חיפה — טל' [illegible]
ער"ן באר־שבע — טל' [illegible]
ער"ן נתניה — טל' [illegible]
סילוק מטרידים
מוקד מד"א למקרים דחופים — טל' 101.

מד"א

ירושלים, ת"א, חיפה — טל' 101. [illegible]

משטרה

ירושלים, תל־אביב, חיפה, רמת־גן, בני־ברק, חולון, פתח־תקוה – טל' 100, באר־שבע, נהריה, נתניה, נצרת – 100, אילת – 244, חדרה – 22444.

רכבות

מירושלים לבני־ברק וחיפה: בימים א'–ה': 16.00; בימי ו' וערבי חג: 11.30.
מחיפה לבני־ברק וירושלים: א'–ו': 7.00.
מתל־אביב לחיפה: בימים א'–ה': 6.00, 7.00, 8.00, 8.16, 9.00, 10.30, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 18.30, 20.00; בימי ו' וערבי חג: 6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 10.30, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00.
מתל־אביב לנהריה: בימים א'–ה': 6.00, 8.00, 12.00, 14.00, 16.00; בימי ו' וערבי חג: 6.00, 8.00, 12.00.
מחיפה, בת־גלים, לתל־אביב: בימים א'–ה': 6.00, 6.30, 7.30, 8.30, 10.00, 11.30, 12.30, 13.30, 14.30, 16.30, 17.30, 19.30; בימי ו' וערבי חג: 6.00, 7.30, 8.30, 10.00, 11.30, 12.30, 13.30.
מנהריה לחיפה ולתל־אביב: בימים א'–ה': 6.30, 9.05, 10.30, 13.15, 16.33, 18.38; בימי ו' וערבי חג: 6.30, 9.05, 10.35.
הרכבת תופעל בימי א' [illegible] חג בלבד.

"צוותא" ראשון־לציון
ליל שבת, 8.8.86 שעה 22.00
יונתן גפן בתכניתו החדשה – "על הפנים"
מופיע בלווי שני נגנים
מועדוני "צוותא" בפגרת קיץ

הסכם רוטציה נחתם בעיריית באר־שבע

מאת שלי יחימוביץ, כתבת "על המשמר"

הסכם קואליציוני נחתם אתמול בבאר־שבע בין סיעות העבודה, אש"ל, מפד"ל ו"לב" המונות 12 חברי עירייה. ההסכם נחתם לקראת ישיבת מועצת העיר שתערך ביום שני הבא, וכה ייבחר ראש עיר במקום אליהו נאווי שפרש.

על־פי ההסכם, יהיה ראש העירייה בתקופה הקרובה — נציג סיעת אש"ל, שהיא סיעתו של נאווי והסיעה הגדולה במועצה. לקראת סוף שנת הכספים הקרובה הוא יוחלף, ובמקומו ימונה ראש עיר מקרב מפלגת העבודה. שלושת סגני ראש העירייה יהיו מקרב סיעות המפד"ל, העבודה ואש"ל.

יצויין, כי ההסכם החדש מכשיר את הקרקע למה שסוכם לאחרונה בעל פה בין נאווי לבין מזכיר מועצת פועלי באר־שבע, בנצי כרמל, הנחשב ל"איש החזק" של מפלגת העבודה. על־פי ההסכם, יכהן משה זילברמן, סגנו של נאווי ואיש אש"ל — כראש עיר משך חצי שנה, ואחריו ימונה כרמל לתפקיד.

"מורחי" הפועל ת"א מוצעים לנהל הפועל ר"ג

המאמצים להציל את קבוצת הכדורסל של הפועל רמת־גן יסתכמו בסוף השבוע. אתמול הועלתה הצעה שההנהלה המתפטרת של הפועל תל־אביב היא שתנהל בעונה הקרובה את הפועל רמת־גן.

בינתיים ממשיך גם אברהם חמו לחפש מקורות כספיים ומאמצים שיכלו תחת חסותו את הקבוצה הרמת־גנית.

בראילובסקי השיב בחיוב – ארמלי סירב לבוא לאימון

● כדורגל

מאת יוסף גלזר

הכדורגלן היהודי־ארגנטיני דניאל בראילובסקי הודיע אתמול בשיחת טלפון ממקסיקו־סיטי להנהלת מכבי חיפה כי יגיע למחנה־האימונים שתקיים הקבוצה בעוד כעשרה ימים בהולנד.

בראילובסקי נימק את העיכוב בשיגור הטלקס המאשר את ביצוע העיסקה, תמורת 290 אלף דולאר, בכך שנשיא קלוב אמריקה יגיע רק ביום ראשון מארה"ב למקסיקו.

לעומת זאת חל אתמול קפאון בסוגיית זאהי ארמלי. החלוץ לא עמד בהבטחתו להודיע אם יישאר במכבי חיפה או יעבור להפועל ת"א. מחר, רחה את הצעת התל־אביבים לצאת עמם הבוקר לרומניה ומאידך השיב בשלילה לפניית מכבי חיפה לשוב אתמול לאימונים.

נראה כי בתחילת השבוע יפזר ארמלי את הערפל בעניינו.

אליפות השחייה מתקשה להתעורר

גם ביום השני לא חל שיפור ● האליפות על מי־מנוחות ● חסרים שחיינים ואין הפתעות ● נצחונות לקליינמן (2), וייס, ליפשיץ, שנל, גרומי, אמין ואקסלרוד ● הסיום – מחר

● שחיה

מאת דוד סיבור

באליפות ישראל בשחייה, הנערכת במכון־וינגייט, לא חל אתמול שיפור. כנראה שגם לא יחול היום ומחר. הכל מתנהל על מי מנוחות. כמו בתחרות כושר — שקט מוחלט.

היום ייערכו מישחים לבנים ולבנות ב־100 חופשי, 400 מעורב אישי, 200 חזה ו־4x200 חופשי. בבנות, ביום האחרון, יתקיימו המישחים ב־50 חופשי, 100 גב, 800 חופשי, 1500 גברים ו־4x100 מעורב.

חוסר ההתרגשות של השחיינים עשוי גורם לא פעם להיעדר הולהבות.

אתמול הוצגו שני שיאי גילאים, נוסף לשלושה שלשום: בגילאי 14 קבע טל אליאב מהפועל נתניה ב־200 גב — 2:20.53 דק' ובגילאי 15 דניב גלעד חן מהפועל חפציבה ב־200 מעורב אישי — 2:16.49 דק'.

שני שחיינים ותיקים — זוהר וייס להפועל בני־שמעון ויוחאי ליפשיץ מהפועל עמק־יזרעאל — זכו אתמול במדליות זהב.

זוהר וייס ניצח ב־200 חופשי — 1:57.79 דק', לפני יוחאי ליפשיץ — 1:57.89 ואמיר שטרנפלד (הפ. בית ברל) — 1:58.07.

יוחאי ליפשיץ לא התקשה לנצח ב־200 מ' מעורב אישי — 2.11.63 דק', לפני שטרנפלד — 2:12.54 ושגיא שטיגמן (הפ. עמק־חפר) — 2:15.94.

נדב שנל מהפועל עמק־יזרעאל זכה בבכורה ב־100 פרפר — 59.24 שנ', לפני ערן גרומי (מר. ירושלים) — 59.33 ואלון קובל (הפ. בית־ברל) — 1:00.08 דק'.

גרומי זכה גם הוא בנצחון ב־200 מ' גב — 2:12.08 דק', בהקדימו את שני הוותיקים, זוהר גלילי (הפ. עמק־חפר) — 2:13.16 וטל משקיף (מכ. חיפה) — 2:17.18 דק'.

הדר קליינמן ממכבי קרית־אונו זכתה אתמול בשני נצחונות. תחילה ניצחה ב־100 פרפר — 1:07.35 דק', לפני רותם פורת (הפ. עמק־חפר) — 1:08.92 ומורין פרידמן (הפ. בית ברל) — 1:10.14. אחר־כך ניצחה ב־200 מעורב אישי — 2:32.90 דק', לפני זוהר לוונסברג (הפ. הגליל־העליון) — 2:35.31 וענת אסף (הפ. עמק"י) — 2:37.27 דק'.

מיכל אמין (הפ. בית ברל) הגיעה ראשונה ב־200 חופשי — 2:15.28 דק', בהקדימה את זוהר לוונסברג — 2:16.17 והדר גת (הפ. עמק־חפר) — 2:19.72.

גם שרון אקסלרוד מהפועל נתניה זכתה בנצחון ב־200 גב — 2:31.54 דק', לפני עינת גבאי (מכ. חיפה) — 2:36.51 ורוית שילה מהפועל ערד — 2:38.31 דק'.

מזכ"ל הפועל רץ – ונפצע

מזכ"ל הפועל ויו"ר הוועד האולימפי, יצחק אופק, רתוק למיטתו. שלשום ניסה לעבור בריצה את הרחוב. רגלו נקלעה למהמורה והוא נקע אותה בצורה קשה.

המזכ"ל־הספורטאי הובהל לד"ר שינרמן, המטפל בו באינטנסיביות.

הפועל ת"א הבוקר לרומניה ללא... ארמלי

אלופת המדינה בכדורגל, קבוצת הפועל תל־אביב, תצא הבוקר למחנה־אימון ברומניה, ללא זאהי ארמלי, כפי שתוכנן תחילה. אתמול הודיעו ראשי הפועל תל־אביב כי אפסו הסיכויים לרכוש את ארמלי לעונה הקרובה.

ראשי הפועל תל־אביב ינסו בעת שהיית הקבוצה ברומניה לקיים מו"מ עם אחד החלוצים ומיקי בן־שיטרית או עודד מכנס.

ועדת הכספים של הפועל תל־אביב אישרה את מחירי המינויים לעונה הקרובה. מרבית המחירים נותרו בעינם, אולם הויכוח נסב סביב אחוזי ההנחה שיקבלו הפעילים באגודה.

אתמול הצטרפו לרשימת ההעברות השוער אריה אלטר והחלוץ רפי שמואל, לא מצא את מקומו בסגל הקבוצה.

בהרכב הקבוצה שייצא היום לרומניה ארבעה שחקני־נוער: ברנס, קרקיאן, לינהרט ומוסה.

שני השוערים הם: גיורא אנטמן ויומטוב טליאנס, שסוכנו להישאר בקבוצה, למרות רכישתו של אנטמן.

יהודה זגורי, שהגיע ממכבי יבנה, יצטרף גם הוא למחנה ברומניה. בסך־הכל ייצאו למחנה 20 שחקנים, כולל צמד המאמנים דוד שוייצר ובני קונפורטי. כן יסעו המנהל גדי חבור וחבר הנהלה סלומון הררי. היו"ר חיים צימר יצטרף לקבוצה במהלך המחנה.

● טניס

פרקיס נוצח

הטניסאי הישראלי שחר פרקיס, שהרשים שלשום בנצחון על הצרפתי טיירי טילאן, הפסיד אתמול במפתיע בסיבוב השלישי בטורניר קיצבול, אוסטריה, לאוסטרי הורסט סקוף — 6:4, 6:4.

תומאס שמיד מצ'כוסלובקיה גבר על אלוף הונגריה, בלאז' טארוצי — 5:7, 3:6.

תוצאות נוספות: יואקים נייסטרום (שבדיה) – חורחה ארזה (ספרד) 6:7, 4:6. מרטין חייטה (ארגנטינה) – ברד דרואיט (אוסטרליה) 4:6, 4:6.

רונאלדו נאהמיה שחזר לאתלטיקה, עם רעייתו, לאחר נצחונו שלשום ב־110 משוכות בויארג'ו, איטליה (צילום: איי.פי.)

הפוטבול לא קילקל את רנאלדו נאהמיה

השיאן העולמי בריצת 110 מטר משוכות (12.93), האמריקני רנאלדו נאהמיה, בן ה־27, שב למסלול לאחר היעדרות של ארבע שנים, בעקבות הופעה כמקצוען בפוטבול האמריקני וניצח אור לאתמול בויארג'ו, איטליה, בהופעתו המחודשת, בזמן של 13.48 שניות.

השיאן העולמי ב־100 מטר, האמריקני קאלווין סמית, גמא את המרחק ב־10.26 שניות.

נאהמיה שיחק פוטבול בקבוצת סאן־פרנציסקו 49, בחודש שעבר הוענק לו אישור מטעם התאחדות האתלטיקה הבין־לאומית לחדש את הופעותיו.

הישג מעולה קבע האלוף האולימפי בהדיפת כדור־ברזל, האיטלקי אלסנדרו אנדריי, שהדף לטווח 22.06 מטר.

בת־ארצו גבריאלה דוריו חגגה שובה למסלול, בנצחון ב־1500 מטר, בזמן של 4:10.97 דקות.

המערב־גרמני אוהה מנקאייר רץ 5000 מטר בזמן של 13:21.14 דקות, וההולנדי אמיד מלארד ניצח במפתיע את האמריקני מייק קונלי, כשקפץ לרוחק 7.98 מטר.

האלופה האולימפית והשיאנית העולמית בריצת 100 מטר, האמריקנית אוולין אשפורד, ניצחה ב־200 מטר בזמן נאה של 22.17 שניות.

ישראל — נורבגיה 25:25

● כדוריד

שרות "על המשמר"

נבחרת ישראל בכדוריד פתחה אמש את משחקיה בנורבגיה בתיקו 25:25 עם נבחרת נורבגיה, המדורגת בדרגה ב', לעיני 1000 צופים בעיר קרגו.

במחצית הוליכו הישראלים — 12:15. הנורבגים הובילו שתי דקות לסיום — 22:24, ויואב דרוקר הישווה שמונה שניות לסיום.

שערים לישראל: גרא 10; דרוקר 8; סומך 3; בלדר 2; קושניר 1 ודיין 1.

ערב קודם־לכן ניצחה ישראל בגרמניה את קבוצת מרפלדן — 13:21.

חולון עירערה בבית־המשפט המחוזי על החלטת בורמוד

ג'ורג' ברי, ששיחק בבית"ר ת"א, מועמד לשחק

● כדורסל

מאת יצחק ויסטוך

ג'ורג' ברי, הוא היום אחד המועמדים לשמש כמתאזרח של הפועל חולון, בעקבות התנגדות המאמן מולי קצורין להביא את איל ויליאמס.

אמנם מועמדותו של ויליאמס עדיין לא ירדה מהפרק אולם בעקבות החלטת בית־הדין העליון של איגוד הכדורסל שקבע שלשום כי בורמוד יוכל לשחק רק כזר, מציבה בפני החולונים בעייה במציאת המתאזרח השני.

הפועל חולון הגישה ערעור על החלטה זו לבית־המשפט המחוזי בת"א וביקשה לזרז את הדיון כדי שישמע בהקדם.

בהפועל חולון לא שוללים את הרעיון שבורמוד אכן ישחק כזר בגלל התנגדותו הנחרצת לשחק שנה בליגה א'.

ג'ורג' ברי (2.04) שיחק לפני שלוש עונות בבית"ר ת"א. שחקן זה גילה יכולת מצויינת ובשנים האחרונות שהה בארה"ב, ולא שיחק במסגרת מסודרת.

יו"ר מחלקת הכדורסל של בית"ר ת"א, אבנר קופל, אמר אתמול כי לא יערים קשיים על הפועל חולון אם תחפוץ בשרותיו של ברי: "הוא שחקן מצויין שיכול להוסיף רבות לחולון".

ביום ראשון תשמע בלשכת השופט המחוזי שאול אלוני בקשתו של הכדורסלן הצעיר אייל חי לעבור מהפועל תל־אביב להפועל חולון. חי מיוצג ע"י עו"ד רונית ג'מצ'י.

בן־עטר חתם בהפועל הגליל־העליון

גם ליף סיכם – והתאמן אמש

בטוריאל גבוה הוחלה אמש קבוצת הכדורסל של הפועל הגליל־העליון באימוניה לקראת העונה החדשה.

קבוצת הגליל החתימה אתמול את שני שחקניה הזרים, קרטיס פרי (2.04) וטרי וייט (2.07).

כן הוחתם לעונה אחת את רכזה של מכבי רמת־גן, יאיר בן־עטר.

הכדורסלן הוותיק של הגליל, ברוך ליף, חתם לשתי עונות.

באימון אמש השתתפו גם הגבוה הצעיר, נדב הנפלד. דן סמית יתחיל להתאמן רק בשבוע הבא.

בגליל ביקר אתמול יואב קרטן, שחקן מכבי ת"א לשעבר, אולם ייתכן כי הוא מעדיף להישאר שנה נוספת בפנסילבניה, ארה"ב, כדי לסיים שנתיים של הסגר.

● הפתעה היתה בטורניר הנשים במונטריאול, כאשר נאמנה וורדל מארה"ב גברה על בת־ארצה סטפאני רהן — 7:5, 3:6, 4:6. כמו כן גברה בילנכרג על מרטל פרימאן — 6:3, 2:6, 6:0.

שלכטר הועבר למכבי חיפה

מאת יצחק ויסטוך

סטיב שלכטר, הגבוה הלאומי של הפועל רמת־גן, הועבר אתמול במשרדי איגוד הכדורסל לקבוצת מכבי חיפה.

מכבי חיפה השלימה את העברות הישראלים לשורותיה, כשרשמה גם את שמואל גנרלמן ממכבי ירושלים.

בימים הקרובים עומדת מכבי חיפה לרשום גם את שני הזרים שלה, בנון סלאמס ומייק קלארק.

הליגה המערב־גרמנית יוצאת הערב לדרך

באיירן מינכן – בקרב בכורה נגד דורטמונד

● הליגה הגרמנית

מאת שבח פלברט

הבונדסליגה במערב־גרמניה תצא כבר הערב לדרך. הבין־לאומיים ישובו "לעבודה" לאחר שנטשו שישה שבועות מאז גמר המונדיאל במקסיקו.

המועדונים הגרמנים חוששים ממיעוט הקהל במגרשים. העונה שעברה היתה מהגרועות שידעה הליגה המערב־גרמנית, רק 5.4 מיליון צופים חזו במשחקים.

שלוש קבוצות איבדו את כוכביהם הגדולים. באיירן מינכן את "המנוע הדני", סורן לארבי, שעבר למונקו; קלן את פייר ליטברסקי, שעבר לראסינג פאריס ושטוטגרט את קרל היינץ פרסטר שעבר למארסיי.

בעלת התואר הכפול, באיירן מינכן, מאמינה שיש לה עדיין מספיק כוכבים, שיצליחו להצעידה להישגים. כמו החלוצים הצעירים רולאנד וולפארט ומיכאל רומניגה, אחיו של היינץ הגדול, המשחק באינטר מילאנו. שוערה של באיירן, הבלגי הבין־לאומי ז'אן־מארי פאף, שספג בחודש מארס את השער האחרון בבונדסליגה ומאז שמר על שער נקי במשך 566 דקות, מקווה להמשיך בשיאו מחר נגד בורוסיה דורטמונד.

סגנית האלופה, וורדר ברמן, אותה פקד ביש־מזל בסיום כשאיבדה את הכתר בגלל הפרש שערים זעום, לאחר שכבר הוליכה בהפרש 4 נקודות כשנותרו לסיום שלושה מחזורים, תחזור הפעם למירוץ עם מלך־השערים שלה, רודי פלר. החלוץ המצטיין נוטרל תקופה ארוכה בגלל פציעה. אגב, פלר חתם בברמן עד שנת 1990 עם משכורת, הנחשבת הגבוהה בבונדסליגה — מיליון מארק לשנה (480 אלף דולאר).

קלן רכשה שני כדורגלנים בין־לאומיים זרים: הבלם והקפטן של נבחרת דנמרק, מורטן אולסן, בן ה־37, ששיחק באנדרלכט והחלוץ האנגלי טוני וודקוק מארסנל, החוזר לקלן לאחר ארבע שנים. קלן גם החתימה את תומאס אלופס מקייזרסלאוטרן, שהצטרף לאחיו המבוגר, קלאוס.

הלך תובע 4247 ש"ח מהפועל חיפה

הכדורגלן ראובן הלך תובע 4,247 ש"ח מקבוצת הכדורגל של הפועל חיפה, בטענה כי לא שולם לו מלוא שכרו לעונת 1985/86.

התביעה הוגשה אתמול לבית־משפט השלום בחיפה, והיא מכוונת גם נגד יצחק מרר, שכיהן כיו"ר הנהלת הקבוצה.

על תביעה זו טרם הוגש כתב־הגנה.

השחקן טוען כי בספטמבר אשתקד נחתם "בינו לבין הנהלת הקבוצה הסכם, לפיו התחייב לשחק בהפועל חיפה בעונת 1985/86, ובתמורה התחייבה הקבוצה לשלם לו שכר. התובע מרגיש כי קיים את התחייבויותיו לפי החוזה, אבל חטיבת הכדורגל של הפועל חיפה נותרה חייבת לו 4,247 ש"ח. (עתים)

מגנבורג נוצח בקובלנץ ואובט קבע הישג השנה

האלוף האולימפי דיטמאר מגנבורג ממערב־גרמניה, תפס את המקום השלישי בתחרות בקובלנץ, אחרי שקבע תוצאה זהה (2.23) למנצח, קרל טרנהארדט ממערב־גרמניה והשני גייק גאוקבי מניגריה.

האמריקני ארל בל קפץ במוט לגובה — 5.72 מטר, וניצח את אלוף אולימפיאדת 1980, הגרמני־פולני ולאדיסלב קוזאקייביץ' (5.58).

הקנייתי ג'ושואה קיפקמבוי ניצח ב־3000 מטר מכשולים, בזמן של 8:14.13 דקות, בהקדימו בארבע שניות את בן־ארצו סמסון אובוצה. האמריקני הוותיק הנרי מארש, סיים שלישי, בזמן של 8:14.61 דקות.

האנגלי סטיב אובט קבע את הישג השנה ב־1500 מטר — 3:31.76 דקות. לאחר הריצה אמר אובט, כי בסוף החודש ייצג את בריטניה באליפות אירופה בשטוטגרט, למרחק 5000 מטר, בו ניצח בשבוע שעבר באדינבורו.

המערב־גרמני פטר בראון קבע את הישג השנה ב־800 מטר — 1:44.03 דקה.

האיטי ג'וף טאיין קפץ בקפיצה משולשת — 12:26 מטר, אך רוח גבית (3.61 מטר לשנייה), פסלה את הקפיצה. הוא ניצח [illegible]

מנצח אובט. (צילום: איי.פי.)

בריה"מ תתקשה לשמור על התואר העולמי לנשים

אליפות העולם לנשים בכדורסל נפתחת היום בערי ברית־המועצות. שזכו בכתר העולמי שש פעמים, בשנים 1959, 1964, 1967, 1971, 1975 ו־1983. הופיעה עם שחקניות חדשות וצעירות.

המאמן הלאומי, לאוניד יאכובצקי, ניפה את הענקית [illegible] (127 ק"ג), סמינובה (2.12), [illegible] במוסקבה.

באליפות העולם האחרונה ב־1983 בסאו־פאולו, ניצחו הסובייטיות את האמריקניות — 84:85 ו־82:84.

כדורסלניות ארה"ב נטלו את התואר העולמי פעמיים, ב־1957 בריו וב־1979 בסיאול, שבה נעדרה ברית־המועצות בגלל סיבות פוליטיות.

הבולגריות, שסיימו במקום הרביעי במשחקי הרצון הטוב במוסקבה וצ'כוסלובקיה (שישית) יהיו ראשי שני הבתים האחרים במינסק ובוילנה.

אש"ף לא הוזכר בהודעה המשותפת בתום השיחות בין מובארק וחוסיין

חוסיין דחה הצעה של מובארק להוועד עם פרס ■ ההודעה המשותפת התייחסה בעיקרה להבעת תמיכה בעיראק במלחמתה באיראן ■ באשר לוועידה בינ"ל על הסיכסוך במזה"ת נאמר כי יש צורך לספק האמצעים שיבטיחו ייצוג לפלשתינים

מאת כתב „על המשמר" לענייני המזה"ת

הנשיא מובארק והמלך חוסיין סיימו אמש את שיחותיהם באלכסנדריה, בהודעה משותפת שעיקרה הבעת תמיכה בעיראק במלחמתה נגד איראן וקריאה לכל מדינות ערב ומדינות האיסלאם לתמוך בעיראק.

אין בהודעה המשותפת אפילו איזכור אחד לאש"ף ואף לא התייחסות אחת לפגישת פרס־חסן באיפראן. חוסיין דחה הצעת מובארק להיפגש עם פרס כפי שעשה מלך מארוקו — אומרים מקורות בקהיר.

מקורות מצריים מסרו, כי המלך חוסיין והנשיא מובארק לא הסכימו ביניהם באשר ליחס לאש"ף ולפגישה באיפרן, ולכן אין שני הנושאים האלה מופיעים בהודעת הסיכום. אף כי מצרים קוראת לאש"ף להכיר בהחלטת מועצת הבטחון 242, היא מנסה להמשיך ולתווך בין ערפאת לחוסיין, והדבר הוא למורת רוחו של מלך ירדן.

באשר לסכסוך הערבי־ישראלי ולבעייה הפלשתינית, נאמר בהודעה: „אנו מסכימים כי שלום צודק וכר קיימא והבטחת הזכויות הלגיטימיות של העם הפלשתיני, יתגשמו באמצעות ועידה בינלאומית בהשתתפות הצדדים הנוגעים בדבר וחמש החברות הקבועות במועצת הבטחון. אנו מסכימים, כי יש צורך לתמוך בעמידתם האיתנה של תושבי השטחים בגדה וברצועה ולספק להם את האמצעים שיבטיחו את ייצוגם והישארותם באדמתם".

יצויין, כי בדברים האלה יש בעצם מכה מתחת לחגורה לאש"ף: לא רק שאיננו מוזכר כנציג הלגיטימי של העם הפלשתינאי, כפי שהיה בכל ההודעות שיצאו ממצרים ומירדן בעבר, אלא שמדובר כאן במפורש על הצורך בייצוג תושבי השטחים.

לראשונה קוראות מצרים וירדן להפעיל את חוזה ההגנה הבין־ערבי, עליו חתומות כל חברות הליגה הערבית, ואשר לפיו חייבות כל מדינות ערב לבוא לעזרתה של מדינה ערבית מותקפת.

בוש משבח נוסחת העבודה לשיתוף פלשתינים במו"מ

מאת כתבנו בארה"ב

וושינגטון. — סגן־הנשיא ג'ורג' בוש שיבח אתמול את נוסחת מפלגת העבודה לשיתוף פלשתינאים במשלחת ירדנית לשיחות עם ישראל, כפי שהציגה באוזניו ח"כ אבא אבן, אך אמר כי לדעתו „יש ביצחק שמיר גמישות שתביא לכך שימשיך, פחות או יותר, במה שפרס ניסה לעשות".

בראיון טלוויזיה ברשת אב־בי־סי אמר בוש, כי „אמנם אינו מאמין שהתילופים בראשות הממשלה יגרילו את הגמישות הישראלית, וכי „לשמיר יש בעיות באגפו הימני, המושכות אותו קצת לאחור, אך לאב־בי־סי אמר בוש, כי לא כלל דומני שנראה המשך של יוזמות פרס".

בראיון אחר, ברשת סי־בי־אס, אמר בוש כי המלך חוסיין מוכן לפגוש בישראלים „תחת מטרייה פתיחה בין־לאומית". גם ישראל מוכנה לכך „וזאת הם מסכימים, צעד ראשון יהיה פורום בין־לאומי כלשהו, שיוביל למו"מ פנים־אל־פנים, או למו"מ שיכלול גם שיחות פנים־אל־פנים". בתשובה לשאלה על סיכויי התהליך שבו אין סוריה משתתפת אמר בוש: „אם יהיה שלום כולל באזור, תיאלץ סוריה לבוא לשולחן".

את דמשק במסעו משום שהנשיא אסד הורדן לנתק את יחסיו עם מרוקו בעקבות פגישת איפראן. „דרושה אווירה שונה במיקצת, קודם שסגן־הנשיא או הנשיא, או אולי שר־החוץ של ארה"ב, יבקרו בסוריה", אמר.

בוש אמר, כי אם יצטרף סינאטור פול לקסלט להתמודדות על מועמדות הרפובליקנים לנשיאות ב־1988, יהיה „מתמודד רציני, עם קשרים כל־ארציים". ביום ג' אמור בוש, יחד עם הנשיא רייגן ו־78 מפקידי הבית הלבן, לספק דגימת־שתן למעבדות חיל־הים, תמורת נכונותם להיאבק בהתמכרות לסמים.

בכיר בסי.אי.איי נמלט למוסקבה

מוסקבה. — אמריקני שמילא תפקיד בכיר בסוכנות הביון המרכזית ה„סי.אי.איי", נמלט למוסקבה וביקש שם מקלט מדיני.

סוכנות הידיעות הסובייטית הרשמית „טאס" הודיעה אמש כי נשיאות הסובייט העליון נענתה בחיוב לבקשת מקלט שנתקבלה מאדוארד לי הווארד, וזאת מטעמים הומניטריים.

בחודש שעבר הואשם הווארד בארה"ב בריגול לטובת בריה"מ, אך השלטונות לא הצליחו לעצור אותו. הווארד [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] בכיר, אשר לארה"ב ושחור לבסוף למולדתו, לאחר שהאשים את סוכנות הביון המרכזית כי [illegible] [illegible] אותו.

העיתון „לוס אנג'לס טיימס" [illegible] בחודש שעבר מקורות מודיעין שאמרו [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] על הסי.אי.איי ועל [illegible] [illegible] [illegible] בפרשת הווארד.

מקורות אלה הוסיפו ואמרו, כי מגילויים של הווארד הביא לכך שהרוסים [illegible] אחד [illegible] [illegible] הביון האמריקני במוסקבה [illegible] את פעולות [illegible] של הסוכנות האמריקנית בבירה הסובייטית.

שלטונות ארה"ב האשימו את הווארד בן ה־34, כי [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (רויטר עתי"ם)

תערוכת ארכיטקטורה ישראלית בקופנהאגן

מאת עלי כהן, כתב „על המשמר"

קופנהאגן. — דגלי ישראל ודנמרק מונפים זה בצד זה בכיכר העיר של קופנהאגן, לרגל פתיחת תערוכת „הארכיטקטורה בישראל" בבניין העירייה. העומד מאחורי מבצע התערוכה המרשימה הוא הרי פרנק, שגרר קודם לכן עם התערוכה ב־6 ערים בבריטניה.

בפתיחה בקופנהאגן נכחו, בין היתר, שגריר ישראל בדנמרק שמאי כהנא, אנשי המשכבה הישראלית וכן אנשי מקצוע דניים, שהביעו התלהבות. התערוכה אמורה לעבור מקופנהאגן, בעוד קצת למעלה משבוע, לווסה ולמדריד.

תוקפי הבסיס הבריטי בקפריסין נמלטו כנראה במטוס נוסעים לובי

ניקוסיה. — כוחות הביטחון בקפריסין בודקים עתה דיווחים שהגיעו ממקורות שונים, כי ששה תוקפים בסיס האויר הבריטי ליד אקרוטירי ביום ראשון, נמלטו במטוס נוסעים לובי לאחר שהתחזו כן לאנשי צוות־אויר.

מקורות אמרו, כי אנשי נמל התעופה של לרנקה החלו לחשוד בכך, לאחר שהמטוס כבר המריא. מגדל הפיקוח שאל את הקברניט, אם יש 10 אנשים במטוס כפי שהצהיר. הוא סירב להשיב, אולם אח"כ העביר ידיעה ממנו בטלקס, כי הביא עמו במטוס 13 אנשים וצוות אויר. המקורות סבורים כי בסח"כ יצאו 16 אנשים מלרנקה. (עז"י)

המימשל צופה צמיחה גדולה יותר מהתחזיות של המכונים הפרטיים

וואשינגטון. — הבית הלבן יצא בתחזית צמיחה של 3.2 אחוז ל־1986, בניגוד לתחזיות כלכלנים ומכוני מחקר פרטיים, החוזים צמיחה הרבה יותר איטית לאותה תקופה.

הסקירה החצי־שנתית של התקציב, צופה התאוששות טובה עוד יותר של המשק בשיעור של 4.2 אחוז ל־1987. גם תחזית זו אופטימית מאלה של מכונים וכלכלנים פרטיים.

התחזית מתבססת על ירידה צפויה בגרעון של המאזן המסחרי, כעיקר כתוצאה מצמיחה כלכלית מהירה יותר באירופה המערבית, בעיקר במערב גרמניה וביפן.

כלכלנים אמרו, כי שוק המניות גילה ספקות לגבי התחזיות הכלכליות האופטימיות של הממשל ולא הגיב בהתאם. (עז"י)

שערי מטבע־חוץ בבנק הפועלים — 7.8.86

	היחידה	בנקנוטים קניה	בנקנוטים מכירה	העברות והמחאות קניה	העברות והמחאות מכירה	שערים יציגים
סל מטבעות	1	—	—	—	—	1.4919
דולר אמריקני	1	1.46	1.52	1.4808	1.4992	1.4900
לירה שטרלינג	1	2.15	2.25	2.1871	2.2144	2.2000
מרק גרמני	1	0.70	0.74	0.7153	0.7243	0.7200
פרנק צרפתי	1	0.21	0.23	0.2207	0.2234	0.2217
גילדן הולנדי	1	0.62	0.65	0.6351	0.6431	0.6390
פרנק שוויצרי	1	0.87	0.91	0.8880	0.8991	0.8933
כתר שבדי	1	0.21	0.22	0.2134	0.2161	0.2147
כתר נורווגי	1	0.20	0.21	0.2009	0.2034	0.2021
כתר דני	1	0.19	0.20	0.1912	0.1936	0.1922
מרק פיני	1	0.29	0.31	0.2985	0.3022	0.30
דולר קנדי	1	1.05	1.10	1.0711	1.0844	1.0788
דולר אוסטרלי	1	0.87	0.94	0.9056	0.9169	0.9112
ראנד דר' אפריקני	1	0.34	0.57	0.5667	0.5738	0.5702
פרנק בלגי	10	0.33	0.36	0.3458	0.3501	0.3478
שילינג אוסטרי	10	1.00	1.05	1.0170	1.0297	1.0241
לירה איטלקית	1,000	1.02	1.08	1.0409	1.0539	1.0460
ין יפני	100	0.95	0.99	0.9620	0.9740	0.9678

גילויים חדשים מערערים התיאוריות על מוצא האדם

זוהי הגולגולת של אדם שחי לפני 2.5 מיליון שנים, אשר נתגלתה בקניה ואשר לדעת מגלוה מבריכת את התאוריות השכיחות על מוצא המין האנושי. (צילום: אי.פי.)

לונדון. — בקניה נתגלו לאחרונה מאובנים נוספים של יצורים קדם־אנושיים, המוסיפים למסתורין האופף את התפתחות האדם — מוסר כתב העת הבינלאומי לענייני מדע „נייצ'ר".

ממצאים אלה, שגילם לדעת המדענים הוא כ־2.5 מיליון שנה, נמצאו בשני אתרים נפרדים בסוף השנה שעברה ע"י צוות, שבראשו עמד האנתרופולוג הידוע ד"ר ריצ'רד ליקי מהמוזיאון הלאומי של קניה, הבודק את המאובנים יחד עם צוות של אנתרופולוגים אמריקנים.

העתון כותב, כי הגילויים האחרונים מערערים דעות באשר ל„אילן היוחסין" של האדם ומעוררים שאלות חדשות באשר למוצאו של האדם.

הגילויים, גולגולת שנשתמרה יפה וחלק מעצם הלסת התחתונה, הם כפי הנראה של יצורים דמויי אדם, „אוסטרא־לופיטקין", מהסוג ה„רובוסטי" מציין העתון.

מדענים רבים מבדילים בין שני סוגים של יצורים דמויי־אדם אלה, הידועים בכינוייהם „אוסטראלופיטקוס רובוסטוס" ו„אוסטראלופיטקוס בויסיי".

הגילויים החדשים מפריכים דעות מקובלות באשר למקומו של הסוג מדגם „רובוסט" בהתפתחות יצורי האדם.

„בדרך כלל מניחים שהיצורים דמויי האדם מסוג „רובוסט" נכחדו ולכן לא מילאו כל תפקיד ישיר בהתפתחותו של האדם המודרני".

גיל המאובנים שנתגלו זה עתה מטיל ספק באשר לנכונות התיאוריה. „בעיקר מפני שהוא שולל את האפשרות שיצורים דמויי אדם מסוג „בויסיי" יכלו להיות צאצאים של הסוג הידוע יותר „רובוסטוס".

ריצ'רד ליקי והצוות שלו הודיעו על גילוי שלד של „רובוסט" ממין זכר, בן 12, שחי לפני 1.6 מיליון שנים. גילוי זה זוהה ב־1984 כדגם נדיר של „הומו ארקטוס", מאבותיו הישירים של „הומו סאפיינס". (רויטר עתי"ם)

דרום אפריקה נוקטת צעדי גמול נגד זאמביה וזימבאבואה

ביית בריג'. — ממשלת דרום אפריקה החלה להאיט את יבוא הסחורות מזימבאבווה ומזאמביה דרך מעבר המפתח בית בריג', לאחר ששתי המדינות השחורות היו התובעות הקולניות ביותר לסנקציות נגד דרום אפריקה.

עמילי מכס מקומיים אמרו, כי מאז יום שני מעכבים משאיות ורכבות, המובילות סחורות משתי המדינות האלה ליצוא דרך דרום אפריקה.

גשר ביית, העובר מעל הנהר לימפופו, הוא מעבר הגבול היחידי עם זימבאבווה וציר סחר חיוני למדינות השחורות התלויות כלכלית בדרום־אפריקה.

מטענים של קפה, תה, טבק ונחושת מזאמביה נשלחו לעיר הסמוכה, מסינה, „לצורך בדיקות", אמרו עמילי המכס.

סחורות מזאיר עברו גם הן בדיקות, אולם סחורות שהגיעו ממאלאווי, אחת המדינות השחורות המקיימת ייחסים הדוקים עם פרטוריה, עברו באורח חפשי. (עז"י)

זכו במפעל הפיס

בהגרלת רב־פרס מצטבר של מפעל הפיס מס. 32/86 שהתקיימה ביום 7/08/86 זכו הכרטיסים הבאים:

בסך 170,000.00 ש"ח זכה המספר 029620 הפרס המצטבר בסך 180,000.00 ש"חים עובר לשבוע הבא. מקסימום פרס ראשון בשבוע הבא יהיה 440,000.00 ש"חים (כולל צבירה).

בסך 11,000.00 ש"ח זכה המספר: 283629.

בסך 5,000.00 ש"ח זכו המספרים: 176405; 197232.

בסך 275.00 ש"ח זכו המספרים: 016448; 068041; 087321; 128260; 130987; 155176; 157855; 163383; 183915; 186444; 260509; 278450; 385067; 449725; 454813; 537564; 547930; 586477; 598695; 635472; 635752; 650483; 664388; 664748; 666080; 696642; 729180; 746748; 812872; 868253; 876125; 887960.

בסך 130.00 ש"ח זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב־: 3980; 9736.

בסך 20.00 ש"ח זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב־: 125; 608.

בסך 15.00 ש"ח זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב־: 242; 341; 702.

כל הכרטיסים שמספריהם מסתיימים בספרה 2 זכו בסך של 2.20 ש"ח.

בסך 4.40 ש"ח זכו המספרים התלת־ספרתיים: 001; 004; 033; 040; 052; 122; 134; 257; 263; 286; 289; 323; 391; 396; 435; 447; 491; 496; 508; 526; 556; 584; 642; 704; 812; 866.

בסך 2.20 ש"ח זכו המספרים הדו־ספרתיים: 01; 04; 08; 09; 10; 18; 19; 22; 25; 40; 45; 48; 49; 51; 52; 54; 56; 66; 78; 83; 85; 91; 93; 98; 99.

רק הרשימה הכוללת של תוצאות ההגרלה מחייבת את מפעל הפיס.

טלקס

● מפ"ם לימין עובדי הטקסטיל בירושלים

מזכירות סניף מפ"ם בירושלים קיבלה השבוע החלטת פה־אחד להתייצבות למען מאבקם של עובדי הטקסטיל בבירה לחשגת שכר מינימום של 450 ש"ח לחודש.

אברהם סילוק, חבר מועצת פועלי ירושלים ומחזיק בתיק הטקסטיל והעץ, עומד בראש המאבק ובאחרונה יזם נקיטות שורה של צעדים כדי לשכנע את בעלי המפעלים בעיר להעלות את שכרם הזעום של הפועלים.

סניף מפ"ם בירושלים נרתם למשימה זו וביום שני הקרוב הוא מכנס את ועדי העובדים בענף לאסיפת חירום. באסיפה ישתתפו הח"כ ויקטור שם־טוב, חבר הוועדה המרכזית אברים זילוני וא. סילוק. בסוף השבוע הפיצה מפ"ם כרוזים במקומות העבודה הקוראים לתמיכה במאבק העובדים לשיפור שכרם. ח"כ חייקה גרוסמן אף הגישה הצעה לסדר היום של הכנסת בנושא זה.

בצלאל עמיקם

● חקלאים ממצרים מגלים עניין בקואופרציה

חבר הוועדה המרכזת מטעם מפ"ם מחמוד יונס, נפגש שלשום בתל־אביב עם משלחת חקלאית ממצרים. יונס הירצה בפניהם על חיי הקיבוץ, על התפתחות המושב ועל היתרונות של הקואופרציה בקרב העובדים.

המשלחת החקלאית, שביקרה בארץ כאורחת משרד־החקלאות, כללה אנשי מקצוע בדרגות בכירות, מהנדסים ומדריכים חקלאיים.

לדברי יונס, גילו האורחים עניין בנושא הקואופרציה במשק המצרי ובעקבות ביקור זה יהיו כנראה חילופי משלחות בין ישראל למצרים.

אבשלום קווה

● הפרדה מינית בחינוך הטכנולוגי

יועצת ראש הממשלה למעמד האשה ד"ר נוצה שפירא־ליבאי שלחה מכתב לשר החינוך, י. נבון, בו היא תובעת לבטל את ההפרדה הקיימת השורות, לדבריה, בחינוך המקצועי והטכנולוגי בחטיבות הביניים.

בעקבות תביעות הורים כותבת ד"ר ליבאי, כי קיימת הפרדה בין שיעורי המלאכה לבנים, במקצועות הנגרות, המתכת, השרטוט, החשמל והאלקטרוניקה לבין שיעורי תבנות, במקצועות התפירה וכלכלת הבית.

יצחק שור

● התק"ם מביעה חזדהות עם המושבים

מזכיר התק"ם במפלגת העבודה הביע אתמול הזדהות עם תביעת המושבים מהממשלה לשראל להתיר לאלתר את תוכנית ההבראה המלאה סיוע ממשלתי וגיוס אמצעים פנימיים של התנועה.

החלטה זו נתקבלה בישיבת ועד התק"ם, במרכז מפלגת העבודה, שהתכנס אתמול בתל־אביב. (שע"ח)

● שיעורי נהיגה בנתי"ס תיכוניים

משרד החינוך והתרבות החליט להגדיל את מספר תלמידי התיכון שילמדו נהיגה מעשית בשנת הלימודים הבאה.

כאמור, הלימודים האחרונה לשנת התוכנית ללימודי נהיגה ב־3 בתי־ספר על־יסודיים ובקיפה כ־33 כיתות „א"ב" (375 תלמידים). בקליטה יצטרפו לתוכנית עוד כ־20 בתי־ספר. תלמידים כוללים 42 שעות לימוד תיאורטי, מתוך 20 שעות לימוד עיוניים בכיתות ו־22 שעות לימודים מעשיים בנהיגה. תוכנית מושתתים בראשות פרופ' שרא סבן בחנה את נושא לימודי הנהיגה בארץ, והמליצה על התוכנית תילמד בכל בתי הספר התיכוניים וכי רק אלה שלמדו נהיגה יקבלו רשיונות נהיגה עד גיל 18.

יצחק שור

חריש הורה שלא להגיש אישום נגד „פוסטר מדיה"

בניגוד להוראת המפכ"ל להעמיד את החברה לדין

היועץ המשפטי לממשלה, יוסף חריש, הינחה את מפכ"ל המשטרה שלא להגיש כתב־אישום נגד חברת „פוסטר מ־דיה" על פירסום כרזה פרסומת. ההנחיה באה בניגוד להוראתו של רב־ניצב קראוס להעמיד לדין את החברה בנושא זה.

בעקבות השחתת תחנות האוטובוסים בירושלים הגישה עו"ד שולמית דותן תלונה למשטרה בשם חוגים חרדים נגד „פוסטר מדיה" על פירסום כרזה של חברת „טופר" בה מצולמת בחורה הנשענת על שלושה גברים. התלונה הוגשה בטענה כי יש בכרזה משום פגיעה ברגשות.

התלונה נחקרה במשטרת ירושלים וזו המליצה לא להגיש כתב־אישום, בעיקר משום שבית־משפט השלום בבירה התייחס לכרזה במהלך משפטו של אחד החרדים שהואשם בהצתת תחנות וקבע כי הכרזה אינה פוגעת ברגשות. המחוז הדרומי אימץ עמדה זו, אך המפכ"ל החליט בכל זאת להגיש נגד החברה כתב־אישום, כתביעת מבחן לכל נושא הכרזות בתחנות האוטובוסים.

היועץ המשפטי לממשלה סבר אחרת והורה למפכ"ל שלא להגיש את כתב־האישום נגד „פוסטר מדיה". חריש נימק את הנחייתו בכך, שהכרזה האמורה אינה עולה מתאימה להגשת כתב־אישום במשפט שיהיה צריך לשמש משפט מבחן.

כתב עתי"ם מוסיף, כי הנחייתו של חריש היא ספציפית בעניין הכרזה האמורה ואין היא באה למנוע הגשת כתב־אישום במקרה של כרזות אחרות. (עתי"ם)

בעל חברות למתן שירותי תעופה חשוד בהברחת מט"ח

איש תעופה ותיק בנמל התעופה בן־גוריון, מנחם לאור־פר, בן 58 מסביון, שהוא מנהל ובעל־מניות בחברות המייצגות חברות תעופה בחו"ל — הובא אתמול לבית־משפט השלום בתל־אביב כחשוד בעבירות הקשורות להברחת מט"ח לחו"ל ללא היתר. בפקודת השופטת דרורה פלפל נעצר החשוד לי"ד ימים להמשך החקירה.

בפני השופטת הופיעו רכז המבצעים של מחלקת החקירות של מס הכנסה, יוסף גולדשטיין, ונציג היחידה הארצית לחקירות הונאה של המשטרה, מפקח דוד אוסמו. גולדשטיין טען, כי החברות של לאופר עוסקות במתן שירותי קרקע, ייעוץ תעופתי וייצוג של חברות התעופה הזרות בארץ. על־פי מידע ומסמכים שורמו לשלטונות מס הכנסה פתח החשוד לפני שנים רבות חשבון על שמו בבנק „קרדיט סוויס" בשווייץ, ונהג להפקיד בו כספים. החוקר אמר כי כ־30 בספטמבר אשתקד הסתכם חשבונו של לאופר בבנק בשווייץ ב־750 אלף דולר.

עוד טען חוקר מס הכנסה בבית־המשפט, כי על־פי החשד הושגו הכספים האלה על־ידי הסדרים שקבע החשוד עם חברות התעופה הזרות המיוצגות על־ידי חברותיו בישראל. החוקר טען, כי לפי הסדרים אלה העבירו החברות הזרות ישירות לחשבונו של החשוד בשווייץ חלק מן העמלות שהגיעו לו תמורת השירותים שנתן להן. לטענת החוקר נעשה הדבר כדי להעלים משלטונות המס את דבר המצאות החשבון בשווייץ, שבו הופקדו סכומים ללא דיווח.

החוקר ציין כי ב־5 בחודש זה נפתחה חקירה נגד החשוד, שכללה חיפושים בביתו בסביון ובמשרדיו בנמל התעופה בן־גוריון ונתפסו מסמכים רבים. עוד הוסיף גולדשטיין, כי החשוד נחקר גם על־ידי המשטרה והודה שבחשבון ששייך לו בשווייץ ישנם 60 אלף דולר ומדובר בכספים פרטיים שלו. „יש לנו ראיות, שתמורת מכירה של 51 אחוז מהמניות של חברות של לאופר שירותי תעופה בע"מ לרוכשים שונים קיבל החשוד 115 אלף דולר", אמר החוקר, וביקש מהשופטת לעצור את החשוד ל־10 ימים.

פרקליטו של החשוד, עו"ד ערן פלס, אמר בבית־המשפט בשם שולחו, שחלק מן הכספים באותו חשבון־בנק הם אמנם שלו, אבל היתרה שייכת לאורח שווייצרי. לדברי הסניגור, נותרו הכספים באותו חשבון בשווייץ מהתקופה לפני עלות החשוד לארץ. הסניגור הוסיף שלשולחו אין עבר פלילי ואין יסוד להחזיקו במעצר.

השופטת ציינה בהחלטתה, כי המשטרה איננה מאמינה כליכך לגירסתו של החשוד שהכספים נותרו מאז היותו בחו"ל לפני עלותו לארץ, וצברו ריבית במרוצת השנים. השופטת הוסיפה כי היא מקבלת את טענת המשטרה ששיחרורו של החשוד עלול לחבל בחקירה ופסקה שיש לעצרו ל־7 ימים להמשך החקירה. (עתי"ם)

שוטרים החשודים בבעילת צעירה הועברו לכלא נפחא

מחשש להתנכלויות עצירים

שופט מחוזי בבאר־שבע ציווה אתמול להעביר למעצר בכלא נפחא שני שוטרים מבאר־שבע, החשודים בבעילת צעירה לקויה בשכלה בעת שהוחזקה במעצר משטרתי.

השופט קיבל את טענת הסניגוריה, שיש להגן על החשודים מפני עצירים אחרים, שכן בשל היותם שוטרים עלולים עצירים אחרים להתנכל להם. על רקע זה, טען הסניגור, כבר ניסו השניים להתאבד בחיתוך ורידי ידיהם.

השוטרים אבי שרפו (38) ובכרט אלגריסי (34) שירתו כשומרים בבית המעצר של משטרת מרחב הנגב בבאר־שבע, עצירה בת 24 מאילת התלוננה נגדם וטענה שביום 24.6.86 אנסו אותה השניים ועשו בה מעשים מגונים.

בעיסקת טיעון עם התביעה הודו השוטרים בבעילת העצירה והתביעה הבטיחה לבית־המשפט לדאוג, שבעת היותם במעצר לא יתנכלו להם אסירים אחרים. אולם למרות הבטחה זאת, הוחזקו השניים בתחילה בבית המעצר המשטרתי בבאר־שבע יחד עם עבריינים שעליהם שמרו עד לפני זמן־מה. סניגורם טען בדיון משפטי לפני כשבועיים שהם שקעו בדיכאון בשל כך וניסו להתאבד בחיתוך ורידי ידיהם. באותו דיון דחה השופט יצחק שבתאי את בקשתם לשחררם ממעצר, על רקע זה ביקש הסניגור להעבירם לבית כלא אחר.

אתמול נערך דיון בבית־המשפט המחוזי בבאר־שבע בעניין מקום מעצרם של השוטרים, שהועברו בינתיים לבית המעצר „ניצן" בכלא רמלה. נציגת התביעה הודיעה, שפרקליט מחוז הדרום עשה מאמצים להעביר את השוטרים העצורים לכלא נפחא, שם כלואים אסירים בטחוניים שלא היה להם מגע עמהם. אולם נציבות שירות בתי־הסוהר סירבה לכך והמשיכה להחזיקם בבית המעצר „ניצן", יחד עם עצירים אחרים.

השופט יהושע פלפל ציווה על נציבות שירות בתי־הסוהר להעביר את שרפו ואלגריסי לכלא נפחא. (עתי"ם)

החופשיות עלו השבוע ב־4.25%

מאת אלחנן הורוביץ

ערך השוק של המניות החופשיות עלה אתמול ב־0.24%, בעוד שערך השוק של מניות החסדר ירד ב־0.8%. השבוע עלו המניות החופשיות ב־4.25%, בעוד שמניות ההסדר ירדו ב־2.1%. העלייה הגדולה ביותר — ב־6.6% — נרשמה השבוע במדד השערים של מניות מסחר ושירותים. עודף החיצע במניות ההסדר הגיע אתמול, ל־980 אלף ש"ח. בשוק איגרות החוב היה איזון בין החיצעים לבין הביקושים בצמודות למדד ועודף היצע של 0.8 מיליון ש"ח, בצמודות לדולר.

בקרנות הנאמנות היה איזון בין

[illegible]

המדיניות לבין ההשקעות החדשות של הציבור.

סל המטבעות החדש עלה אתמול ב־0.06% ל־1.4919 ש"ח, בעוד ששער הדולר היציג ירד אתמול ב־0.07% — ל־1.4900 ש"ח. הדולר לנוסעים לחו"ל ירד ל־1.7675 ש"ח. הדולר השחור נע בין 1.54 ל־1.56 ש"ח.

בנק ישראל הציע אתמול לציבור — במיכרז — שתי סדרות חדשות של אג"ח צמודות למדד. לאחת מהן — מסוג „שגיא" בערך נקוב של 25 מיליון ש"ח — הותה חתימת יתר והיא נמכרה ב־88.3% מערכה הנקוב (מחיר המינימום שלה היה 88%). ההנפקה השנייה — מסוג „גליל" בערך נקוב של 10 מיליוני ש"ח — נמכרה במחיר המינימום של 83%. ל„שגיא" היתה חתימת יתר של 67 מיליון ש"ח, בעוד של „גליל" היתה חתימת חסר של 7 מיליוני ש"ח.

בשוק המניות עלו אתמול 151 שערים, לעומת 130 שירדו ו־115 שנשארו בלי שינוי. ב־44 ני"ע היתה הפסקת מסחר. 17 שערים עלו ב־6% ויותר ו־15 שערים ירדו ב־5% ויותר. נרשמו 2 „קונים בלבד" ו־2 „מוכרים בלבד".

המחזור בשוק המניות הסתכם ב־7.6 מיליון ש"ח. מזה כ־3 מיליוני ש"ח במניות ההסדר. המניה המעולה ביותר היתה של בל"ל, שהמחזור בה הגיע ל־496 אלף ש"ח, תוך ירידת שערה ב־0.6%.

במניות הבנקים המסחריים שמחוץ להסדר עלו ב־6% אוה"ח — 0.6, הסטנות 0.1 — 12.5 הבינלאומי — 1.1, 1 פ' ב' — 5.3, לעומתן ירדה הסטנות 0.5 ב־4.2%.

בפלילים

בקבוקי תבערה נזרקו לעבר ראש עיריית נצרת

מאת שלמה גלזר, כתב „על המשמר"

שני בקבוקי תבערה נזרקו שלשום בלילה לעבר ראש עיריית נצרת, חבר הכנסת טופיק זיאד, בעת נאום בפתיחת מחנה העבודה ה־11 הנערך בעיר.

הבקבוקים הושלכו בעת שראש העיר נשא ברכתו לבאי המחנה. אחד מהם התפוצץ וכתוצאה מכך ניכוו חמישה צעירים שעמדו בקירבת הבמה, אך ח"כ זיאד עצמו לא נפגע. אחד הפצועים אושפז בבית־החולים האנגלי בעיר.

מסיבות שאינן ברורות לא דווח על המקרה למשטרה והדבר נודע לה אתמול באקראי. המשטרה פתחה בחקירה.

זוכו מאשמת גניבה לאחר מעצר של 9 חודשים

מאת שלי יחימוביץ, כתבת „על המשמר"

גם אם העבריינים היו במקום העבירה, וגם אם התברר ששיקרו באשר להימצאם שם, אין עובדות אלה מספיקות כדי להרשיעם. כך קבע אתמול שופט בית־המשפט המחוזי בבאר־שבע, ישעיהו פלפל, בזכותו מחמת הספק את מחלוף עומה (24) ואת אליהו דהאן (25).

השניים היו עצורים 9 חודשים ואתמול, לאחר זיכויים, שוחררו מיד. הם הואשמו כי היו שותפים לפריצה בה נגנב מכשיר רדיו־טייפ על־ידי חשוד אחר, מיכאל פרץ.

פרקליטם, עורך־דין סווי שלה, אמרה בבית־המשפט: „גם אם נניח שהנאשמים עמדו בשעת הצהריים בגן ציבורי בחברתו של מיכאל פרץ, שברשותו נמצא מכשיר הרדיו־טייפ הגנוב, אין בכך הוכחה לביצוע העבירה".

השופט פלפל קיבל את טיעוני ההגנה, ואמר, כי על אף שהשניים שיקרו בבירור במהלך עדותם בבית־המשפט — הוא מזכה אותם מחמת הספק.

נעצרו חשודים בשוד חלפן כספים קשיש

מאת ירון אליוסף, כתב „על המשמר"

מפלג התישאול ביחידה המרכזית של משטרת מחוז תל־אביב עצרה שני חשודים בשוד חלפן הכספים יעקב הוניגסבלום, בן 98 מתל־אביב.

ב־23 ביולי סמוך לשעה 6 בבוקר התקבלה הודעה אנונימית במגד דוד־אדום לפיה נמצא קשיש כפות ברחוב עמק יזרעאל בתל־אביב. אנשי מד"א והמשטרה שהגיעו למקום מצאו את הקשיש במיטתו כשהוא כפות וחבול. בדירה שרר אי־סדר רב ולדברי הקשיש, שהועבר לטיפול בבית־החולים „הדסה", נגנב מביתו כסף.

חלפן הכספים סיפר, כי שני רעולי פנים חדרו לביתו סמוך לחצות הלילה, היכו אותו נמרצות וכבלו אותו, ודרשו ממנו כסף. הקשיש זעק לעזרה, אך ללא הועיל.

במשך כ־6 שעות שהו השודדים בדירה והפכו אותה וכסופו של דבר יצאו כשברשותם סכום לא גדול של דולרים וכסף ישראלי.

שני החשודים שנעצרו מתגוררים סמוך לבית הנשדד. בידי המשטרה ראיות הקושרות אותם לביצוע השוד. החשודים הם אריה אליאס, בן 29, שנעצר ב־28 ליולי ומעצרו הוארך אתמול ב־10 ימים, ורפאל מנכורה בן 21, שנעצר שלשום ומעצרו הוארך אתמול.

שני צעירים חשודים בחטיפת רועה בדואית

מאת שלי יחימוביץ, כתבת „על המשמר"

איברהים אלצנע (21) וסאלם אבו־רקייק (23), נעצרו אתמול בבית־משפט השלום בבאר־שבע בחשד שחטפו את הרועה בת ה־22 סלמיה אבו עוואד.

ב"כ המשטרה אמר, כי החקירה טרם הסתיימה, וכי יש לאתר את האקדח שבאמצעותו חטפו השניים את הצעירה. „מדובר בשתי משפחות בדואיות והעניין עלול להתפתח למעשי נקמה נוספים", אמר.

הצעירה נמצאה בינתיים באחד השבטים שבצפון הנגב.

ללאה רוטהולץ ובני ביתה

אנו משתתפים בצערכם במות

האח

בית „על המשמר"

לשרה בר־דוד ומשפחתה

אתכם באבלכם במות

האב

בניכר

מכל בית געתון

לחברנו דוד בן־חורין, למשפחה ולקיבוץ בית־זרע

אתכם באבלכם על מות האח

שאול

קיבוץ שמיר